

X
aasta-
kõik.

Sõjaasjanduse ajakiri

X
aasta-
kõik.

SÕDUR

Nr. 27/28.

Laupäeval, 14. juulil 1928.



Laufupeople!

A.-S. „Lihaprodukt“

Eksporttampamad, külmetushooned ja vorstivabrik.

Asub end. A.-S. „Külmetus'e“ ruumides,
Koplis, Bekkeri tehases nr. 1.
Telef. 21-12 ja Koppel 22. Linna kontor: Lubja tän. nr. 7-a. Telef. 34-19.

Ostab:
veiseid, sigu, lambaid ja vasikaid
sise- kui ka välisturu jaoks.

Valmistab:
igapäev igasuguseid värsked **vorste** kui ka suitsetatud **sea-**
liha (sinke, rulette, ribi j. n. e) sise- kui ka välisturu jaoks.

Esimene Tallinna tulitikuvabrik

A. S. Julius Trumm & Ko.

TALLINN,

S. Pärnu mnt. 82 :: Telefon 9-04.

Telegr.-adress: TRUSAND.

Kõige suurem ja täielisem
tikuvabrik Eestis.

■ ■

Valmistab kõige paremaid
tikke sise- kui ka välisturu
jaoks.

Eestis parimad
paberossid on

„LUXUS“

20 tk. — 50 senti

„AINO“

20 tk. — 35 senti.

Eesti suurim
:- tubakatehas :-

A/S „Astoria“

S. Tartu mnt. 47.
Tel. 24-79, 17-70.

SISUSTIK: J. Tõrvand. Loogem rohkem rahvuslikke traditsioone. — Pärjad Läti sõjaväelt ja Läti provintsi ajakirjanikkude ühingult Vabadussõjas langenute sõdurite hauale Tallinnas, 22. juunil ja 1. juulil 1928. a. — Välisajakirjanikud Vabadussõjas langenuid austamas. Pärjapanek 2. juulil 1928. — Eesti IX üldlaulupidu 30. VI — 2. VII 1928. — E. Aav. Kaitsevägi IX üldlaulupidul. — E. Meos. Kindral Nobile päästja kapten E. P. A. M. Lundborg. — Neli päeva kestnud võitlus ühe soomusauto pärast, — -mp. Suurim taktikaline õppus Saku-Männiku raioonis — H. Grabby. Liitlaste jõupingutused ühise ülemjuhatuseteostamiseks Maailmasõjas. — R. T-ck. Dessandid. (Kokkuvõte „Revue Militaire Française“ 1928). — H. T-la. Läti ja Poola sõjaväe esindajad Pärnu garnisoni külastamas. — K. Krikmann. Põhimõtteid seljataguse teenistuse korraldamise kohta Prantsuse, Poola ja Saksa armeedes. Kaitseväe elu. — Sõjakirjandust. — Bibliograafia. — Ametlik osa. — Sport kaitseväes.

Loogem rohkem rahvuslikke traditsioone.

J. Tõrvand.

Möödas on unustamatud laulupidupäevad. Igaüks, kes neist saanud osa, on rikastanud oma hinge muljetega, mis ei kustu, ei unune. Raskest võitlusest elu eest, raskest tööst vaba Eesti ühiskodu ülesehitamisel kadusid hetkeks argipäevased mured. Kogu rahvas tundis neil päevil, et on „ilus Eestis elada“. Laulus ühinesid kõik rahvakäihid. Iga kodanik tahtis võtta „lillesideme“, tahtis võtta „armastuse, truuduse, aususe“, et sellega „kõita ühte“ meie kallist kodumaad. Nii laulsid meie lauljad. Nende laulu kuulsid kümned ja sajad tuhanded. Ja need massid sel hetkel ei tunnud neid klassivahesid, mis mitmelt poolt kunstlikult tahetakse ehitada üles, et lõhkuda rahvusliku ühistunde meie demokraatlikus vabariigis. Ja samas hõiskavad tuhanded „Üles, üles, eestlane; võitle, võida vahvasti!“ Võitle ja võida, sest „Meil' priius kestku igavest!“ Aga laulik ja ühes temaga meie kõik vaata me tulevikku, „kaugele merele“, kust liginneb „laev“, meie saatus, „kauge lootus“; meie kõik küsime, kas on sel laeval meie õnn? „Või toob ta häda meie randa?“ „Ons surm vast leidnud aset seal?“ Tuleviku teed on hallis udus ja keegi ei julge siin olla prohvet. Kuid ühes laulikuga tunneme, et „Ei kaduda või isamaa — nii kõlab meie hüüd, kui Eesti poegi juhtima saab usk ja kindel püüd“. Ja rahvaluule manitseb oma poegi: „Venakene, hellakene, kui lähed sõtta sõdimaie, ära sina sõida sõja eesta, ega

ära kohku kiskumisest, ära sina karda koolemista sõjakeeru keskeella!“

Tuleviku teed on tumedad. Kuid üks on selge — Eesti rahvas on psühholoogiliselt desarmeerunud, ta ei taha teiste vara, teiste vabadust. Meie riigipiirid on rahvuspiirid. Meie kindel püüe on — rahu ja töö; töö ja rahu. Aga meie ei tohi „sõita sõja eest“, kui keegi võõras peaks julgema sirutada oma käe meie vara ja vabaduse järele. „Sõja eest ei sõida“ see, kellel on usku oma tulevikku, kes tunneb ja näeb, et on ilus Eestis elada.

Kümme aastat iseseisvust on annud meile palju. Ka suured rahvad imestavad selle üle, mis väike Eesti lühikese aja jooksul saanud korda. Virk töö, usk oma tulevikku, rahu ja rahvuslik ühistunne on olnud tähtsamaks tegureiks edu saavutamisel. Seda kõike võime tunnistada, eriti nüüd, pärast suureväertuslikke rahvuskultuuri päevi. Ja võime kindlasti tõendada, et samad tegurid on paremaks edu tagatiseks edaspidigi.

Kuj see nii on, siis tekib tahtmatult soov — kõik selleks, et hoida alal töötahte, usu oma tulevikku, rahu ja rahvusliku ühistunde.

Neis sihtides peitub suur ja kohustav ülesanne rahva juhtidele. Ja meie kõik loodame, et Eestil endiselt leidub selle ülesande kõrgusel seisvaid juhte.

Alal hoida usu oma tulevikku ja rahvusliku ühistunde — on üks osa sellest

ülesandest. Siin peab kõik ära kasutama. Iga väiksemgi abinõu ja võte, väiksemgi rahvusliku iseloomuga traditsioon on sel alal tugevaks siduvaks elemendiks.

Traditsioon sisaldab eneses lugupidamist ja austamist mineviku vastu. Rahvuslikud traditsioonid on ääretu suure tähtsusega riiklikus mõttes. Lubatagu seepärast möödunud päevade otsekoheste mõju all peatuda vähe asjade juures, millest võiksid kujuneda alused mõnele kaunile traditsioonile.

Kes tallinnlastest ja paljustestki teistest pole sügava ilutundega vaadelnud vana Tallinna Lasnamäe veerult, umbes sealt kohalt, kus laulupeo ajaks on püstitatud rõdu. Harva leidub kaunimaid vaateid.

Seistes mäe veerul tahaks nagu tõusta veel kõrgemale, et silmaring veel laieneks, et tunda veel suuremat ilu. Ja nii mitmelgi korral olen mõelnud — miks ei tehta siia midagi, mis rahuldaks seda tungi?

Samal ajal on mulle alati ka meele tulnud vana Poola linna Krakovi lähedal asuv Kosciuszko künkas, mis kantud kokku kodumaa mullast rahvuskangelase mälestuse jäädvustamiseks. Kosciuszko künkalt avaneb suurejooneline vaade Krakovi linnale ja ta ilusale ümbuskonnale. Viibides sel künkal tunned südames aukartust kangelase vastu ja tänuhinnatust soojast nende vastu, kes rahvustundest ja isamaarmastusest ohutatutena saatsid korda kauni teo. Miks ei või kerkida üles meilgi midagi sarnast Kosciuszko künkale, umbes sel kohal, kus asub laulupeo rõdu, või vähe selle taga? See kivist ja mullast kokkukantud künkas võiks saada suureks mälestusaltariks neile, kes langesid vabadussõjas ja 1. detsembril 1924. a. Ja järgmise laulupeo ajal võiks selle altari ees mitmel viisil sisukalt ja värvikalt väljendada meid ühendavaid tundeid.

See künkas võiks saada meie andekatelt arhitektidelt mõne omapärase kuju ja koos treppidega ja sammastikkudega oleks laulupeo kui rahvusliku kultuuri väljenduse platsil veel lisakaunistuseks.

Selle künka võiks nimetada „Kalevite künkaks“. Ta võiks aga ka olla „tundmata sõduri kalmuks“.

Kuidas võiks sündida ta tekkimine? Kõigepealt — kindlustada seks maa-ala. Siis töötada välja üldine kuju. Künka aluse rajamiseks tuua natuke mulda (sümbolina) igast meie kodumaa kogu-

konnast ja kõigilt ajalooliselt teada olevailt lahingväljult. Tooksid seda vastavad esindused teatud päevaks. Pidulikult pandaks siis alus.

Kui nimetada see künkas „tundmata sõduri kalmuks“, siis võiks selle künka alla paigutada mõne „tundmata“ sõduri jäänused. Ehk võiks teha seda ka künka tipul või künka sees vastavas võlvialuses. Võivad olla ka mõned teised variandid. Kõigi langenute nimed võiks raiuda tahvlitele, mis asetatud vastavatele paikadele.

Künka ülesehitamiseks, pärast aluse rajamist, on Lasnamäel käepärast küllalt kive ja mulda. Tööjõu saaks, tahaksin loota, tasuta, sest Tallinna koolid kaitseliit, kaitsevägi, spordiseltsid ja kõik teised organisatsioonid tahaksid sellest tööst kahtlemata võtta osa. Muidugi, kogu asi nõuab juhatamist ja organiseerimist. Ja selle teo kordasaatmiseks paneksid vist paljud oma käed külge.

Ja kas ei või siis „Kalevite künkas“ („tundmata sõduri kalm“) saada valmis järgmiseks laulupeoks? Ja kui ta tõesti on ehitatud nii, nagu öeldud eelpool, võib ta muutuda altariks, mille ees rahvamassid võtaksid osa rahvuslõkkudest müsteeriumidest, kui nii iseloomustada laulupidu ja temaga kaasas käivaid omakultuuri väljendusi. Kujutlegu lugija endale: Järgmisele laulupeole tulevad koorid, orkestrid, seltsid üle maa ja toovad näiteks lillede näol oma tänutundeid sellele altarile. Siin altaril põleksid tuledki, maakondade arvu järele, ja nende süütamine laulupeo ajaks võiks sündida vastavate esinduste poolt ja pidulikult. Lauljate silmi ees ülal mäeveerul ei oleks lihtne rõdu, vaid midagi suurt ja tähtsat. Ka vastavate juhtide silmi ees oleks see „altar“ tähiseks nende mõtetele, mis sõnades antakse edasi sajale tuhandele kuulajale ja nende kaudu kogu Eesti rahvale.

Kas sarnases meeleolus ei teki mõned traditsioonid, mis mõjuvalt aitaksid kaasa rahvusliku ühistunde arendamiseks? Mulle paistab, nagu võiks see olla nii.

Laulupidu enne iseseisvust oli täis igatsust parema tuleviku järele. Viimasel kahel kõlas mõjuvalt vägev rõõmuhiid, et kodumaa on vaba. Neil kõlas lootuski kaitsta oma kodu. Tulevikuski kõlavad need motiivid. Nende mõju suurendamiseks on vaja välist ilu ja sügavsisulisi traditsioone.

Ka teistest ühiskondliku elu avaldusist võime leida kombeid, mis võivad kujuneda kauniteks ja sisurikasteks traditsioonideks. Näiteks tänava jooksid Pärnu ja Paide sportlased laulupeoks Tallinna, et „staadioni võistlustele“ kohtadelt tuua tervitusi. Oleks soovitatav, et see komme saaks traditsiooniks iga laulupeo ajal, ja paar lillekest või vähe mulda Kalevite künkale, mis toodud jooksjate poolt, oleks kehakultuuri harrastajate tunnete väljendu-

seks neil suurtel rahvuslõkkudel päevaldel, milleks on kujunenud laulupidu.

*

Olen toonud lugejate ette üksikud mõtted, mis visatud paberile kohe pärast möödunud laulupidu. Võib olla leidub kaaskodanikkude keskel mõtteosalisi, kes minu viskeid edasi arendavad — meie tuleviku nimel, et ei tuleks meie randa häda ja surm, mis võib juhtuda kergesti praegusel murede ajal, kui unustame rahvusliku ühistunde.

Pärg Läti sõjaväelt Vabadussõjas langenute sõdurite hauale Tallinnas. Pärjapanek 22. VI 1928.

Läti rahvuspüha, Võnnu lahingu 9. mälestuspäeva puhul 22. juunil s. a., aetas Läti sõjaväe esindaja Eestis Kol.-leitnant J. Schihds pärja Vabadussõjas lange-

Pannes täna lilli oma vennashaudadele, on Läti kaitsevägi mulle teinud austavaks ülesandeks läheneda nende lilledega sellele pühale paigale.

Läti sõjaväe esindaja
kol.-leitn. J. Schihds
pärjapanekul
Vabadussõjas langenute
sõdurite hauale
22. VI 1928. Tallinnas.

„Sõduri“ foto



nute hauale Tallinnas. Valgetest ja punastest roosidest rikkalik pärg kandis linti pealkirjaga:

„1919 22. VI — 1928 22. VI“
„Läti kaitsevägi oma langenud vendadele eestlastele.“

Asetades pärja Kolonel Schihds pidas lühikese kõne, mille sisu on tõlkes:

„Läti kaitsevägi, mälestades täna oma vabadusvõitluses langenud vendi, tuletab meele lahinguvälju, kus eestlased ja lätlased õlg-õla vastu heitluses saavutasid oma rahvaste vabaduse ja riikide iseseisvuse.“

Läti kaitseväe nimel toon lilli ja sügavas lugupidamises kummardun Teie haudade ees, kallid kaasvõitlejad.

Jäägu ühiselt valatud veri purunematuks sidemeks mõlema rahva vahel.“

Kindralstaabi Ülema ja kindralstaabi nimel Kolonel-leitn. A. Traksmann tänas Läti sõjaväe esindajat meie kangelaste hauale asetatud ilusa pärja eest. Tallinna garnisoni nimel avaldas tänu Kolonel O. Raudvere.

*

Samal päeval Eesti sõjaväe esindaja Lätis Major R. Masing aetas pärja Eesti

kaitseväelt Läti Vabadussõjas langenute hauale.

Sarnane vastastikune langenute kange-

laste austamine 22. VI võrsugu meeldi-
vaimaks traditsiooniks Läti ja Eesti kait-
sevägedele. E.

Pärjapanek Läti provintsi ajakirjanikkude ühingult Vabadussõjas langenute hauale Tallinnas, 1. VII 28.



Pärjapanijad haulal.

Nende keskel Läti saadik hra Seskis ja põllutöoministri abi hra A. Eglit.

„Sõduri“ fotod.

Pärja pani hauale Läti põllutöoministri
abi ja Seimi saadik hra A. Eglit järgmiste
sõnadega:

„Liiduriigi pojad ja mu kaasasamaala-
sed!
Inimese ülesanne on teenida isamaad,

töötada ta eduks ja tarbekorral ohverdada kallim vara, elu, oma rahva kõrgete vabaduse ideaalide nimel.

Siin rahuspuhkavad kangelased täitsid oma kohuse hiilgavalt. Nende langemate püüetega on tihedalt seotud Läti vabadus.

Ühistes võitlustes taoti tugev ahel, mis seob meie vabaduse püüdeid.

Ajakirjanduse esindajad on rahva mõ-

tete ja püüete kandjad. Täna, asetades tänutähena selle pärja siia hauale kinnitame, et see meie sõprus, mille lõime vaenlase kuulide all, ei ole muutunud nõrgemaks, vaid on võrsunud ja tugevnenud.

Ka edaspidi saame külvama meie rahvaste koostöö tarviduse ideesid."

Pärjapanekul viibis Läti saadik Eestis hra Seskis.

Välisajakirjanikud Vabadussõjas langenuid austamas.

Pärjapanek langenud kangelaste hauale Tallinnas, 2. juulil 1928. a.

Meil külasviibivad välisajakirjanikud käisid 2. juulil Tallinna sõjaväe surnuaial, kus panid pärja Vabadussõjas langenute hauale.

vate ajakirjanikkude nimel ühishauale Eesti rahvuslintidega loorberipärja. Pärja pannes ütles hra Grunnet Eesti keeles. „Ajakirjanikud ja sõdurid on võitlejad.



„Sõduri“ foto.

[Välisajakirjanikkude pärjapanek Vabadussõjas langenute hauale Tallinnas.

Välisajakirjanikke võttis vastu Tallinna garnisoni ülema asetäitja kolonel O. Raudvere. Külaliste tervituseks oli üles seatud aukompanii ühes sõjaväe orkestriga.

Välisajakirjanikud, saadetud Eesti ajakirjanikkude liidu esimehelt hra H. Vellnerilt ja Välisministeeriumi Informatsiooni büroo juhilt hra G. Meri'lt, jõudsid kohale kell 0930.

Välisajakirjanikkude hulgas oli kaks meest, kes osa võtnud Eesti Vabadussõjast — Taani ajakirjanik Grunnet ja Soome ajakirjanik L ä h d e.

Hra Grunnet pani kõikide külasviibi-

Sulg ja mõök on korduvalt osutunud mõjuvaks relvaks vabaduse võitluses. Välisajakirjanikkude nimel on mul au asetada see pärg Eesti sõdurite ühishauale. Nad ohverdasid oma elu võitluses vabaduse eest, mille kümnendat aastapäeva tänava pühitseti. Au nende mälestusele."

„Sõduri“ toimetaja tänas garnisoni ülema nimel pärja panijaid, meeleuletades seda moraalselt abi, mis välisajakirjandus on Eestile annud vabadusvõitluse päevil.

Orkester mängis „Ligemal Jumal Sul“. Ajakirjanikud viibisid umbes pool tundi surnuaial, mille järele linna tagasi sõideti.

**Välisajakirjanikke pärjapanekul Vabadussõjas langenute hauale
Tallinnas, 2. VII 1928.**

„Sõduri“ foto.



Foto Akel.



Rahvusvahelise ajakirjanduse esindajate külaskäigu puhul kirjutab „Vaba Maa“ nr. 153 — 6. VII. 1928. a.

Laulupeo askeldustes ja vaimustuses jäi enam-vähem tähelepanematuks teine suursündmus Eestis, nimelt rahvusvaheline ajakirjanikkude külaskäik Eesti ajakirjanik-

Walpole, miss Green. Läti: A. Bihlman, B. Berzins, A. Berzins. Leedu: Vincas Kemezys. Prans Dailide, Petras Radzevicius. Norra: Lödrup, Johannes Haanes. Poola: Stanislav Kozminski, Miccislav Jagoszevski, Grabianski, Klinsky. Rootsi: P. Backman abikaasaga, Anderson abikaasaga.



„Sõduri“ foto.

*Inglise ajakirjanik Rev. G. F. Naylor ühes kaastastega
Tallinna garnisoni surnuaiale maetud Inglise sõjaväelaste haudadel.*

kudele. Eesti ajakirjanikkude liidu poolt oli kutsutud laulupeoks võõrsile kõikide Euroopa riikide ajakirjanikkude esitajaid. Kutse võtsid vastu umbes 22 riiki, esitajaid saatsid aga 16 riiki, kuna 6 riigi esitajad ei saanud mitmel põhjusel Eestisse sõita. Külalised hakkasid saabuma läinud nädala algul ja viimasena jõudis Tallinna veel eile Urho Toivola Soomest. Külaliste hulgas on hulk Euroopa nimedega ajakirjanikke, kes esitavad omamaa suuremaid lehti ning ajakirjanikkude ja kirjanikkude liite. Kuna välisajakirjanikud praegu ringreisul Eestis viibivad, siis avaldame allpool külaliste nimekirja.

Ameerika Ühisriigid: Donald Day abik. Austria: Richard Kühnelt. Inglise: Rev. G. F. Naylor, prof. J. Y. Simpson, H. S.

Saksa: H. v. Gerlach, K. V. Philipp, Fr. Engel, Huhnelt, Knüpfer, Lamey. Shveitsi. Dr. Oeri, V. Pretscher. Soome: Viljakainen, Urho Toivola, Heikki Joensuu, Heikki Koivola. Taani: Stefan Holbek, Aage Grunnet, H. Ibsen, M. Pedderson, Strange Arnfast. Nõukogude-Vene: Borisov. Belgia: De Rudder, Monet. L.-Slaavia: Pleshevitsh abikaasaga. Iiri: Delarga, Dublinist.

Peale selle viibivad Tallinnas veel mõnikümmend ajakirjanikku Soomest, Rootsist ja Lätist, kes olid laulupeole ilmunud erilise kutuseta. Nii viibisid laulupeo ajal Tallinnas Soome ajakirjanikud Lassinen Porvost, Rekola Tamperest, Lähde ja mag. Pesola Helsingist jne.

Eesti IX üldlaulupidu

30. juunist — 2. juulini 1928.

Laulupidule koondumine algas juba 29. VI 30. VI avati laulupidu. Ülivamaks hetkeks kujunes laulupeo rongikäik. Umbes 14.000 lauljat koondusid rongikäiku ja koorid, saluteerides lipuga, möödusid Riigivanemast, kes koos valitsuse liikmete ja diplomaatliku korpusega Kadrioru lossi rõdul vastu võttis seda rahva suurparaadi. Sirgete ja värvirikkade kooride kolonnides paistsid eriti meeldivalt silma meie kaitseväge kooride sirged ja elurõõmsad read. Ilusad poisid, sirged poisid, julged, mehised ja elurõõmsad poisid!

dab rahuliku tööga ühenduses teiste rahvastega.“ Tevitades praeguse laulupeo lauljaid ja kuulajaid, hra Riigivanem soovis, et see laulupidu, mis korraldatud Eesti iseseisvuse 10. aasta puhul, võimsalt ülendaks ja ühendaks kõikide meeli ning annaks jõudu Eesti iseseisvuse kindlustamiseks ka tulevikus.

Sellele kõlas Riigivanema ettepanekul võimsalt: „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm.“

Siis algas pidu, mis kestis kolm päikesepaistelisel päeval ja kaks põhjamaa valget ööd...



Üldlaulupeo avamise moment — Riigivanem hra J. Tõnisson kõnetoolil.

Nii esindasid nad kaitseväge kui omale rahvale, nii kaugelt tulnud külalistele.

Kella 1700-ks lõppes kooride koondumine laululavale. Lauljate liidu esindaja hra A. Oinas tervitas lauljaid ja kuulajaid. Selle järele rahva ühemeelsel ja tormilisel käteplaginal tõuseb poodiumile Riigivanem härra J. Tõnisson. Ta algab pidukõnet ajaloolise ülevaatega endistest laulupidudest, hinnates nende tähtsust:

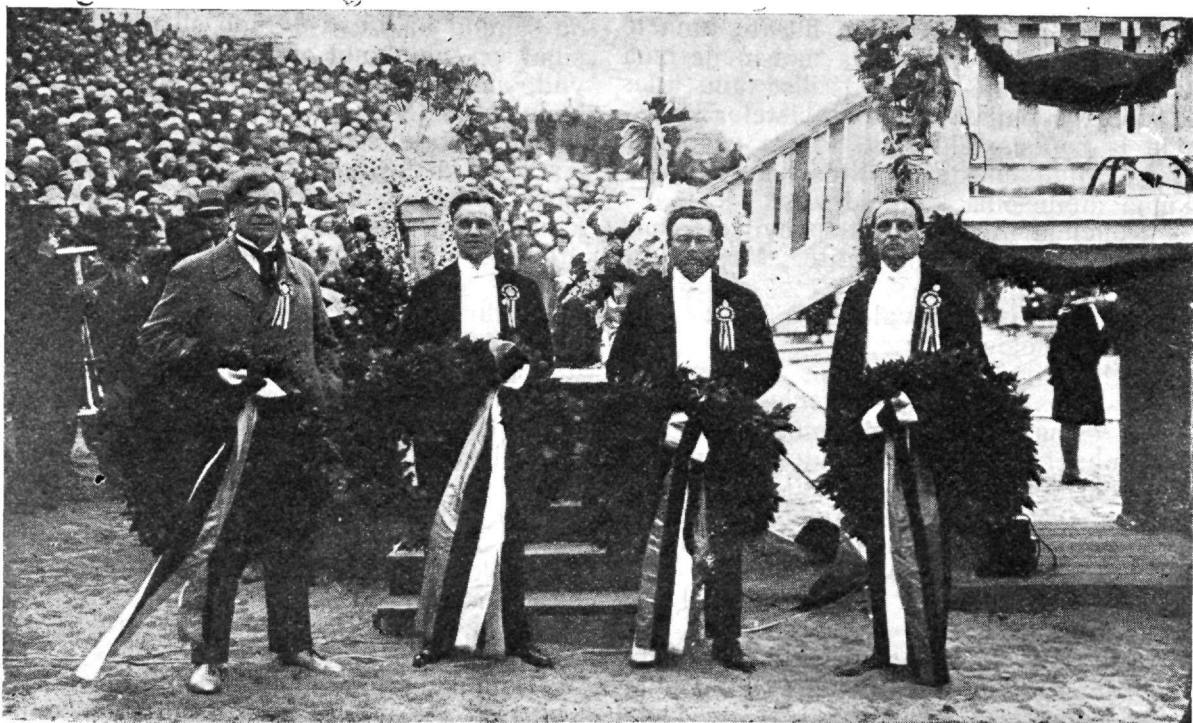
„Sellelt pinnalt võis ligemal aastail üles kerkida Eesti rahva kultuuriline liikumine, meie rahvusliku iseteadvuse õhutamise ja laialiste hulkade rahvuspoliitiline koondumine. Üldised laulupeod peavad meie rahva hinges ka edaspidi süütama ja elustama neid jõude, mis meid edasi viiksid kui rahvast, kes oma elu aren-

Esmaspäeval, 2. juulil, kui meie külalistena olid laulnud lätlased, soomlased, rootslased, norralased, lõppes IX üldlaulupidu.

Lõpupäev kujunes eriliseks tõenduseks, et laulupeod on lähedal meie rahva hingele. Laulupidu lõpu puhul koondus uuesti suurearvuline publik piduplatsile, kirju värvidelt ja ülev meeleolult. Laulupidu lõpupäeval kaitseväelaste meeskoor ja orkester hra E. Aava juhatusel said publiku suure poolehoidu osaliseks. Laulu „Üles“ tuli korrata.

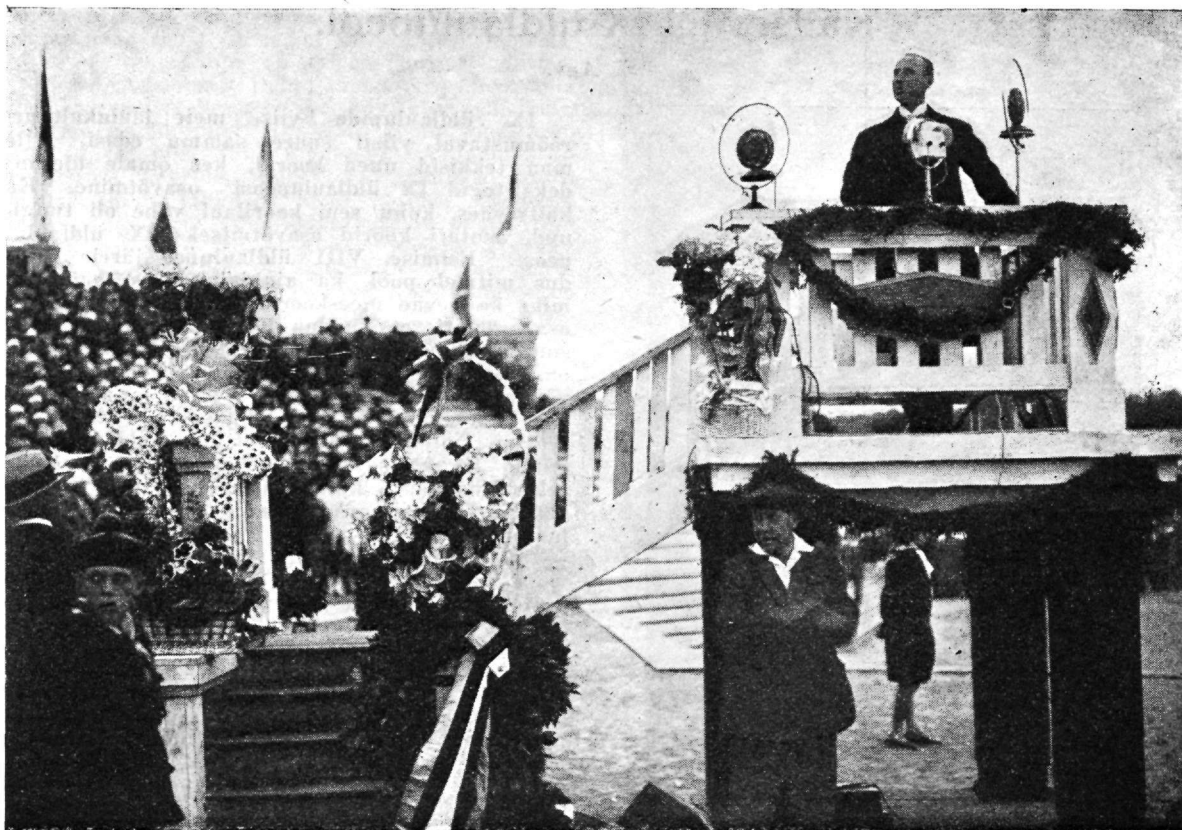
Üldse on lauljaskonna ja publiku meeleolu südamlük.

Kui kõik „elagulaulud“ olid lauldud, võtab sõna Riigikogu esimees hra K. Einbund, kes tänab lauljaid nende pi-



IX üldlaulupeo juhid: R. Kull, J. Aawik, A. Kasemets, L. Neuman.

Foto Akel.



Riigikogu esimees K. Einbund kõnetoolil.

Foto Akel.

dulikkude päevade, nende ilusate tunnete ja läbielamuste eest, mida nad meile oma lauludega valmistanud. Erilist tänu ütles kõneleja soomlastele, norralastele, lätlastele ja rootslastele selle vaeva eest, mis nad võtnud enestele, sõites kaugelt pakuma meile oma kauneid viise.

Kõneleja ütleb: „Neil päevil ei olnud Balti merd ega Soome lahte. Meie olime ühte sulanud.“

Tormiline kiiduavaldus ja laul: „Isamaa ilu hoieldes“.

Selle järele võtab sõna Läti saadik Seskis, kes kõneleb eestikeeles. Ta tervitab esmalt lauljaid diplomaatilise korpusel nimel ja avaldab lauljatele tänu. Selle järele kõlab laululavalt läti laul. Edasi tervitab saadik Seskis laulupidu tegelasi Läti rahva nimel ja kinnitab, et naabritel on ühised mured ja rõõmud.

Kiiduavaldused. Orkester mängib Läti hümn.

Selle järele kõneleb Soome saadik Vuorimaa, samuti eestikeeles. Toonitab seda suurt osa, mis olnud ja on laulul mõlema rahva saatuses. Eesti laululava

on saanud ka Eesti-Soome sillaks. Sellel sillal on ühinenud mõlemad vennasrahvad, nende hääled on sulanud ühiseks lauluks.

Kiiduavaldused ja hümn.

Selle järele ütleb ajakirjanik Pranspill New-Yorgi linnapea poolt ja Ameerika rahvalt tervitusi. Lauljanna prl. A. Tulk ütleb tervitusi Ameerika Eesti lauluklubi poolt.

Kiiduavaldused kogu rahvalt.

Lõpuks võtab sõna Riigivanem, kes ütleb, et laulupidu on küll lõppenud, kuid Eesti laul ei lõpe — ta jääb püsima kuni püsib Eesti rahvas.

Vahepeal on hakkanud vihma sadama. Kuid see ei riku tuju. Riigivanem ütleb: „Kuigi vihma sajab, laulame meie rõõmsalt: „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm“. Laudakse vihma all mehiselt ja kuulatakse mehiselt. Mis on meile vihm, kui meie oleme igasuguste raskustega karastatud! Vihm näib tõstvat isegi meeolu.

Laulupidu on lõppenud. Karjutakse „hurra!“ Külaliste koorid lahkuvad oma lippudega orkestri saatel.

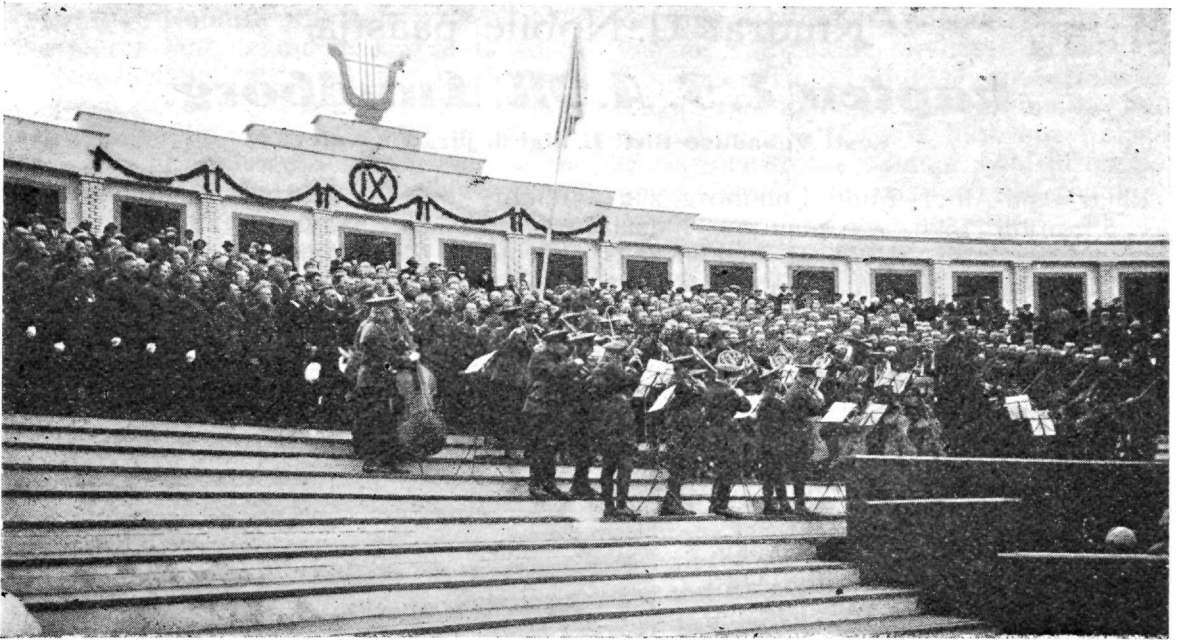
Kaitsevägi IX üldlaulupeol.

E. Aav.



E. Aav.
Sõjakooli laulukoori juht.

IX üldlaulupeo viis meie laulukultuuril rõõmustaval viisil suure sammu edasi. Üle maa tekkisid uued koorid, kes omale ülesandeks tegid IX üldlaulupeost osavõtmine. Ka kaitseväes, kuhu seni koorilaul vähe oli tunginud, asutati koorid osavõtmiseks IX üldlaulupeost. Eelmise, VIII üldlaulupeo järele kuulud mitmel pool, ka ajakirjanduses, hääl, et miks kaitseväe meeskoorid ei võtnud laulupeost osa. Tunti, et puudub üks osa rahvast sellel suurel rahvuslisel pidupäeval. Taheti näha neid oma keskel, kes peavad alal hoidma meile võimaluse ka edaspidi vaba rahvana laulda üldlaulupeudel. See soov teostus viimasel laulupeol. IX üldlaulupeost võtsid ka kaitseväe meeskoorid osa. Nüüd tekib küsimus: kuidas aitasid kaasa ja kuidas täitsid kaitseväe meeskoorid oma ülesande laulupeol? Võin täiesti otsekohele vastata — kaitseväe meeskoorid täitsid oma ülesande väga hästi. $\frac{3}{4}$ tervest üldmeeskoorist moodustasid möödunud laulupeol kaitsevälased, ja kui on toonitatud, et üldmeeskoori laulud kõlasid laulupeol ühtlaselt ja hästi, siis langeb suur osa sellest kiitusest ka kaitseväe lauljatele. Vaatame nüüd, kuidas saavutati need head tulemused. Teatavasti asutati kaitseväe meeskoorid alles hiljuti. Tallinna garnisoni meeskoor asutati 2. I. 1928. a., sellesse koondatai kõik üksikud väikesed koorid, mis olid tekkinud üksikutes Tallinna garnisoni väeosa-des, nagu: Sõjakool (juh. E. Aav), Merivägi (juh. V. Rehfeldt), Pioneer pataljon (juh. A. Sepp), Aegna kom. (juh. A. Neumann), 10-



Kaitseväe meeskoor ja orkester.

Foto Akel.

jal. r. (juh. V. Okk), Suuropi kom. (juh. A. Sommer) ja Naissaare kom. (juh. K. Tikks).

Peale selle moodustati kõigist teistest väeosadest 240-liikmeline meeskoor, mis töötas Tallinna garnisoni sõdurite kodus E. Aava juhatusel. Pean tunnistama, et kõigi nende kooride ühendamine oli väga otstarbekohane. Ainult see korraldus võimaldas sarnast ühtlast ja head tulemust. Selle ühendamise hea külg oli ka veel selles, et ei hävitatud üksikute kooride isetöötamist. Iga koor töötas oma väeosa juures oma juhi juhatusel. Vajaduse järele käis kooride juures ka garnisoni koori juht. Ainult viimased kuud laulude viimistlemisel töötati üheskoos üldharjutuste näol. Kuid need harjutused ise — kuidas möödusid need? Pean ütleva, et mina isiklikult ei ole paremaid proove saanud kui need IX üldlaulupeo ettevalmistus proovid. Kaitsevälased-koorijuhid ja -lauljad töötasid ja laulsid niisuguse tõsiduse, usinuse ja vaimustusega, et võideti kõik raskused ja neid polnud vähe, sest terve laulupeo meeskoori kava oli väga raske, eriti raske aga noortele kooridele. (Laulude raskus vist oligi põhjuseks, miks nii vähe eraisikutest koosnevaid meeskoore laulupeost osa võttis.) Kuid need raskused võideti ja võideti täielikult. Kõik ülalöeldu on maksev ka Viljandi, Pärnu ja Valga kaitseväe meeskooride kohta, sest minul oli võimalus nende tööga mõnel proovil tutvuneda ja veenduda, et ka seal täie armastuse ja usinusega töötati.

Kuid kõik see ilus töö oleks tegemata jäänud, kui ei oleks meie kaitseväes olnud laulupeo vastu heatahtlikke ja energilisi juhte. Lubatagu mulle ainult nimetada paari nime, kes kandsid tegelikku raskust Tallinna garnisoni meeskoori organiseerimisel ja töötamisel, ja kes mitte vähema armastuse ja energiaga ei töötanud kui koorijuhid ja lauljad — need on kol. Raudvere, Tallinna linna komandant ja leitnant Haltrik, sõdurite kodu vanem.

Lõpuks jääb soovida, et need kaitseväe meeskoorid, kes IX üldlaulupeost osavõtmiseks



N-leitn. G. REEDER, kaitseväe muusika inspektor.

asutati, nüüd peale laulupidu välja ei sureks, vaid et need edasi töötaks väeosades, sest pinda koorilauluks on kaitsevälaste hulgas. Ühtlasi oleks see meeldiv kultuuriline töö sõdurite meelelahutuse alal ja ehk avaldab ta ka parandavat mõju meie kaitseväe rivilaulu peale, ja ehk hakatakse viimaks rivis laulma.

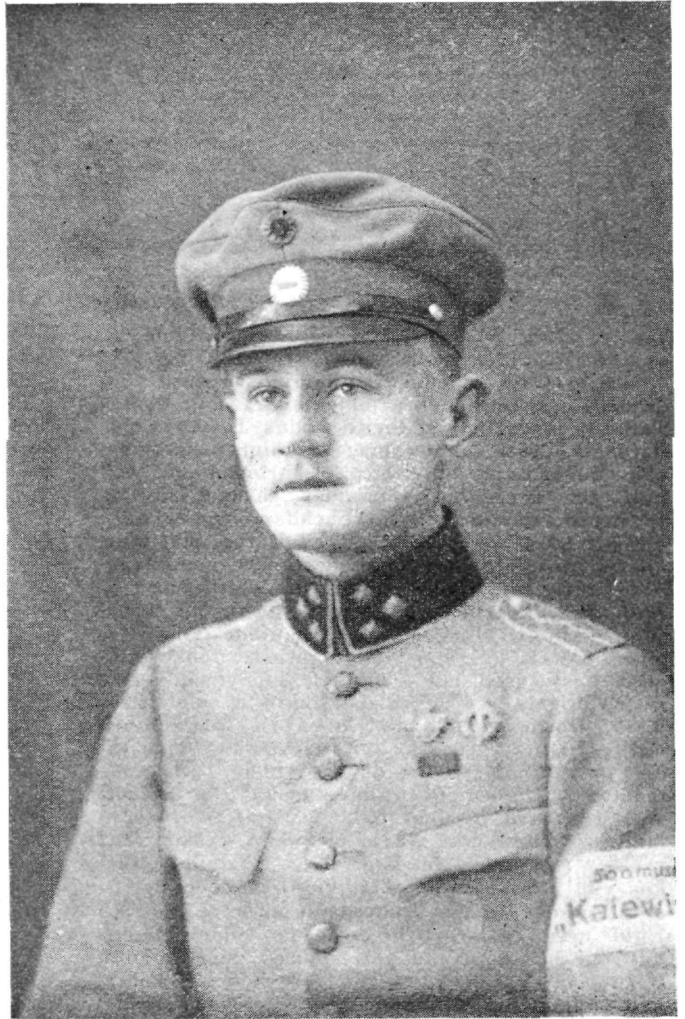
Kindral U. Nobile päästja **Kapten E. P. A. M. Lundborg.**

Eesti Vabaduse Risti II liigi 3. järgu kavaler.

Einar-Paul-Albert-Muni Lundborg sündis 5. aprillil 1896. a. Calcuttas, Indias. Pärit Väderstadist, Rootsist. Üldhariduse sai kuningl. kõrgemas gümnaasiumis Upsalas, sõjalise — kuninglikus sõjakoolis Stockholmis.

Sõjaväeteenistusse astus Rootsis 6. juunil 1914. a. 5. train-rügementi. 1916. a. septembrist kuni oktoobrini oli kadetina laagris 4. ja 5. diviisiga — 5. kolonni kaadriülemana. Sama aasta 18. dets. ülendati sõjakoolis lipnikuks. 1917.a. sept. — okt. oli jälle laagris 4. ja 5. diviisiga — 18. jalaväerüü. ülema adjutandina. 30. dets. s.a. viidi teenistusse 5. train-rügementi. 15. märtsil 1918.a. lahkus omal soovil sõjaväeteenistusest, et vabatahtlikuna Rootsi brigadiga Soome Vabadussõjast osa võtta. 20. märtsil saabus mainitud brigadiga Soome, kus brigadiülema kolonel Hjalmarson'i adjutandina osa võttis lahinguist Messuküla, Tampere, Lempäälä ja Veno juures 25. märtsist — 23. maini. 20. märtsil ülendati Soomes lipnikuks ja 28. mail Rootsi brigadis—ülemleitnandiks. Rootsi brigadi likvideerimise puhul lahkus 6. juunil teenistusest ja 20. aug. astus ül.-leitnandina Saksa sõjaväkke, kust Saksa revolutsiooni puhul 12. nov. 1918.a. lahkus. Selle järele sõitis tagasi Rootsi ja astus ülemleitnandina teenistusse 5. husaarirügementi. 12. veebr. 1919.a. lahkus teistkordselt Rootsi sõjaväest omal soovil, et **vabatahtlikuna Rootsi korpusega Eesti Vabadussõjast osa võtta.** 15. veebruaril saabus ta Eestisse ja võttis nimetatud korpusega osa lahinguist Narva rindel. Rootsi korpuses ülendatud: 20. veebruaril — ülemleitnandiks ja 1. märtsil — kapteniks. 1. aprillil komandeeriti l.-r. soomusrongi Nr. 5. peale, kust 15. apr. viidi üle soomusautode kolonni I rühma ja määrati soomusauto „Kalevipoja“ ülemaks, millega osa võttis lahinguist lõuna- ja põhjarindel kuni 21. dets. 1919.a. Sep-

tembril alul sai suurtüki lõhkemise läbi käest raskesti haavata. Teistkordselt sai põrutada 6. novembril 1919.a. lahingus Moglino jaama juures, kui soomusauto „Kalevipoeg“ punaste mürsu läbi raskesti vigastati. 6. dets. nimetati kolonni I.



Kapten E. P. A. M. Lundborg.

rühma vanemaks ohvitseriks. Lahkus omal soovil Eesti sõjaväeteenistusest 22. juunil 1920.a. ja sõitis tagasi Rootsi, kus astus teenistusse lennuväkke leitnandi aukraadis. **24. VI 1928 a. päästis ta oma väikse „Fokkeri“—tüübilise mereleenukiga Põhja jäämeres põhjanabaurija Itaalia**

kindrali U. Nobile. Kui Lundborg oli Nobile juures jääl maandunud, seletas kindral Nobile talle kategooriliselt, et ta peab kõige pealt viima ära Nobile neli kaaslast, siis Nobile enese ja lõpuks raadiotelegrafisti. Lundborg keeldus seda soovi täitmast, seletades, et viib kõige esimesena Nobile. Viimane keeldus siiski kaasa minemast, kuna tema kui ekspeditsiooni juhi kohus oli valvata, et kõik teised tema juures viibivad ekspeditsiooni liikmed päästetakse. Lõpuks andis Nobile oma kaaslaste nõudmisel järele ja lahkus Lundborg'i lennukil. Lundborg'il õnnestus Nobile't viia abilaeva „Citta di Milano“ pardale. Selle järele lendas Lundborg tagasi, et ka teisi hädalisi päästa, kuid maandumisel jääpangale läks ta lennuk ümber, kusjuures jalased purunesid, Lundborg ise aga terveks jäi. 6. juulil päästeti leitnant Lundborg jääpangalt Rootsi lendurleitnandi Schyberg'i poolt ja toodi aurik „Quest'ile“.

Kindral Nobile päästmise eest ülendati leitnant Lundborg Rootsi valitsuselt koloneliks.

Kapten Lundborg'i attestatsioonist, mis pärast Vabadussõda kokku seatud soomusrongide diviisis, loeme tema kohta

järgmist: „Kapten Lundborg oli üks vahvamaid välisriikide ohvitseri Eesti Vabadussõjas. Ta oli kindla, rahuliku iseloomuga, distsiplineeritud, eeskujulik, tubli, energiline ja ettevõtlik juht, hea initsiaator ja teenistuses vilunud, kuid ta tegevus Eesti sõjaväes oli raskendatud puuduliku eestikeele valitsemise tõttu. Lahinguis juhatas ja teotses ta ennastsalgavalt ja äärmise külmaverelsusega, ning täitis oma kohuseid ja ülesandeid alati täpselt. Vahetõttu oma alluvate ja kaasvõitlejatega oli tal kõige parem, — oli neilt lugupeetud ja armastatud.“

Eesti Vabadussõjas ilmutatud vahvuse eest annetati Vabariigi Valitsuse poolt kapten E. P. A. M. Lundborg'ile 4. sept. 1920. a. II liigi 3. järgu Vabaduse Rist ja Vabadussõja mälestusmärk. Soome Vabadussõjas ilmutatud vahvuse eest on talle annetatud: Soome 3. ja 4. järgu Vabaduse Ristid mõõkadega, Soome 2. järgu vahvusmedal, Rootsi brigadi vahvusmedal ja Tampere medal. Vene-Loode armeelt on talle annetatud Püha Vladimiri ordu 4. järgu ja Püha Anna ordu 3. järgu aumärgid mõõkade ja lehvidega.

E. M.

Neli päeva kestnud võitlus ühe soomusauto pärast.

Närve kõditav episood neist võitlusist, millised peeti sügisel Pihkva linna ümbruses.

E. Lundborg kujutatud ühe võitlusvenna, Taani ajakirjaniku poolt.

Kibedate lahingute ajal vaenlaste vastu kagu väerindel on Rootsi kapten Lundborg'i nimi võitnud austust ja au. Teda paigutati kõige kriitilisemate postidele ja tema ei teinud kunagi oma ülemuse usaldusele häbi. Enamlased kartsid teda, kui tema oma soomusautodega ringi sõitis kaugel nende väerinde taga. See oli Lundborg, kes Pihkva linna vallutamisel viimasel silmapilgul seisatas oma autoga, kui enamlased õhku lasid kolmanda silliosa. Ühtlasi oli tema ka üks neist viimastest, kes linnast lahkus, kui see tagasi võeti.

Mina olen näinud teda vahvana lahingus ja suuremeelsena oma võidetute vastu. Temal on teatav idee ta tegevuses: tema võitleb proletariaadi diktatuuri vastu, mille tragikoomilised lõputulemused Venemaal (rahva toorustamine, igasuguse loovatöö purustamine ja selle tulemus, nälg) temale on vastumeelsed. Tema tõen-

dab, et see on haigus, mida ei või lubada levineda. Ja kas temal ei ole õigus?

Venemaa on elav pilt, mis kujutab, kuid revolutsioon on viimud vastuoksa sellele, milleks oli ta mõeldud. Vene rahvas selle asemel, et saada temale lubatud priiuse osaliseks, on saanud orjaks, ja on leiva asemel kivi leidnud. Enamlased ei taha seda salata, kuid mõõndavad, et see nii oli tarvilik. Kuid kas Vene rahva hingeelu tõesti on sarnane, et ta vajab absolutismi, hirmuvalitsust? See on kaheldav. Orjade olukorras olevaid rahvaid ei saa kohelda vaba inimestena. Alles vaba isikuna tunneb igaüks oma kohust.

Mitmesuguste huvide vastolude keelul seisab Lundborg kui kalju oma kindlate vaadetega ja arusaamisega kohusest. Meie, taanlased, ei tunne just iseäralist huvi oma vendadele „teisel poolel“ (Rootslased üle väina) roosisid teele kül-

vada, kuid Lundborg on selle teeninud ja just k o h u s e t u n d e küsimuses. Tahan siin jutustada, mida Rootsi kapten Lundborg korda on saanud.

See oli 1919. a. suvel. Oma soomusauto „Vibuane“-ga oli Lundborg saanud käsu minna Porhovi linna poole. Sillad olid osalt purustatud ja värisesid raskete sõidukite all.

„Vibuane“ möödub Eesti vägede eeliinidest ja suundub edasi ühe suurema küla poole, mis on täis venelasi. Vastastikune suurtükitali on alanud ja L. trehvab oma suurtükist keskküla oleva kiriku kella, mille taga varju oli leidnud vaenlaste vaatepunkt. Kuid ajal, mil „Vibuane“ tagurpidi (nagu harilik soomusautode liikumisel lahingus) ronib küla poole, juhtub katastroof: üks sild, mida enamlaste mineerinud, variseb auto raskuse all ja „Vibuane“ langeb oma tagumise poolega sügavusse ning jääb rippuma 45° all.

Punased ilmuvad igast mõeldavast peiduurkast ja algab vormiline kuulide sadu. Võimalikult suurema kiirusega kruvitakse kõik põldid ja kruvid autol lahti, nii et see muutub tarvituskõlbmatuks. Kapten ja tema mehed jooksevad ühes oma laske-
moonaga lähemasse kraavi, kuna enamlaste julgelt edasi astuvad. Hirmuäratav võitlus algab. Mitmed Lundborgi meestest jooksevad oma teed. Väljasaadetud 12-mehelisest abisalgast langeb üks, 6 haavatakse, 3 jooksevad ära ja ainult kaks jäävad kohale. Võitlus kestab 5½ tundi ja Lundborg laseb selle aja jooksul oma „Maksimkast“ välja 42 linti, igas 250 padrunit. Ühest kergemast kuulipildujast on suurem arv padruneid välja lastud ja lõpuks saavad padrunid otsa.

Üks tema meestest hüüab siis:

„Nüüd, kapten, peame lahkuma siit.“

„Ei, pagan,“ vastab kapten, kes ei raatsi lahkuda oma auto juurest.

„Kuid meil on ainult üks ainumas lint veel tagavaraks...“

Enamlased on läinud häbemataks ja saadavad üksikuid mehi põõsaste vahele. Ja kui keegi Lundborgi meestest liigutas kätt või jalga, tuli kohe kuul. Oma kahe mehega (terve päeva jooksul ei läinud Lundborg'i tõlgil, kuulipildur R. Treumundt'il, korda ära jooksnud mehi kokku korjata) ronib tema läbi üht rukkivälja tagasi küla poole.

Ja sellega algab nelja päevane lahing, mille jooksul nii enamlasted kui ka Lundborg katsusid „Vibuane“-t saada oma võimusesse.

Esimesel ööl tegi Lundborg katset sõjakavalusega: üksikute kuulipildujatega, paigutatud laial rindel, läheneti soomusauto poole ning kokkulepitud ajal algas laskmine nagu oleks tegemist ühe rügemendiga. Kuid enamlasted said kavalusest aru ja saatsid oma mehi üksikute kuulipildujate vahele.

Ebaõnnestus.

Teisel ööl oli mobiliseeritud 30 maa-vankrit ja suurem arv külamehi. Karavaan läks häält tegemata edasi. Mehed liikusid kikkivarvul. Siis kuuldus pauk — üks pauk — ja kõik mehed viskasid end kartuses pikali. Ei aidanud palved, vandumine, maksu lubamine ega löögid, et mehi edasi viia. Lühikest aega peale selle jooksid nad oma teed.

Kuulipildujatega ja mõne mehega läks kapten auto juure ja nägi omaks hirmuks, et kahur oli ära varastatud ja enamlasted olid selle asemele kohale toonud tung-raua.

Kange laskmise mõjul oldi sunnitud taganema.

Kolmandal ööl saab tema omaga kaasa 17 vabatahtlikku ja 2 vaprat maameest, ameti poolest puutöö mehed. Jõutakse „Vibuane“ juurde ja algab töö selle ülestõstmiseks. Mitmed sõdurid nurisevad. Tööd saab alalõpmata enamlaste tule läbi segatud, kuid kui hommik koidab, on auto poolest saadik üleval.

Päev möödub nagu eelmised poolte tulevahetusega, kes võitlevad auto pärast. Eesti diviisi juhatus, kes on Lundborg'i räbalast seisukorrast kuulnud, saadab temale uue ning tugeva soomusauto „Pisuhänna“ ühes 60 mehega abiks.

Esimene asi, mis neljandal ööl ilmsiks tuleb, on, et enamlasted terve eelmise öö töö ära on rikkunud. Kuid nüüd peab lõpp tulema, sest ühte ööd veel sellase kuuli rahe all mööda saata on võimata. Töö-tatakse kui hullumeelsed ja hommiliku algul on auto horisontaal-seisus.

Lundborg saadab olukorrast rahuldusega teate „Pisuhännale“, mis täiel hool abiks tõttab.

Nüüd jääb ainult „härradel sealpool“ soovida head aega.

Kuid tirdes august „Vibuane“-t juhtus „Pisuhännaga“ ühe väikse silla juures õnnetus: sild langes sisse ning „Pisuhänd“ jäi peaaegu õhku rippuma kesk silda.

Lundborg on meelegaheitel. Üks auto on august ja teine ripub õhus.

Kui hullumeelne hakkab tema enamlaste peale laskma ja märkab laskmise ajal, et nende kranaatide tagavara on ot-

Vabadussõja päevilt.

Soomusauto „Kalevipoja“ meeskond 1919. a.

Seisavad (paremalt vasakule): auto-
ülema kapten **E. Lundborg**, suurtüki
noor-allohv. **J. Märtsen**, autojuht
rms. **R. Makko**, rühma van.-auto-
juht van.-allohv. **Viidik**, kuulipildu-
rid: noor.-allohv. **E. Meos**, kapral
R. Treumundt, n.-allohv. **J. Korst**,
rms. **N. Lindeman**, noor.-allohv.
R. Schönberg, rms. **Neuman** (†).



sas, ja et enamlased lasevad ainult sharp-
nellidega. Vaatamata vastase tugeva lask-
mise peale, algab ta tööd „Pisuhänna-
ga“ ning parandab teed mõlema silla otsa
juures ära. Algab täis käik tagasi. Pu-
naste kuulid langevad kui haamri löögid
vastu „Pisuhänna“ paksu soomust. Otsus-
tav moment jõuab kätte.

Mõlemad autod ühendatakse tugeva
kettiga.

„Pisuhänd“ tõmbab, tagajärge ei mingit.
Veel kord, kuid asjata. Lundborg laseb
„Pisuhännal“ tulla „Vibuane“-le õige ligi-
dale ja käsutab:

„Täis käik edasi.“

Ja asi liigub. Kuna enamlased oma
peidukohtadel vihaga vannuvad, ronivad
Lundborgi mehed üleemeelikut luu-
kidest välja ning näitavad vaenlastele
pikka nina.

Pihkvas liikunud kuulujutud, et Lund-
borg olla surma saanud ja autod hävita-
tud. Sellepärast oli ka imetlemine suur,
kui ta meestega tagasi tuli ja neil olid
habemed kui siili okkad. Mehed olid mu-

dased ja väsind, kuid siiski rõõmsad, et
olid täitnud kohuse.

Nüüd käib Lundborg ringi seotud käe-
ga. Tema sai haavata ühes suuremas
lahingus Pihkva juures.

Kuid tema on siiski parandamatu lõbus
poiss.

V. Mögeltoft-Jørgensen.

„Svenska Dagbladet“ 2. XI. järele.

Toimetuselt. Avaldame tõlke episoodist
„Vibuane'ga“ juunis 1919 Pihkva-eelsetel positsioo-
nidel 6. jalaväe polgu II pataljoni tegevuspiirkon-
nas nii, nagu seda nägi Taani ajakirjanik. Meie ei
keeldu jagamast koos artikli autoriga lugupidamist
ja vaimustust Eesti kaitseväge kapten Lundborgi
vastu, kuid tuletame m. elde, et siis kui „Vibuane“
oli kraavis, kapten Lundborg, see „parandamatu lõbus
poiss“, tegi tõsist muret 6. jalaväe polgu II patal-
joni ülemale kapten A. J-le, kes suurte inimohv-
ritega pidi likvideerima seda soomusautode „lõbu-
sõitu“ Porhovi suunas. Kuid kõik lõppes hästi.

Meil on parim meel siin meelde tuletada, et
kapt. Lundborg, kes kangelaslikult maandus 24. juu-
nil 1928 Põhjamere jäärahnudele, juunil 1919. a.
Eesti „Vibuane'ga“ vallutas Pihkvast kagupool ole-
vaid Vene külasid, arvestamata teede ja sildade
seisukorraga . . .

Suurem taktikaline õppus Saku-Männiku raionis.

Korraldatud S. Ü. Õppeasutuste poolt 15. ja 16. IV 1928.

Enne Sõjakooli laagrisse minekut kor-
raldas S. Ü. Õ. tänavu suurema takti-
kalise õppuse kõvendatud pataljoniga
Saku-Männiku raionis.

Õppuse eesmärgiks oli:

a) demonstreerida vanema kursuse
kadettidele väeliikide koostööd pataljoni

pealetungi lahingus, eriti kallaletungi faa-
sil;

b) tutvustada neid soomusautode,
tankide ja suurtükiväe tehniliste ja tak-
tikaliste kasutusviisidega pealetungi la-
hingus;

d) anda õppuste täitjatele praktilisi

kogemusi pataljoni pealetungi lahingu läbiviimiseks.

Õppuse üldjuhatajaks kindral-majoor Jonson; abiks majoor Putmaker; pataljoni juhataks majoor Janson. Pataljoni tegevust jälgisid vanema kursuse kadetid grupi juhtide juhtusel. Pataljoni esines õppusel järgmises koosseisus: 3 laskurkomp., 1 r. klp. komp., 1 rühm pioneere, 1 siderühm ja tema käsutusse antud: 1 kerge ptr., 1 tankide komp., 1 soomusauto rühm. Pataljoni teenisid rügemendi käsutuses olev 1 raadiojaam ja 1 sidelennuk.

Nagu sellest koosseisust näeme, võtsid käesolevast õppusest osa peaaegu kõik väeliigid, mis meil üldse pataljoni eshelonis võimalik on välja tuua. Ja et õppuse eesmärgiks oli demonstreerida pealetungist osavõtjate väeliikide koostööd, siis tohiks selle õppuse jälgimine pakkuda mõndagi huvi.

Kõigepealt tuleb märkida, et õppuse ettevalmistus oli põhjalikult läbi viidud. Kõigi osavõtjate üksuste ülemate poolt oli tehtud täpne luure kohapeal. Juhatuse poolt antud ülesande ja luure andmete põhjal oli kokku seatud täpne kava, kus kõik tegevusjärgud minuti peal välja olid arvestatud ja üksuste ülemate korraldused kirjaliku käskude, skeemide, tabelite, tulekavade jne. näol valmistatud. Oli vaid tarvis nüüd kontrollida, kui võrra õigeks osutusid kõik need kalkulatsioonid ülesande tegelikul läbiviimisel.

Olukord.

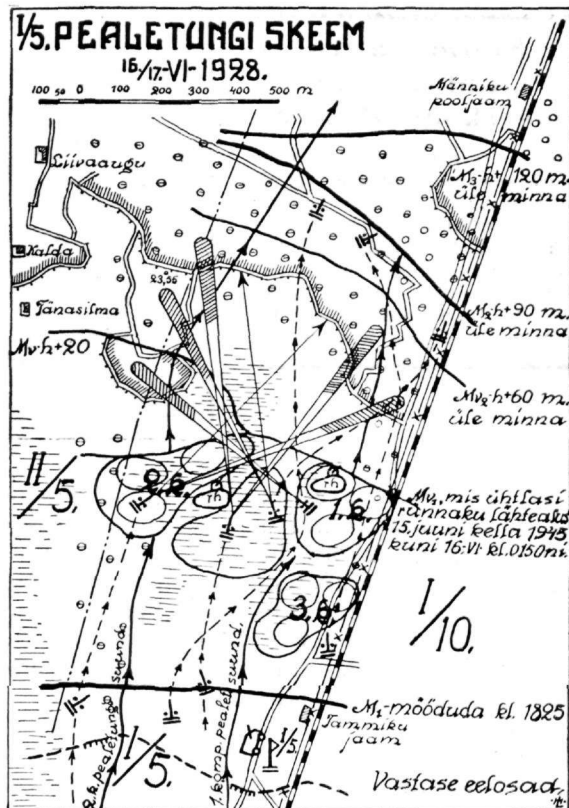
(Tallina ümbruse kaart 1:25000 ja juurelisatud skeem).

Punased peale Tallinna vallutamist tungisid edasi kagu suunas, kus neil oli Kose, Kohila, Hageri joonel 11. ja 12. juunil äge lahing ja kust nad siniste poolt kaotustega tagasi löödi. Punased taandusid Tallinna suunas ja asusid kaitsele veneaegsete kindlustatud positsioonidele Saku-Tallinna mnt. suunas Mämmiku metsa lõunaservale. Sinised jälitavad vastast.

15. juunil kell 1400 oli siniste 5 rüg. luureosadel kokkupõrge vastaste tugevate eelosadega lõunapool Tammi jaama. Luure edasi ei pääsenud. Rügemendi eelosad peatusid kell 1530 Tammi metsa põhjaserval.

Siniste üldülesanne oli punased kindlustatud Mämmiku positsioonidest välja lüüa. Siniste 5 rüg. ülesanne oli 15. juunil kell 1700 jätkata pealetungi, ta-

gasi surudes vaenlase luure ja katteosad ja 16. juunil rünnata vaenlase peapositioni Mämmiku metsa lõunaservale.



Õppuse läbiviimine.

Pataljoni pealetung algas kell 1700 Tamme mäe raioonist, kuid pataljon on Tuudilt välja astunud juba kell 0700. Hommikupoolset päeva kasutatakse selleks, et tunda õppida pataljonile juureantud tehnilisi võitlusvahendeid väljaspool nende lahingtegevust. Kõigepealt tutvunevad kadetid auto-tankide divisjonis soomusautode ja tankide materjalosaga. Sellepeale demonstreeritakse neile nende masinate liikumist ja lõpuks nende lahinglaske harjutust Mämmiku laskeplatsil. Kui pataljoni osad asuvad õppuse lähtekohale, Tamme mäe raiooni, jätkavad vanema kursuse kadetid veel tutvumist rügemendile juureantud raadio jaamaga ja kerge patareid poolt toimetatud positsiooni luurega, selle väljasõiduga positsioonile Saku asunduse raionis.

Peale rüülit saadud ülesande ja peale isikliku luure annab patul kell 1620 pataljoni üksuste ülematele Tamme mäe raionis järgmise suursõnalise käsu:

5. siniste rügemendi
I pataljoni ülem.
Nr. 100/op.

15. juunil kell 1620.
Tammemäe.

Operatiiv-käsk Nr. 10.

Kaart 1:25 000.

1. Saadud andmetel on punaste jõud, kes taandusid Saku-Tallinna maantee suunas, asunud kaitsele veneaegsetel kindlustatud positsioonidel Männiku me'sa lõunaserval. Rügüil 5. poolt väljasaadetud luureosad olid kell 1400 kokkupõrge vastase türevate eelosadega lõuna- ja edelapool Tammiku jaama. Luure edasi ei pääsenud. Rügemendi esijärgus liikuwad kompaniid on jõudnud välja ja peatuvad Saku metsa põhjaserv — kõrg. 16,8 joonel.

2. Meie vägede üldine ülesanne — punased kindlustatud positsioonilt välja lüüa ja merre paisata.

5. rüg. ülesanne — läbimurda vastase kindlustatud positsioon Männiku metsa põhjaserval ja välja jõuda Nõmme-Rahumäe joonele. Selle ülesande täitmiseks rügement jätab pealetungi Tammemäe — kõrg. 16,8 joonelt täna kell 1700 endises ribas, kahe pataljoni esijärgus. Pealetungi eesmärk — tagasi suruda vastase luure- ja katteosad ning väljajõuda kella 1945 üldise rünnaku lähtejoonele, et 16. juuni koidikul teostada rünnakut.

3. I/5. rüg. ülesanne — jätkata pealetungi ribas, mille piirid: paremalt — kitsaropiline raudtee (v. a.), vasakult — Saku a.s. — Männiku ladu ($x=227,4$ $y=182,6$) mõlemad p. p. v. a., eesmärgiga tagasi suruda vastupanu positsioonile vastase luure- ja katteosad ning välja jõuda üldise rünnaku lähtejoonele kella 1945-ks.

Paremalt I/10. rüg. ja vasakult II/5. rüg. jätkavad pealetungi ühelajal meiega. Ees luureosad kontaktis vastase katteosadega Tammiku jaamast lõuna- ja edelapool. Järel III/5. rüg. Saku-Männiku tee suunal.

4. Otsustasin: Saku metsa põhjaservalt pealetungi jätkata kahe kompaniiga esijärgus, viies varu — parema tiiva taga ja tagasi suruda eestkätt vastase luure- ja katteosad, alata kallaletungi vastase vastupanupositsioonile.

5. Esijärku määran 1. ja 2. kompanii. 1. kompanii (paremal) suuniv. 1. komp. pealetungi suund — Saku-Männiku tee; 2. komp. (vasakul) pealetungi suund — Tammemäe-Tänasilma tee kuni kord $x=225$ — kõrg. 23,55 ida-kallak; 3. komp. liikuda teises järgus üldsuunas Saku-Männiku tee, 300—400 mtr. distantstil 1. komp. järel.

6. R. klp. kompüülil toetada esijärgu kompaniide liikumist kahe r. klp. rühmaga esheloocerides ja asudes järk-järgult positsioonidele: a) Rabasauna raioonis, b) kord $x=224,5$ $y=182,1$ raioonis, c) kord $x=225$, $y=182$ raioonis.

Ülejäänud kolme rühmaga liikuda Saku-Männiku tee suunas 3. komp. järel.

7. Esijärgu kompaniidel mööduda Saku metsa põhjaserv kell 1700 M₁ — Tammiku jaam — kõrg. 16,50 joon — välja jõuda kell 1825; siit edasilikumine minu korraldusel. M₂ kord, $x=225,3$ $y=182,5$ — kord.

$x=225,5$ $y=181,9$ joon — välja jõuda kell 1945.

8. Rügemendi pealetungi toetab IV kerge suurtükiväe grupp. 1. kahurpatarei eriliseks tegevuspüüdnaks jalaväe otseseks toetamiseks on määratud I/5. rüg. pealetungiriba. 1. patarei ülemal kella 1700 alates valmis olla toetama pataljoni pealetungi kuni Männiku jaam Alliku jooneni. Suurtükitele toetust kompüülidel nõuda telefoni teel minu kaudu ehk raketide abil.

9. Soomusauto rühmal asuda ooteseisukohale Saku metsavahelise maanteele minu käsutusse.

10. Pioneer-rühma ülemal kahe jaoga korda seada sillad Saku-Männiku teel. Teised jaod jäävad minu käsutusse Tammemäe raiooni.

11. Meie rüg. käsutuses kella 1800 kuni 2100 üks sidelennek eraldusmärkidega: laiad, pikad, valged linnid tiibade küljes. Leppe-märgid side pidamiseks jalaväe ja lennukite vahel eritabelis.

12. Liiteosaks I/5. rüg. ja I/10. rüg. vahel üks jalaväe rühm III/5. rüg. — liigub suunas kitsaropiline raudtee. Liiteosaks I/5. rüg. ja II/5. rüg. vahel üks jalaväe rühm II/5. rüg. — liigub üldsuunas pataljoni vahejoon. Liiteosaks 1./I. patal. ja 2./I. patal. vahele kompüül 3. määrata üks k. klp. jagu ülesandega tule- ja vaatlus-sidet pidada esijärgu kompaniide vahel, liikudes üldsuunas turbaaugud, mis Rabasauna st 200 mtr. kirdes — kraav, mis läheb idapoolt neid samu turbaauke põhja suunas.

13. Signaalid: suurtükitele toetuse väljakutseks vastava kompanii rinde ette kompüül poof — punased raketid, tule lõpetamiseks — rohelised raketid. R. klp. tule väljakutseks vastava komp. või rühma rinde ette kompüül või rühmüül poof — valged raketid, tule lõpetamiseks — rohelised raketid. Ohuhäireks rida lühikesi vilesid. Gaasihäireks — käsisireen.

14. Rügüil K. P. ja side keskjaam kuni kella 1800 — Saku a.s. ja pärast seda Tammemäel. Minu K. P. V. P. ja p'li. side keskjaam kuni kella 1830 — Tammemäe raioonis ja pärast seda Männiku jaama raioonis. Pataljoni sidetelg Saku — Tammemäe — Tammiku jaam.

Kompaniide edasilükudes Saku metsa põhjaserva joonelt side ülemal vedada traat-side kompüülid 1. ja 2. järele ja luua nendega ka helkside. Pataljoni helkside jaam Tammemäe kõrtsi juures.

15. Rügemendi S. P. Saku a.s. Pataljoni S. P. Tammemäel.

16. Pataljoni L. P. kõrg. 20,3 juures metsaserval.

N. N. Patül I/5.rüg.

Saadud käsu põhjal hakkas pataljoni end ümber korraldama. Seni esijoones liikunud 2. komp. tõmbub vasakule, et ruumi anda 1. komp. Kõik korraldused kompaniide poolt viiakse läbi enne kella 1700. Mõlemad esijooned kompaniid saavad pataljoni K. P. telefoni side. Patarei celvaatluspunkt liigub jalaväe esijoonel kõrgusel. Kell 1700 ilmub peakohale

rügemendi käsutuses olev sidelennuk. Käesoleval õppusel kavatsetakse lennuki abi kasutada järgmisteks otstarveteks:

- 1) Luureandmete põhjal kindlaks määratud vaenlase vastupanu positsioon pildistada, et täpselt kindlaks määrata selle asukoht ja osade paigutus.
- 2) Peale meie esiosade jõudmist vaenlase vastupanu positsiooni ette, lasta lennukit skeemil ära märkida meie esiosade täpne joon.
- 3) Anda edasi patareile raadio teel jalaväe tulenõuded.

Lennuk pildistab talle kättenäidatud raiooni ja kaob L a s n a m ä e aerodroomi suunas. Kell 17 00 jätkab pataljon liikumist.

lefone side oli olemas. Märgid näidati kätte koordinaatide abil. Patarei asus positsioonil.

Esimene pauk tuli 18 min. pärast. Seda kiirust tuleb lugeda rahuldavaks, kui arvesse võtta patüli käsu edasiandmist srt. vaatepunkti, patarei ülema korraldust patareile ja viimase valmisseadmist.

Kell 17 45 teatab 1. kompül pataljoni K. P. telefoni teel, et T a m m i k u jaama raionis tema kompanii parema tiiva vastas vastase rasked ja kerged kuulipildujad; parempoolne naaber on maha jäänud, seega tema parem tiib lahtine.

Patül viskab tema käsutuses varus oleva soomusautode rühma 1. komp. appi vastase klp. mahasurumiseks. 3 s/autot sõidavad välja, moondades end teearse võsaga. Joondudes vastase klp.



Õhufoto } vastase vastupanu-positsioonist Männiku raionis 15. VI 28. kell 1700.

Kell 17 25 teatab 2. kompül telefoni teel pataljoni K. P., et tema edasiliikumist takistavad vastase hästi maskeeritud klp. ja palub sinna suurtükitulud. Suurtükiväe ja jalaväe koostöö mõttes oli vaja teada, kui kaua läheb aega patareile käsuandmisest tuleavamiseni. Te-

pesadega, avavad nende peale flank. tule kuulipildujatest ja väikekalibriisest suurtükist. Vastase klp. vaikivad ja 1. komp. pääseb edasi. Kui moondatud liigipääsud olemas nagu sel juhul, võib soomusautode rühm vastase üksikute tulepesade mahasurumiseks mõjuvat toe-

tust anda. Siin jäi aga üks soomusautodest peale vaenlase klp. väljalöömist liiga kaua lagedale kohale seisma, tõmmates enda peale vastase suurtükitle. Sarnased seisakud lagedal kohal võivad soomusautole saatuslikuks saada, mispärast neid tuleb vältida.

Suurtüki tule ja soomusautode rühma toetusel likvideerisid esijoone komp. vastase eelosad julgestuspositsioonil.

Kell 18 15 teatab patül, et esijoone komp. on välja jõudnud Tammi ku jaama — kõrg. 16,50 joonele. Vastase eelosad on taanduma löödud. Patül teeb korralduse kompaniidel samal joonel kallaletungi lähtealus sisse võtta kell 18 45, kust tema signaali peale algab kallaletung. Kallaletungi lähtealusel pataljoni osade ümbergrupeerimisi ette ei võeta. Patül toetab esijärgu kompaniide liikumist 3 rühma r. klp., jättes 2 rühma varru, mis said käsu liikuda varu komp. järele. Selle patüli korraldusega ei saa kõigiti nõus olla. Kallaletungil on vaja tugevat r. klp. tuld. Varusse jäetud 2 rühma r. klp. liikusid liiga kaugel seljataga, mispärast neid võimalik ei olnud iga silmapilk tegevusse panna.

Mida lähemale vastase vastupanu positsioonile, seda lagedamaks muutub maastik, seda raskemaks liikumine vastase tule all. Kompaniide liikumine sündis täiesti kooskõlas maastiku tingimustele. Hästi oli suunitud ka r. kpl. toetavate rühmade tuli.

Kell 19 45 jõuab pataljon vastase vastupanu positsiooni ette välja. Patül teeb korralduse: rünnaku lähtealus kõrgete osadega kohe sisse võtta ja öö jooksul rünnakule minemiseks organiseerida.

Oleks loomulikum olnud, kui pataljon õhtul valges nii lähedal vastase kindlustatud positsioonile ei oleks välja tunginud. Terve õhtu ja pool ööd asuda rünnaku lähtealusel vastase kindlustatud positsiooni ees, toob asjata suuri kaotusi ja langetab pealetungija moraali. Rünnaku lähtealuse oleks pidanud öösi pimeduse kätte all sisse võtma mõni aeg enne rünnakut.

Peale kompaniide peatumist vastase vastupanu positsiooni ees, loob siderühm peale telefoni veel kompaniide ja patüli K. P. vahel optilise side.

1. kompaniiga, mis pataljoni K. P. lähedal asub, luuakse optiline side vahenditult, kuna 2. kompaniiga side loomine õnnestub ainult vahepealse jaama kaudu. Optiline side töötab korralikult.

Käsud selle sideliini kaudu antakse edasi ruttu.

Kell 20 30 ilmub sidelennuk. Oletades, et patülil on katkenud side jalaväe esijoonega, tehakse lennukile ülesandeks jalaväe esijoon üles otsida ja vastaval skeemil ära märkida. Lennuk teeb meie esijoone kohal paar tiiru ja viskab pataljoni K. P. maha skeemi näidatud jalaväe esijoonega; samas paketis viskab ta alla ka ülesvõtted, mis ta eelmisel lennul tegi vastase vastupanu positsioonist. Meie jalaväe esijoon on skeemil õieti näidatud peale pataljoni vasaku tiiva, kus lendur kompanii varurühma esijoone rühmaga ära segas. Ülesvõtted annavad selge pildi vastase positsiooni asetusest (vaata foto-ülesvõte). Nähtavale ei tulnud aga ülesvõttel positsiooni ette kiires korras tehtud ühevalaline traattõke. Sidelennuk täidab ka temale määratud kolmanda ülesande, kutsudes välja rügem. raadio jaama kaudu patüli nõudmise peale patareid tule.

Rünnak.

Eelolevat pataljoni rünnakut toetama on määratud 1 komp. tanke. Tankide kompanii on välja sõitnud ootepositsioonile kell 19 00. Kompül loob kohe side 1 patüliga, saab sellelt luureülesande ja asub kohe selle teostamisele. Kell 24 00 sõidavad tankid juba lahingväljasõidu positsioonile. Patüli korraldusega pidi suurtükitle tankide väljasõidu müra sumbutama. Et see tuli aga tegelikult puudus, oli tankide müra vaikse ilma tõttu väga kaugele kuulda.

Vastase kindlustatud positsiooni rünnak tankide toetusel suurtükitle ettevalmistuseta oli määratud kell 13 30.

Vastasel oli pataljoni vasaku tiiva vastas kõrg. 23,55 lõunapool ette nihutatud kindlustatud tugipunkt (vaata foto-ülesvõtet). Sarnane asetis kutsus välja järk-järgulise rünnaku. Enne kui tervel pataljoni rindel rünnakule asuda, oli vaja ettenihutatud tugipunkt likvideerida. Vastavad üksikasjalised korraldused teebki patül alljärgnevas käsus.

Patül 1/5. rüg.
Nr. .../op.

15. juunil kell 22 30.
Tammikul.

Operatiiv-käsk Nr. 11.

Kaart 1:25.000 ja plaan 1:5000.

1. Punaste vastupanupositsioon on Männiku metsa lõunaserval veneaegsel kindlustatud positsioonil. Vastupanupositsiooni eelserv asub kaevikuteriba lõunaserval, metsa veerul. Kõrg. 23,55 raioonist 300 mtr lõunapool on ettenihutatud kindlus-

- tatud tugipunkt. (Vaata fotogrammeetriline plaan 1:5000 ja õhu-fotod).
2. 5. rügement ründab vastast 16. juuni koidikul eesmärgiga vallutada tema vastupanupositsioon ja välja jõuda Nõmme-Rahumäe joonele. Rügemendi rünnaku raskuspunkt 1. pataljoni ribas.
 3. 1. pataljoni ülesanne — läbimurda vastase vastupanupositsioon ribas, mille piirid: paremalt — kitsaroolaline raudtee (v. a.) ja vasakult — Saku a.s. — Männiku laded (mõlemad p. p. v. a.). Pataljonile on juureantud 1 komp. tanke, 1 rühm soomusautosid ja 1 rühm spioneere. Rügemendi rünnakut toetab IV k. suurtükkiväe grupp ja brigaadi raske suurt.

Paremalt I/10. rüg., vasakult I/5. rüg. analoogiliste ülesannetega.
 4. Otsustasin eeskätt vallutada vastase ettenihutatud tugipunkti kõrg. 23,55 lõunapool ja selle järele üheaegselt sisse murda tema kaevikute joonesse Männiku metsa lõunaserval, andes peahoobi pataljoni parema tiivaga Saku — Männiku tee suunas.
 5. Kompaniidel rünnata ja vallutada vastase positsioon:
 1. komp. — raudtee (v. a.) ja metsasihi (v. a.) vahel, mis esimesest 350 mtr. läänepool;
 2. komp. — ülemalnimetatud metsasihi (s. a.) ja pataljoni vasakpoolse piirjoone vahel;
 3. komp. — varus 1. komp. järel ülesandega sisse võtta 1. komp. rünnaku lähtealus, kui 1. komp. on liikunud rünnakule ja olla valmis hüppeks 1. komp. järele.
 6. Pataljonil valmis olla rünnakuks 16. juunil kell 0100. Rünnaku *plaan* (tankide väljasõit ettenihutatud tugipunkti vallutamiseks pataljoni vasakul tiival) — kell H, teataks täiendavalt.

Märgid: (vaata plaan 1:5000).

M₁ — üleminna kell H + 20 m.
 M₂ — üleminna kell H + 60 m.
 M₃ — edasilikumiseks valmis olla kell H + 90.
 7. Lahingu läbiviimine sünnib järgmiselt:

Kell H algab liikumist väljasõidu positsioonilt (2. komp. taga) tankide rühm. Kell H + 2 m. algab rünnakut 2. komp. selle tankide rühma toetusel ja kella H + 20 m. vallutab vastase kindlustatud tugipunkti kõrg. 23,55 lõunapool. Teda toetavad II/5. rüg. kompanii (tema parem tiib kujutatud ühe jaoga) rünnates tugipunkti läänepoolset osa ja meie 1. kompanii, mahasurudes vastase tule metsa serval Saku — Männiku tee ja metsasihi-vahelisel maa-alal.

Kell H + 20 m. 1. ja 2. kompanii tankide toetusel ründavad vastase kaevikud metsa lõuna-serval ja need rullides kell H + 60 m. lähevad üle M₁ joone ning vallutavad M₂. Siit edasilikumiseks valmis olla kell H + 90 m. Kell H + 90 m. ründab 1. komp. vastase vastupanu-sõlme Männiku jaamast lõunapool ja kell H + 120 kompaniid jõuavad välja M₁ joonele. Vastupanu-sõlme ründamisel 2. komp. toetab 1. kompanii ühe k.-klp. tulega ja kaisteb tema vasakut tiiba.
 8. R. klp. kompüülil nelja r. klp. rühma tulega toetada rünnakut järgmiselt: kuni vastase tugipunkti vallutamisel, mis kõrg. 23,55 lõunapool, kolme r. klp. rühma tulega maha suruda vastase tuli, mis tuleb selle tugipunkti ja kõrg. 23,55 raioonist, sama aja jooksul ühe r. klp. rühma tulega mahasurudes vastase tuld metsa edela serval Saku — Männiku teest läänepool. Pärast eelnimetatud tugipunkti vallutamist — kahe r. klp. rühma tulega jätkata 2. komp. rünnaku toetamist mahasurudes vastase tulepesi kõrg. 23,55 ja sellest idapool oleva metsasihi-vahelisel maa-alal ning kahe r. klp. rühma tulega toetada 1. komp., mahasurudes tuld Saku — Männiku tee ja eelpoolnimetatud metsasihi-vahelisel metsaserval. Üks r. klp. rühm jääb minu käsutusse ja asub ooteseisukohal varu komp. juures, 1. ja 2. komp. sissemurdmisega vastase kaevikutesse metsaserval, anda kummagi kompüli käsutusse üks r. klp. rühm.
 9. Et saavutada ootamatust — rünnaku ettevalmistus tulega jääb ära. Üldtegevuse ja otsetoetuse suurtükkivägi toetab rünnakut, tulistades järgmiselt:
 - 1) krg. srt. vägi —
 H — 1 m. kuni H + 2 m. — kindlustatud tugipunkt, mis kõrg. 23,55 lõunapool;
 H + 2 m. kuni H + 20 m. — a) esijoone kaevikud metsaserval Saku — Männiku tee raioonis ja läänepool;
 b) esijoone kaevikud metsaserval kõrg. 23,55 raioonis;
 - 2) rsk. srt. vägi —
 H — 1 m. kuni H + 6 m. a) esijoone kaevikud metsasihi lõunapoolse otsa raioonis;
 H + 6 m. kuni H + 25 m. a) betoon-varjendite raiooni Saku — Männiku tee ja sellest läänepool oleva metsasihi vahel;
 b) Betoon-variendite raioon, eelpoolnimetatud metsasihi ja pataljoni vasakpoolse piirjoone vahel;
 H + 25 m. kuni H + 60 m. a) kindlustatud vastupanu-sõlme Männiku jaamast lõunapool.

Ootamata ilmuvate märkide peale suurtükituld nõuda minu kaudu.
 10. Tankide rühmal määratud kompaniide toetamiseks järgmiselt: 1. ja 2. komp. ja üks tankide rühm; 1 tankide rühm jääb varru ja liigub ühes varu kompaniiga;
 1. (remont) tankide rühm liigub tankide kompüli korraldusel.

Tankidel väljalikuda oote-positsioonilt (Tammemäe juurest), mitte varem, kui kell 2300, niisuguse ajaarvestusega, et 16. juuni kella 0030 jõuda minu poolt maastikul kättenäidatud väljasõidu-positsioonidele. Tankide liikumistüra sumbutamiseks suurtükkivägi tulistab vastast 15. juuni kella 2330 kuni 16. juuni kella 0030.

Tankide peale panen järgmised ülesanded:

 - a) toetada jalaväge rünnakul;
 - b) hävitada vastase tulepesi;
 - c) abistada jalaväge kaevikute rullimisel.

Leppemärkide kohta jalaväe ja tankide koostöötamisel kokkuleppida vastavate kompülidega.

11. Soomusauto rühm jääb minu käsutusse ooteseisukohale, Tammiku jaama ja Tammemäe vahelisele teele.
12. Lahingside: liitesaks I./5. rüg. ja I./10. rüg. vahel — üks jalaväe rühm III./5. rüg. liigub kitsaroopalise raudtee suunas; I./5. rüg. ja II./5. rüg. vahel — üks jalaväe rühm II./5. rüg. liigub pataljonide vahejoone suunas; I./I. ptl. ja 2./I. ptl. vahel — kompül 3. määrata üks k. klp. jagu ülesandega tule- ja vaatlussidet pidada esijärgu kompaniide vahel, liikudes metsasihi suunas, mis rööbiti raudteele, viimastest 350 mtr. läänepool.
13. Öhu- ja gaasihäireks on maksvad endised korraldused.
14. Pioneerrühma ülemal määrata ja kella 23 00 välja saata iga tankide rühma ülesandeks kasutusse üks jagu pioneere.
15. Rügüli K. P. Tammemäel. Rügemendi side eelpunkt I. ptl. tarvis pärast M₂ vallutamist — Männiku metsa lõuna-serval.
Minu K. P. Tammiku jaama juures ja pärast M₂ vallutamist Saku-Männiku teel vastase esimese kaeviku joonel. Pataljoni sidetelg Saku-Männiku tee.
16. Rügemendil L. P. pärast M₂ vallutamist Tammiku jaamas.
Pataljoni L. P. Tammiku jaama juures ja pärast M₂ vallutamist Männiku metsa lõuna-serval tee ääres.
17. Rügemendi S. P. Tammemäel. Pataljoni S. P. Tammiku jaama juures.

N. N.

Patül I./5. rüg.

Rünnakut alustab 2. komp. ettenihutatud tugipunkti pihta. Tankide rühm, kes on määratud 2. komp. toetama, alustab liikumist. Neid saadab toetajate kuulipildujate tuli. Jalaväe osad jooksevad tankide kannul ja varsti on vastase positsiooni ette nihutatud tugipunkt meie käes. Nüüd algab üldine rünnak, tervel pataljoni rindel. 1. komp. toetab 2. tank. rühm. 3. rühma tanke on jäätud varru. Oleks küll vist otstarbekohasem olnud terve komp. tanke korruga tegevusse panna. Nüüd alustasid nad tegevust rühmade kaupa ja sellepärast oli vastasel võimalus neid osade kaupa tule alla võtta, olgugi et liikuva tanki tabamise võimalused hommikuhämaras minimaalsed.

Vastase kaevikute ette oli tehtud kiirtõke, mille tankid maha viisid. Nendest aukudest läbi läksid rühmad rünnakule. Ühe tanki jälg traattõkkes on siiski kaunis väike mulk rühmale läbimiseks. Rühmale on vaja suuremat mulku.

Esijoone kompaniid murdsid tankide kannul vastase kaevikutesse sisse. Sissemurde momenti ei osanud kasu-



Kol.-leitn. August Traksmann.

Vabaduse Risti I liigi 3. järgu ja II liigi 3. järgu kavaler.

25. juunil s. a. komandeeriti kol. Traksmann Prantsusmaale, hariduse täiendamiseks Prantsuse Kõrgemas Sõjakoolis.

Kol. Traksmann, lõpetades hästi meie Kõrgema Sõjakooli, määrati 22. I 1926. Kindralstaabi VI osakonna ülemaks ja 23. I 1926. Sõjaasjanduse ajakirja „Sõdur“ vastutavaks toimetajaks.

Mõlemaid ülesandeid täitis kol. T. kuni 25. VI 28.

Olles Kindralstaabi VI osakonna ülemaks ja „Sõdur“ juhtivaks jõuks meie kaitsevää sõjalise ja maa- ja mereettevalmistuse erinevatel töö-aastatel, võitis kol. Traksmann oma tööga suure lugupidamise ja poolehoidu kui kaitseväes nii väljaspool seda.

Kui asjad arenevad normaalselt, siis võime kol. T. näha uuesti meie kaitsevää õpetamisel ja juhtimisel 1930. a. sügisel, varustatud veel suurema teoreetilise ettevalmistusega moodsas sõjanduses, kui seni.

Soovime kolonel Traksmannile ka edaspidiseks kõike hääd.

tada 1. komp., jäädes seisma esimesse kaevikusse. Sarnane seisak sissemurde momendil on hädaohtlik aktiivse vastase juures, kel siis võimalus avaneb vastulöögil minna, mis võib meie esialgse edu likvideerida.

Ühes kompaniis tulejuhtimise komandode edasiandmine sünnitas võrratu suure lärmi. Rünnaku eel ja vastase kaevikutesse sisse tungides katsusid jaoülemad ikka tulejuhtimist oma käes hoida sellega, et andsid pikki päheõpi-

tud komandosid, mida jagu kooris kor-
das. Vastasega täägivõitluse kauguses
olles juhtisid jaotlemad ikka tuld: „2
sõrme sellest puust vastase ahelik“,
„Aheliku pihta jagatult tuld!“ jne.

Vastase kaevikutesse sisse tungides,
kus iga käänu tagant võib oodata tema
granaati või pauku, ei saa jaotlem enam
anda pikki tulejuhtimise komandosid,
pealegi ebaõigesti ettekujutatud vasta-
se aheliku pihta. Siin ei ole enam mingi-
suguse ahelikuga tegemist, vaid vastase
üksikute tulepesadega.

Siin peab iga laskur juba seda märki
hävitama, mida ta esimesena silmab.

Vastase vastupanu positsiooni val-
lutamine, mis koosneb võrdlemisi keeru-
lisest kaevikute süsteemist, nõudis
palju aega. Sarnases kaevikute rägasti-
kus on kerge suuna kaotada, mida siin
ka mõnes rühmas ette tuli.

Kell 03 30 oli vastase positsioon val-
lutatud.

Pealetungi demonstratsiooni vaataja-
tele kui ka tegutsejatele pakkus käes-
olev õppus õpetliku pildi väeliimide koos-
tööst pataljoni päaletungil. —mp.

Liitlaste jõupingutused ühise ülemjuhatus- teostamiseks Maailmasõjas.

H. Grabby.

I.

Kui kaasajal sõjategevuse juhtimine on
seotud suurte raskustega juba teatud üksi-
kus riigis, siis seda raskemaks osutub selle
küsümuse otstarbekohane lahendus liit-
riikide ühisele tegevusele koalitsiooni sõjas.
Peale ühise keskjuhatusorganiseerimi-
se ja koaleerivate riikide sõjategevuse ühi-
seks tarviduseks liitmise vajaduse, nii
hästi maal kui ka merel, esineb ka vaja-
dus ühise diplomaatilise, ma-
janduslise ja moraalse fronti
järele. Igal riigil on omad huvid. Kõigi
nende erihuvide painutamine ühise tahte
alla kõigil sõjapidamise ajal on tege-
likus elus sageli seotud suurte raskuste-
ga, jõupingutustega.

Tuleb püüda, et iga liitlane pidades
sõda, peaks ühtlasi ka koalitsiooni sõda.
Selle ülesande otstarbekohaseks ja eluli-
seks lahenduseks võiksid tuntuvalt kaasa
aidata need koalitsioonisõja pahede aja-
loolised näited, mida meile nii rikkalikult
pakub minevik. Neid pahesid kõrvalda-
da peaksime püüdma juba enne sõjatege-
vuse algust. Näiliselt väga selge ja lihtne.
Kuid olevik ei pea alati sammu mineviku-
ga ja kõiki esile kerkivaid raskusi ei suu-
deta mitte alati kõrvaldada ainult loogi-
kaga ja mõistusega. Sõjapidamiseks lii-
tunud riikide ühise ülemjuhatuseloomi-
sel pörkame paratamatult kokku veel pal-
jude teiste teguritega, mis oma iseloo-
mult enam psühholoogilist laadi ja liig
erinevad igas ajajärgus, muutu des
ühes inim põlve menta lidee-
diga, tema ideoloogiaga. Sar-

nased tegurid ei allu alati täpsele arves-
tusele.

Nii ka Maailmasõjas. Korrati varem-
te aegade vigu ja selleks, et jõuda kokku-
lepele ühise ülemjuhatusel küsimuses, pi-
divad liitlased ennem üle elama üle kolme
aasta kestnud heitluse. Kokkulepe saavuta-
takse alles 1918. aasta kevadel, kui tege-
lik elu ise ja kriitiline olukord rindel neid
lõpuks sunnivad loobuma endistest viga-
dest. Ka selle juures ei olnud tulemus
veel täieline, sest marssal Foch oli ainult
liitlaste nende vägede ülemjuhatajaks,
mis asusid Prantsusmaa pinnal, kuna tei-
sed rinded ei allunud temale. Üldiselt
oli see kokkulepe küllalt tähelepanu vää-
riv, sest temaga pandi alus sõja võidu-
rikka lõpule. „On kindel, et liitlased
oleksid võinud kaotada sõja, kui nemad
peale kolme aasta kestnud sõjategevuse
poleks otsusele jõudnud vajaduses koon-
dada kõik sõjaline võim ühe isiku — mar-
sal Foch'i — kätte.“¹⁾

Keskriigid²⁾ lahendavad Maailmasõjas
ühise ülemjuhatusel küsimuse palju varemalt.
Nimelt 1916. aasta 6. septembri kokku-
leppes, millega keiser Vilhelm 2. kuulu-
tatakse lepingvägede ülemjuhatajaks. Kuid
siin juures tuleb meeletada seda, et üld-

¹⁾ Lt.-colonel Herscheri eessõna J. M. Bour-
get raamatule „Les origines de la victoire“
Lhk. 10.

²⁾ Nimetame ka kõigis järgnevas igalpool Sak-
samaad ühes tema liitlastega Alliance — keskrii-
gid, Prantsusmaad ühes liitlastega Entente — liit-
lased.

olukord mõlema poolte juures ei olnud sugugi sarnanev. Liitlaste peres tundsid kõik riigid end üheväärsetena. Kui maailma sõja puhkedes Prantsusmaa sõjavägi küll Lääne-rindel arvuliselt suurem oli, siis selle vastu esines Inglismaa merede valitsejana. Prantsusmaa maavägede katel inglased viisid läbi oma sõjaväe organiseerimise ja koondamise, samal ajal kui inglased tagasid prantsuse ranniku kaitse merelt, mis võimaldas Prantsusmaal takistamatult läbi viia oma tööstuse varustamise mere kaudu.

Üldolukord keskriikide juures oli sootuks erinev. Võrreldes Prantsusmaaga oli Saksamaal keskriikide koalitsioonis juba see eesõigustatud seisukoht, et teised riigid võrreldes temaga — nende seas ka Austria — tundsid oma tähtsusest palju „kergematena“. Siin ei olnud tegemist mitte oma väärtuselt võrdssetega, vaid kogu keskriikide koalitsiooni juhtis juba algusest peale Saksamaa mingisugusel sõnatul kokkuleppel, moraalse üleoleku tähe all.

Saksamaa võib rääkida oma liitlastega kui peremees. Isegi kõrgil toonil. Põhjust selleks oli palju. Esiteks $\frac{3}{4}$ kõigist kapitalidest kuulus Saksamaale. Relvastuse ja igasuguse tehnilise varustuse alal oli ta kaugele ette jõudnud oma liitlastest. ¹⁾ Saksamaa ületas oma kaaslasti ka oma kuulsusriikka minevikuga. 1866. ja 1870/71. aasta võidu prestiižile polnud Franz-Joseph'il midagi kaasa tuua peale kaotuste ja mineviku alanduste. Saksamaal oli ka kõige arurikkam sõjavägi, hästi organiseeritud ja hästi välja õpetatud. Ta omas suurepäraselt ettevalmistatud staabisid. Ka rahva rassiline ühtlus oli tema tugevuse põhjusi. Kõik need asjaolud löid sarnase õhkkonna, et Saksamaa võis tegutseda juhtriigina teiste kõrval.

Sarnane riiklik domineerimine kandus edasi ka kogu sõjapidamisele ja kogu sõja kestvusel, saksa ülemjuhatus mängib juhtivat osa. Türgimaal on sõjaliseks juhiks Liman van Sanders; Makedoonias, Rumeenias — Mackensen ja Falkenhayn. Kus oli vaja anda vastasele otsustavat, tugevat lööki, seal tegutsesid alati mõned saksa diviisid saksa kindrali juhatusel, kes juhtis ühtlasi kogu operatsiooni strateegiliselt. Kõik keskriikide sõjaplaanid olmas enamuses valmisid või saivad oma algidu saksa ülemjuhatusel staabis.

¹⁾ Väljaarvatud suurekalibrilised Skoda vabrik (Austria) suurtükid, milledega sakslased purustasid Lüttichi (Liège) ja Namuri kindlused.

Vaatamata ka sarnasele üleolekule, mida Saksamaa omas keskriikide peres, tulid ka seal sõja esimestel aastatel ülemjuhatajate staapide vahel tihti ette arusamatused, hõõrumised. Eriti sagedased ja teravad tülid olid Saksamaal Austriaga, keda kõige raskem oli viia oma sõiduvette, kuna Türgimaa ja Bulgaaria ülesnäitasid palju suuremat järelandmist. Ülalnimetatud 1916. a. kokkulepe pidi kõrvaldama ka selle viimase pahe.

Sarnane oli olukord mõlema sõdiva poolte juures. Tundes seda üldjoontes, võime juba asuda nende sõjaliste ja poliitiliste sündmuste valgustamisele, mis ühenduses ühise ülemjuhatusel küsimusega aset leidsid liitlaste juures sõja üksikute aastatel.

Küsimus on väga laiaulatusline. Ta haarab endasse mitte üksi liitriikide keerdkäigulise poliitilise mõtteilma, mille tõusud ja mõõnad kajastusid strateegias, vaid ka kogu selle psühholoogilise külje, mis nii mitmeti erinev kui ka nende juhtide juures. Aastaid kestnud sõja jooksul muutusid poliitilised juhid, vahetusid sõjaväe juhid. Ühes nende uute isikute ilmumisega muutus igakord ka ühise ülemjuhatusel küsimuse lahendamiseks vajalik õhkkond.

Selle küsimuse valgustamisel peatume ainult üldjoontes liitlaste operatsioonikavade kokkuseadmisel ja ellu viimisel, kõrvaldades jättes ka nende kriitika. Toome vaid lühikese ülevaate nende jõupingutuste arenemiskäigust, mis olid vajalikud läbi teha selleks, et 1918. a. kevadel liitlaste vägede ülemjuhataja kohale võis asuda kindral Foch. Mitte ainult sõjaliste sündmuste areng ei mõjutanud seda otsust, vaid ka need sisemised muudatused liitlaste poliitilises ja sõjaväelises elus, mis aset leidsid sõja viimastel aastatel, nende juhtide mentaliteet ja sellest võrsuvad vahekorrad. Ainult väejuhtide vastastikkuse usalduse, austuse ja solidaarsuse juures on mõeldavad igasugused kokkulepped, ilma milleta nad sageli vaid jäävad paberile.

1914. aasta.

Liitlaste tegevus juba maailmasõja algpäevil kannatab paljude koalitsioonisõja pahede all. Osa neist oleks võidud kõrvaldada kahtlemata juba rahuajal, kui küllalt tõsiselt oleks võetud koalitsioonisõja tingimusi ja mineviku kogemusi. Mitte üksi ülemjuhataja küsimus. Ka nende sõjaplaanide kokku seadmisel polnud ar-

vesse võetud üksikute riikide sõjategevuse koordineerimise vajadus. Igaüks valmistas end sõjaks, ilma oma liitlaste tegevusega tõsiselt arvestamata.

„Midagi ei olnud tehtud enne Maailmasõda selleks, et luua side, tihe kontakt üksikute riikide sõjavägede vahel, väljaarvatud üksikud nõupidamised, mis kunagi ei viinud kindlale kokkulepele. Oma tegevusega liitlaste vägede ülemjuhatajad vägistasid Napoleoni lahingprintsüüpi, millele vastavalt lahingut ei tule pidada enam, kui läbi viidud jõudude koondamine“¹⁾

Milles seisis sarnane jõudude koondamine? Vaatamata sellele kaugusele, mis Prantsusmaad lahutas Venest, oleksid võinud nende sõjaväed ikkagi moodustada teatud terviku, astudes tegevusse ühiselt. Oleks saavutatud jõudude koondamine ajas. Kuna üks liitlastest — Venemaa — ei suuda läbi viia oma mobilisatsiooni ja vägede koondamist (territoorium, ühenduste puudus) nõnda kiirelt kui teine liitlane — Prantsusmaa — ja nende ühine vastane, siis tekib loomulikult teatud kriitiline ajajärk, mille kestvusel tegutseda tuleb ettevaatlikult. Mis teeb Prantsusmaa? Selle asemel, et ära oodata ühise tegevuse algust (strateegiline kaitse), asub ta ise pealetungile, otsustavale lahingule. Liitlaste jõudude koondamise vajadusega polnud prantslased arvestanud oma sõjaplaanides, mille teostamisele nad asusid 1914. aastal.

Siis Belgia küsimus. Politiline olukord ei võimaldanud küll mingisugust sõjalist kokkulepet Prantsusmaa ja Belgia vahel enne sõja puhkemist, kuid prantsuse peastaap oleks võinud ikkagi ette näha ja uurida enese algatusel sarnast võimalust, et valmis olla igasuguseks ootamatuseks. Marssal Joffre'i tõendusel on prantsuse peastaap küll arvestanud sellega, et Belgia ennast kaitseb tema neutraliteedi rikkumisel, kuid tema (Belgia sõjaväe) võimalikud ülesanded ei olnud varemalt läbi kaalutud ega uuritud.²⁾

Samuti olid asjaolud ka inglastega. Üksikud nõupidamised prantsuse ja inglise sõjaväe staapide vahel ei annud täpset kokkuleppet vägede tulevase tegevuse kohta, väljaarvatud need küsimused, mis puutusid, inglise ekspeditsioonikorpuse välja laadimise kohtadesse ja koondusraionidesse. Isegi kokkulepe neis küsimustes ei olnud ametlik ega lõpulik.

Inglismaa kuulutab sõja Saksamaale 4. augustil ja juba järgmisel päeval võetakse vastu otsus saata mandrile 4 jalaväe diviisi ja 1 ratsaväe diviisi, kogusummas umbes 100.000 meest. Briti ekspeditsiooni korpuse, nagu tol ajal nimetati inglise sõjaväe, juhiks oli marssal French. Omas tegevuses oli ta täiesti rippumatu, alludes vahetult ainult Briti valitsusele ja kuningale. Milliseks pidi kujunema nende kahe liitlaste sõjavägede vahekord, seda iseloomustavad kujukalt marssal French'ile antud instruksioonid.¹⁾

Vastavalt nende instruksioonidele marssal Frenchi ülesandeks oli abistada prantsuse sõjaväe ja tegutseda temaga kooskõlas ühise vaenlase vastu. Vägede koondamise ajajärgul on temal täieline vabadus sõjalise üldkorra tõlgitsemisel ja nende ülesannete arutamisel, mis tema vägedel võimalus täita. Selle juures tuleb marssal French'il meelestada, et ekspeditsiooni korpuse arvuline koosseis ja saadetavad varud on äärmiselt piiratud ja seepärast vajalik jõudude kokkuhoid ja kaotuste piiramine. Juhtumisel, kui tema väed asuvad pealetungile, millest prantsuse väeosad osa ei võta, tuleb temal sellest informeerida Briti sõjaministeeriumi juhti — marssal lord Kitchener'i — ja küllalt õigeaegselt, et sõjaministril võimalus oleks temale teatada valitsuse ja tema Majesteedi otsust selles küsimuses. Marssal French on oma tegevuses täiesti rippumatu ja milgil juhtumisel ega mingis mõttes ta kunagi ei allu ühegi liitlaste kindralile.

Sarnane oli arusaamine sõjategevuse kooskõlastamisest liitlaste juures 1914. aastal. Marssal French'ile antud instruksioonid võimaldasid temale edukalt ja iseseisvalt tegutseda kui väejuhil temale alluva inglise sõjaväe suhtes. Nad olid ühtlasi ka selleks salaallikaks, mis ühise ülemjuhatuses idee alused ära õnnestas, vähemalt lähemaks tulevikuks. Loomulikult pidid ka prantsuse ja inglise ülemjuhatuses vahekorrad kujunema sarnasteks, nagu neid ära määras marssal French'ile antud instruksioon, s. o. õige ebamääras- teks. Olukord oli tõega kaunis ebamäärane, sest 4-diviisiline sõjavägi pidi kooskõlastama oma tegevust 50-diviisilise sõjaväega, ilma et ta allunud oleks viimase ülemjuhataja korraldustele. Kuid sarnase juriidilise mittealluvuse kõrvale asus tegelikult siiski mingisugune faktiline alluvus; marssal French pidi ju koos-

¹⁾ I. M. Bourget. „Les origines de la victoire“. Lhk. 41.

²⁾ Sama. Lhk. 46.

¹⁾ Mermeix. „Le commandement unique“. I. Lhk. 53.

Auvõõrad IX üldlalupeol.



Foto Akel.

Istuvad (vasakult): pr. Tõnisson, Riigivanem hra J. Tõnisson, välisminister hra H. Rebane, sõjaminister kindral N. Reek, pr. Laidoner, kindral J. Laidoner.

kõlastama oma tegevust prantsuse sõjaväe tegevusega ja viimane tegutses vastavalt oma ülemjuhataja direktiividele.

Sarnane mõisteline dualism kahe liitlase tegevuses ei suutnud anda kuigi viljakaid tulemusi. Vahekord kahe liitlase sõjaväe vahel ei kujune sõjategevuse algpäevil kuigi sõbralikuks, heatahtlikuks. Ta oli äärmiselt ametlik, kuiv.

Inglise ekspeditsiooni korpus tegutses prantsuse sõjaväe vasakul tiival, mille moodustas prantsuse V armee kindral Lanrezac'i juhatusel. Marssal French pidi järelikult kooskõlastama oma tegevust prantsuse V armeeaga. Lanrezac oli oma aukraadilt diviisi kindral, mis võrdne kindral-leitnantile inglise sõjaväes, kuna French oli marssal. ¹⁾ Tähen­dab, vanem aukraadis, kes küll ei allunud nooremale, pidi siiski kooskõlastama oma tegevust viimasega.

Ka vastavate tiitlite leidmine näis tegevat raskusi. Prantsuse kindralid — ka ülemjuhataja Joffre — pöördusid oma kirjavahetuses French'i poole nimetusega „härra marssal“ (Monsieur le Maréchal), kuna marssal French vastas „minu armas kindral“ (Mon cher général). Ta ei sõan-

danud kirjutada ainult „mon général“, mis võrdne nimetusele „härra kindral“ ja alluvuse tunnuseks. Väljapääs leidis selles „mon cher général'is“, väljenduses, mida tarvitab juht alluva vastu, kellele ta eriti heatahtlik. ¹⁾

Mis puutub marssal French'i ja kindral Lanrezac'i vahekordi, siis polnud nad kuigi sõbralikud. Vastastikusest kirjavehetusest püüti üldse hoiduda ja asju aeti sideohvitseri kaudu. Sõja algpäevade ebaedu ja eriti prantsuse V armee taganemine sakslaste parema tiiva survel süvendavad veel enam vahekordade „kriisi“. Lanrezac'i palvele (17./8.) asetada tema V armee ja inglise vägede vahele ratsaväe osi, marssal French vastab kuiva ei-ga. Ka tegelik elu ei suuda kõrvaldada neid puudusi juhtide vahekordades, milledele alus pandi valitsuse instruksiooniga.

Esimesele ebaedule järgnevad teised sündmused rindel, mis teevad olukorra kaunis kriitiliseks. Inglise sõjavägi, kelle parem tiib oli jäänud lahtiseks, elab üle Mons' lahingu kaotuse. Prantsuse V armee taganeb. Nende operatsioonide kestvusel leiavad aset rida sündmusi, millede lahendus ei sünni täielises kooskõlas kahe juhi vahel, kellede vahekordades puudub küllaldane lugupidamine ja vastastikune

¹⁾ Tuleb silmas pidada seda, et marssali mõistet prantsuse ja inglise sõjavägedes pole võrdsed. Esimeses on marssal erilise austuse, lugupidamise (dignité) tunnus, viimases aga aukraad.

¹⁾ Mermeix. „Le commandement unique“. I. Lhk. 60.

usaldus. Asi lahendatakse kindral Lanrezac'i tagandamisega.

Kõige heatahtlikum polnud ka marssal French'i vahekorid kindral Joffre'iga — prantsuse vägede ülemjuhatajaga. Ei suudeta ühist keelt leida selle taandumismännöövri teostamisel, mis oli ette nähtud vastasest lahti kiskumiseks. Marne lahingu eelpäevil marssal French ei leia prantsuse ülemjuhataja direktiivid küllalt otsustabekohastena, õigemini ta keeldub neid täitmast ja esitab oma kava (korraldada vastupanu juba Marnel). Sarnane kava aga polnud vastuvõetav prantsuse ülemjuhatajale eeldusel, et nemad ei suuda oma kavatsatud manöövrit läbi viia ja vastupealetungile üle minna juba peatusega Marnel. Strateegilisest küljest neid mõlemad plaane kaalutlemata, märgime vaid seda ideelist konflikti kahe ülemjuhataja vahel, kui sõjalist anormalsust neil kriitilistel päevadel, kus hävinemise eest hoidumiseks oleks vaja olnud leplikust, ühist keelt. Kui mitte ühist arusaamist, siis vähemalt ühisest tahest juhitud tegevust.

Marssal French otsustab oma armee operatsiooni iseseisvalt, kaitstes oma rippumatust ja tegevusvabadust mitte üks prantsuse ülemjuhataja ees, vaid ka Briti sõjaministri lord Kitcheneri ees, kes tekkinud ebamäärase olukorra lahendamiseks sõitis Pariisi. ¹⁾ Ta tegutseb kui otsusvõimeline sõjamees, kui kindlatahteline juht, kes ei lasknud kõigutada oma autoriteeti sõjaväe ees, mõjutada oma tegevust ei kellelgilt, sest ainult tema oli vastutav valitsuse ees omas tegevuses. See oli kahtlemata auks Briti sõjaväele, kuid ühtlasi puudus tema tegevuses see tarvilik paindumus, mis oleks suutnud viia liitlasi nende sõjategevuses nii väga tarvilikule ühtlasele ja kooskõlastatud tegevusele.

Sarnane anormalsus kahe liitlase sõjaväe juhtide vahekorades, mis sageli nende tegevuse viib väärsammudeni, kestab ka kogu Marne lahingu ettevalmistuse ja läbiviimise ajal. French ei saa Joffre'ilt enam korraldusi ega direktiive, vaid palveid. Näiteks Joffre'i 2. septembri kiri French'ile: „Praeguses olukorras kavatsen jätkata selle plaani teostamist, millest minul au oli Teile juba teatada. Juhtumisel, kui sakslased jätkavad oma liikumist kagu suunas, kaugenedes seega Seine'st ja Pariisist, võib olla arvate Teile nagu minagi,

et Teile tegevus võiks sündida edukamalt... jne.“

Huvitav on ka marssal French'i kirjavahetus Pariisi kindlustatud raiooni kubeneri kindral Gallieni'ga, kellele allus ka 25./VIII vormeeritud kindral Monoury VI armee. ¹⁾ Nii 1./IX kirjas kindral Gallieni avaldab oma rõõmu marssal Frenchi vaprate vägede asumise üle Pariisi lähedusse ja ühtlasi lootust kõige paremaks ja lähidamaks koostötamiseks. Edasi leidub järgmist: „Oleksin Teile väga tänulik, kui Teile nõnda lahke oleksite ja mind informeerikssite oma kavatsustest ja Teile alluva vägede paigutuskorrast. Palun vastu võtta, härra marssal, minu sügavam lugupidamise avaldus jne...“

Seda 1-sel septembril. Ja omas 2. septembri (järgmisel päeval!) kirjas ülemjuhataja Joffre'ile: „Marssal French palub Pariisi kindlustatud raiooni vägede toetust. Minul on mulje, et tema taandub veelgi, hoolimata niihästi Pariisist, kui ka Teilt saadud ülesannetest. Viimast mina aga ei tea.“ ²⁾

Oma stiililt ei tule võtta neid kirju mitte ainult prantsuse viisakuse tõenduseks, sest neis peitub enam. Teatud umbusaldus, teadmatuse olukorrast, eraldi tegutsemine, tiheda side ja ühistunde puudus, äärmine ametlikkus, mis kaugel lahingsõprusest. Olukord oli kujunenud sarnaseks, et Pariisi kindlustatud raiooni juht oli teadmatutes selles, mis tegi tema lahingnaaber. Sarnases õhkkonnas tuli tegevusteda liitlaste sõjavägedel ja anda sakslastele otsustavat lööki Marnel.

Seda inglise ülemjuhataja isoleeritud tegevusest mitte õiget arusaamist süvendas paljugi veel see asjaolu, et prantslased mitte ei teadnud neid instruksioone, milledest marssal French juhitud oli omas tegevuses. Nii tähendab peale sõja lõppu kindral Lanrezac, kellel palju kibedustunnet võis olla marssal Frenchi tegevuse üle: „Nüüd kus ma tean, milliste käskude järele tegutses French, pole minul mingit õigust temale etteheidete tegemiseks. Temal ei jäänud muud üle, kui tegutseda vastavalt saadud instruksioonidele. Tema täitis käsku. Täitis oma kohut.“ ³⁾

Õigus, prantslased nagu tundsid teatud meelekibedust Frenchi rippumatusest ja ise-

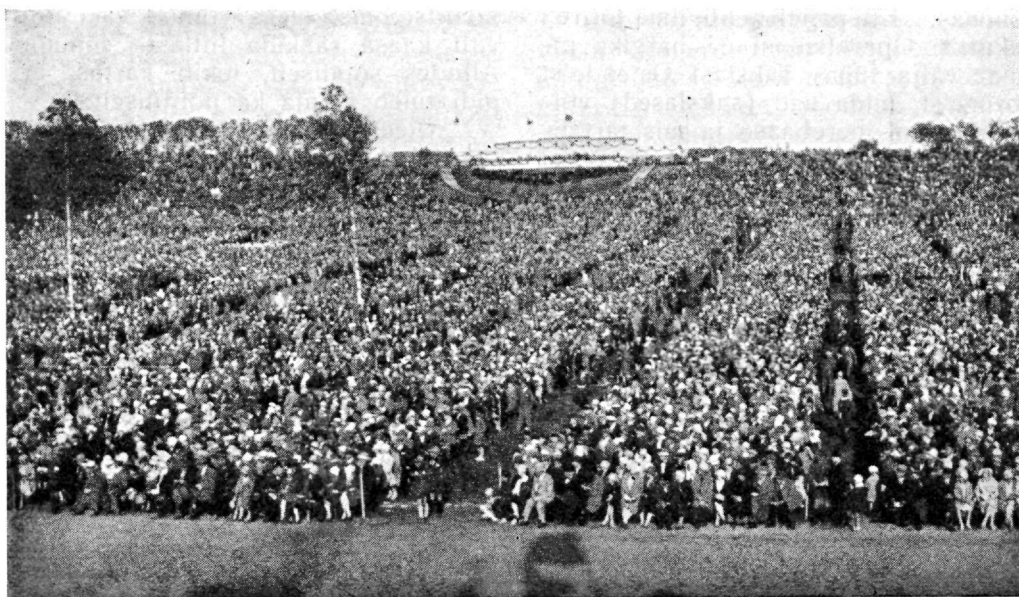
¹⁾ Inglise sõjavägi asus Marne lahingu päevil prantsuse VI ja V armee vahel. Viimase juhiks oli juba kindral Franchet d'Espérey.

²⁾ Mémoires du Maréchal Gallieni. Lhk. 192, 248.

³⁾ Mermeix. „Le commandement unique“. I. Lhk. 86.

¹⁾ Mermeix. „Le commandement unique“. I. Lhk. 81, 82.

Eesti IX üldlaulupidu 30. VI — 2. VII 1928.



Vaade laululavalt.

„Sõduri“ foto.

seisvast tegutsemisest, sest selle all kannatas nende enesearmastus. Kuid see möödus ilma, et nad ise oleksid teinud sellest vastavaid järeldusi, sest 1917. aasta lõpul toimivad nad analoogiliselt, saates Itaaliasse ligikaudu 100.000-mehelise armee. See armee, mida algul juhatas Foch ja hiljem Fayolle, tegutseb samuti iseseisvalt, rippumatult.

Vaatamata sellele, et Marne võit andis teatud prestiiži prantsuse sõjaväele ja tõstis ühtlasi ka tema juhtide autoriteeti, puudus liitlaste tegevuses siiski vajalik ühtlus, sest polnud ühist ülemjuhatus. Paranenud olid küll vahekorrad sõjaväejuhtide ja staapide vahel, millede tervendamiseks võit Marnel nii paljugi elustavat balsami andis. Võit ei olnud tingitud mitte ainult ühe riigi sõjaväe tegevusest, vaid seda olid prantsuse ja inglise sõjavägi jaganud vennalikult, tuues ohvriks oma parima. Peale Marne lahingut ja kogu „jooksus merele“, kus võideldakse külge külje kõrval, tundub tõsine lahingsõprus, juhtide vastastikune lugupidamine, austus ja vajalik kontakt liitlaste staapide tegevuses.

Selles „jooksus merele“ ja Yseri lahingutes marssal French saab omale uue lahingnaabri — kindral Fochi, kes peale võidurikast tegevust IX armee juhina Marnel määrati Põhja armee-grupi juhiks. ¹⁾ Briti ekspeditsiooni korpus asub Fochi armee-grupi kuuluvate X ja VIII armee

vahel, moodustades nendega ühise rinde. Sarnastes tingimustes oli raske iseseisvalt tegutseda ka kõige paremal tahtmisel. Tingituna sarnasest olukorrast ja usaldusest ning lugupidamisest kindral Fochi vastu, areneb ka heatahtlik läbisaamine kahe liitlase sõjaväe ja nende juhtide vahel. Oma sõjamälestustes marssal French tähendab Fochi kohta järgmiselt: „...Kõige tõsisema rõõmuga ja suurima rahuldustundega võisin koos töötada temaga. Loen kindral Fochi parimaks sõduriks ja andekamaks juhiks keda kunagi olen kohanud. Kõigist Maailmasõja kindralitest sarnaneb tema oma julge strateegiaga kõige enam oma suurele eelkäijale — Napoleonile...“

Sarnane austuse ja sümpaatia tunne pidi loomulikult kujunema ka tegevuse ühtluse tugevaks aluskiviks, pidi tervendama seni roopast väljalöödud koostööd. Endine ametlik ja kuiv vahekord kaob, andes maad tõsisel sõprusele. Neis lahingutes pannakse see psühholoogiline alus millest hiljem võrsub see inglaste leplikkus, et 1918. a. kevadel võidi Foch määrata kõigi Lääne-rindel tegutsevate vägede ülemjuhatajaks. Siin väejuhid tasandavad teed diplomaatialle.

Peale Yseri lahingute lõppu novembris,

¹⁾ Fochi armee-gruppi kuulusid: II armee (kindral Castelnau), X armee (kindral Maud'huy) ja VIII armee (kindral d'Urbal).

marssal French teeb ettepaneku oma valitsusele Londonis alata pealetungi merekaldal suunas. Ettepanek tehti ilma Joffre'i nõusolekuta. Operatsiooni eesmärgiks pidi olema: välja lüüa sakslasi Ostende'st ja Zeebrügge'st, mida nad (sakslased) võisid kasutada kui merebaase ja mis tarvili- kuld Inglismaale, kes ennast enam sugugi ei tunnud isoleeritud saarena. Selles operatsioonis pidi Belgia sõjavägi (umbes 30.000 meest) kuuluma inglise ekspeditsiooni korpuse koosseisu ja tegutsema selle juhatusel.

Belgia kuningas Albert I. valmis igasugustele ohvritele, pooldas seda, kuid valitsus oli selle vastu, kartes et Belgia väeosad võivad ära sulada Inglise armee- se ja kaodata seega oma rahvuslise ilme. Selle vastu oli ka Prantsusmaa. Arvatav

peapõhjus: inglis-belgia vägede grupi juht, kes olles teatud koalitsiooni vägede juhiks koalitsioonis, oleks võinud vast liig mõju- valt kaasa rääkida liitlaste sõjanõukogu- s. Alludes sõjaliselt, tekib kartus, et edas- pidi tuleb alluda ka poliitiliselt.

„Ülemjuhataja prantsuse rindel peab olema prantslane, või juba siis mitte keegi. Sarnane oli valitsuse liikmete, kõigi juhtide ja võib ütelda kogu Prantsusmaa arvamine.“¹⁾

Sellega lõpetame artikli I osa, lootes artikli II osas valgustada küsimuse arengut Maailmasõja järgnevatel aastatel ja tuua küsimuse lahendust Marssal Fochi valikuga Ülemjuhatajaks 1918. a. kevadel.

¹⁾ Mermeix. „Le commandement unique“. I Lhk. 114, 115.

Dessandid*).

Teoreetilisi aluseid dessantoperatsioonideks.

Kõigile on teada, millisele arenemis- astmele jõudsid Maailmasõja kestvusel, teatud sõjateaatritel, maa- ja mereväe kombineeritud operatsioonid. Eriti püsib vist veel kõigil meeles Dardanellide des- santoperatsioon.

Dardanellide dessantoperatsioon näi- tas veel kord, kuivõrt delikaatne on suu- remajoolise ekspeditsiooni korpuse maa- lesaatmise manööver juhusel, kui vaen- lase käsutuses seisavad moodsad tehni- lised abinõud, nagu veelune laevastik, kiired sideabinõud, tugev tulejõud jne.

Võib olla, on senini vähe pandud rõh- ku sarnaste operatsioonide ettevalmistam- ise uurimisele. Seepärast püüabki au- tor lugejaskonnale suurtes joontes maa- lida pilti, milles kujukalt selguksid vä- gedele maalesaatmise ja maa-ala valluta- mise mehaanika; ühesõnaga anda luge- jale alus, millele baseerudes tal, soovi- korral, võimalus oleks täiendada oma teadmisi — selle küsimuse iseseisva uuri- mise teel.

Käesoleva töö kokkuseadmisel kas- tatas autor Ida-ekspeditsiooni korpuse- lt kokkuseatud kokkuvõtteid, millesse on koondatud Dardanellide dessantoperat- siooni teostamisel omatud kogemused.

*) Kokkuvõtte kolonel Alléhaut artiklist: „Les débarquements de vive force“. — Revue militaire française Nr.Nr. 82 ja 83 s. a.

I. DESSANTOPERATSIOONI TEKKI- MINE.

Välja arvatud operatsioonid, milliste eesmärgiks on puht-mereväe operatsioo- nide kordamineku tagamine, nagu näiteks operatsioonide arenemist merel tagava kindlamma baaside loomine, on **dessant- operatsioonide ettevõtmise otstarbekoha- sus ärarippuv täiel määral üldisest stra- teegilisest olukorrast kindlal maal.**

Teatud juhustel nähakse ette dessant- operatsioon juba rahuajal Kindralstaabis väljatöötatud sõjaplaanis. Kuid on ka ju- huseid, kus nimetatud operatsiooni ots- tarbekohasus selgub alles sõja kestvusel. Viimasel juhusel algatakse dessantope- ratsiooni ettevalmistamist kas vägede ülemjuhatuselt või asjast huvitatud rinde (sõjateatri) juhatuselt.

Kõigi ülaltoodu juures tuleb pidada silmas, et **dessantoperatsioonide teosta- misel on tarvis arvestada oma merejõu- dude ülekaaluga raionis, kus sünnib vä- gedele transport ja vägede maalesaat- mine.**)**

Jõudude üleoleku küsimus merel ei lähe siiski niikaugele, et nõuda mere absoluutset valitsemist. Kuid tarvilik on omada merejõude sarnasel määral, et oleksid tagatud väeosade transport, vä-

**) Arvendused on tehtud kokkuvõtetegijalt põhimõtete allakriipsutamiseks.

gede maalesaatmine ja pärast — ühendusteed merel.

Erilise tähtsuse omab vägede **maalesaatmise koha** valik. Vägede maalesaatmise koha valikul arvestatakse sellega, et merevägi suudaks tagada laevade randumise julgeolekut ja ekspeditsiooni vägede maalesaatmist vaenlase veepealse, veealuse ja isegi õhulaevastiku võimalikkude kallaletungide vastu.

Ülaltoodud probleemi lahendamine on täielikult ärarippuv merejõudude autoriteetide olukorra hinnangust.

Oletame, et merejõudude autoriteetide olukorra hinnang oli rahuloldav. Maaväe juhataja, tegutsedes teatud sõjateatriil, leiab olevat tarviliku teostada dessantoperatsiooni.

Selleks tuleb kõige pealt kokku seada suurtes joontes operatsiooni kava, milles oleksid käsitatud alljärgnevad küsimused:

- kätte saada tahetav eesmärk, millest ka järgneb ülesanne maalesaadetavatele vägedele peale nende maandumist;
- raioon, kus sünnib vägede maalesaatmine;
- selle raiooni ranniku osa, milline soodsaim vägede maalesaatmiseks;
- maalesaadetavate vägede üldine koosseis ja organisatsioon ärarippuvalt operatsiooni tähtsusest.
- vägede varustamine mitmesuguse materjaalosa, tehniliste abinõudega ja muu varustusega;
- vägede jaotus katteosadeks ja peajõududeks;
- umbkaudselt kuupäev, mil operatsiooni teostamine oleks soovitav;
- aja maksimum, üle mille ei tohi kesta vägede maalesaatmise tegelik teostamine, lugedes maalesaatmise algmomendist kuni ajani, mil kõik võitlusest osavõtvad elemendid, varustatult kõige tarvilikuga, on koondatud maandumise lähedalusele;
- sooviavaldused mere-ühendustee loomiseks, milline oleks võimas soodustama pärast dessantvägede maalesaatmist nende varustamist kõige tarvisminevaga elamiseks ja lahingupidamiseks.

Peatume nüüd üksikasjalisemalt ülaltoodud operatsiooni kava punktide juures.

Operatsiooni eesmärgi kohta pole palju öelda, kuna ta, nagu juba tähendatud, kujuneb välja sõjateatri üldisest

strateegilisest olukorrast, milline võib olla aluseks väga mitmekesistele arvamistele.

Raioon, milles kavatakse ette võtta dessantoperatsiooni, peab võimaldama materjaalosa maalesaatmist ja elemerebaaside loomist. Samuti tuleb siin ülemjuhatusel täpselt hinnata ja kindlaks määrata vägede maandumise kohad.

Dessantvägede jaotus katteosadeks ja peajõududeks on tingitud peasjalikult nõudest, et dessantvägede maalesaatmine ja maalesaatmise baasis oleksid kaitstud ja kaetud.

Dessantoperatsioonide teostamise aja kindlaksmääramisel on soovitav, et operatsioon teostataks võimalikult lähemal ajal, mis tagaks ootamatuse. Kahjulks pole dessandid võimalikud igal aastaajal. Merel valitsevad tuuled ja üldine atmosfääriline seisukord võivad edu saavutamist muuta õige problemaatiliseks. Igatahes **ülemjuhatus määrab dessandi teostamise aja sarnaselt, et oleks võimalik ülesseatud strateegilise eesmärgi saavutamine.**

Kui tehnilistel põhjustel sooviavaldused aja suhtes osutuvad teostamatuiks, on ettearbekohasem operatsioonist üldse loobuda.

Nagu iga teiseigi operatsiooni teostamisel, omab ka siin põhipaneva tähtsuse ootamatuse saavutamine. Arvestades suurejooneliste ettevalmistustöödega, milistega on seotud dessantoperatsioonid, on nende saladuses hoidmine väga raske, nõudes staapidelt äärmist ettevaatlikkust. Kõik tarvilikud dokumendid, käsud, kavad jne. seatakse kokku ja kirjutatakse valmis ainuüksi ohvitseridelt. Avalikkusele antakse andmeid, mis peavad varjama ettevalmistuste tõsist eesmärki; õigel ajal ja osavalt antud informatsioon ärritab vaenlase luuretegevust juhtides seda vale suunas. Võidakse minna isegi nii kaugele, et avalikult teatatakse mingisuguse ekspeditsiooni ettevalmistamisest, mille teostamisest tegelikult on aga juba loobutud.

Igal juhusel, **tuleb valvata ajakirjanduse järele.** Mõnikord on soovitav teatuid ajakirjanduse esindajaid pühendada väejuhatuses kavadesse ja neile ülesandeks teha valeteadete levitamist ajakirjanduse kaudu.

Vaenlase lennuväe luuretegevust tuleb takistada kõigi abinõudega. Seejuures ka oma lennuväe kasutamisel peab

olema äärmiselt tagasihoidlik, et mitte äratada vaenlases kahtlust. Lennuväe luurekava seatakse kokku sarnaselt, et luurataks mitte üksi maa-ala, kus kavatsusel teostada dessantoperatsiooni, vaid luure peab ulatuma palju kaugemale vaenlase seljatagusesse. **Üldiselt peab aga õhuluure toimetama juba kaua enne dessantoperatsiooni teostamist.**

Alates momendist, mil saladuse hoidmine muutub võimatuks, omab operatsiooni teostamise kiirus üleoleva tähtsuse.

Siit siis ka see aja maksimumi kindlaksmääramine, mille kestvusel peab sündima dessantvägede maalesaatmine. Seejuures tuleb veel silmas pida **aega, mille jooksul suudaks vaenlane koondada oma varusid** jne., et ajada nurja kavatsavat dessandi maalesaatmist. Selle aja välja arvestamiseks on tarvilik omada andmeid:

- kindlustuste iseloomu kohta ranna osas, kus kavatsetakse maale saata dessantväed,
- vaenlase varude paigunemise kohta,
- nende varude transporteerimise võimaluste kohta meilt valitud vägede maalesaatmise punkti.

Siit järgneb tarvidus omada head luureaparati.

Selleks, et vägede maalesaatmine nõuaks minimum aega, on soovitatav, et merevägi omaks küllaldaselt transport ja nende kaitseks vajalikke abinõusid dessantvägede üheaegseks transporteerimiseks.

Juhusel, kui seda tingimust võimalik pole täita, on tarvilik, et **baasis, kust lähevad vägede transpordid, oleks võimalikult lähemal vägede maalesaatmise kohale.** Siit siis ka tarvidus ujuva eelbaasise järele.

Ujuv eelbaasis on tarvilik mitte üksnes vägede maalesaatmise ettevalmistamiseks, vaid kogu dessantoperatsiooni kestvusel. Tema ülesandeks on pakkuda kaitset ja varustada põletisainetega neid vähemaid laevu, millede abil dessantväed toimetatakse maale. Tema varustab kõige tarvilikuga ka juba maandunud dessantvägesid. Ujuv eelbaasis peab olema hästi korraldatud, varustatud, ning võimaldama vägede transporti ja nende kaitseks määratud sõjalaevade koondamist.

Järelikult, ruum ankrute sisse laskmiseks peab olema küllalt suur ja avar,

ta peab olema ka kaitstud vaenlase merejõudude kallaletungide eest. Lõpuks peab ta asuma küllaldaselt kaugusel vaenlase rannikust, **et varjata dessantvägede maalesaatmise kohta.**

On see sündinud, asutakse **kuivamaa baasise** loomisele, kuhu koondatakse dessantvägede operatsiooni kestvusel (peale vägede maandumist) kõik elamiseks ja lahingupidamiseks tarvisminevad ained ja materjalid.

Kuivamaa baasise asukoht ei tarvitse ühte langeda kohaga, kus maale saadeti dessantväed. Kuid kus ta ka ei asuks, kujutab ta enesest alati ühendustee lõppupunkti, mis ühendab maandunud dessantvägesid kodumaaga.

On dessantoperatsiooni kava ülaltoodud põhimõtete alusel kokku seatud, esitatakse ta Vabariigi Valitsusele kinnitamiseks. Peale kava kinnitamist, asutakse selle täitmisele.

Maa- ja mereväe juhatajad paigutavad oma staabid võimalikult üksteisele lähemale. Harilikult asuvad nad ühes kodumaa sadamatest, kuhu on koondatud dessantoperatsiooniks määratud jõud. Sarnane üksteise läheduses asumine võimaldab tiheda koostöö saavutamist mõlema eriväeligi vahel.

Operatsiooni teostamise perioodil, ainujuhtimise maksmata panemiseks, **on soovitatav ülemjuhataja andmine merejõudude juhataja kätte, nii kauaks, kui sünnib vägede transporteerimine merel ja nende maalesaatmine.** Pärast seda aga, Vabariigi Valitsuse otsusega kindlaksmääratud momendist, **alluvad kõik dessantoperatsiooni teostamiseks määratud maa- ja merejõud — maaväe juhatajale.**

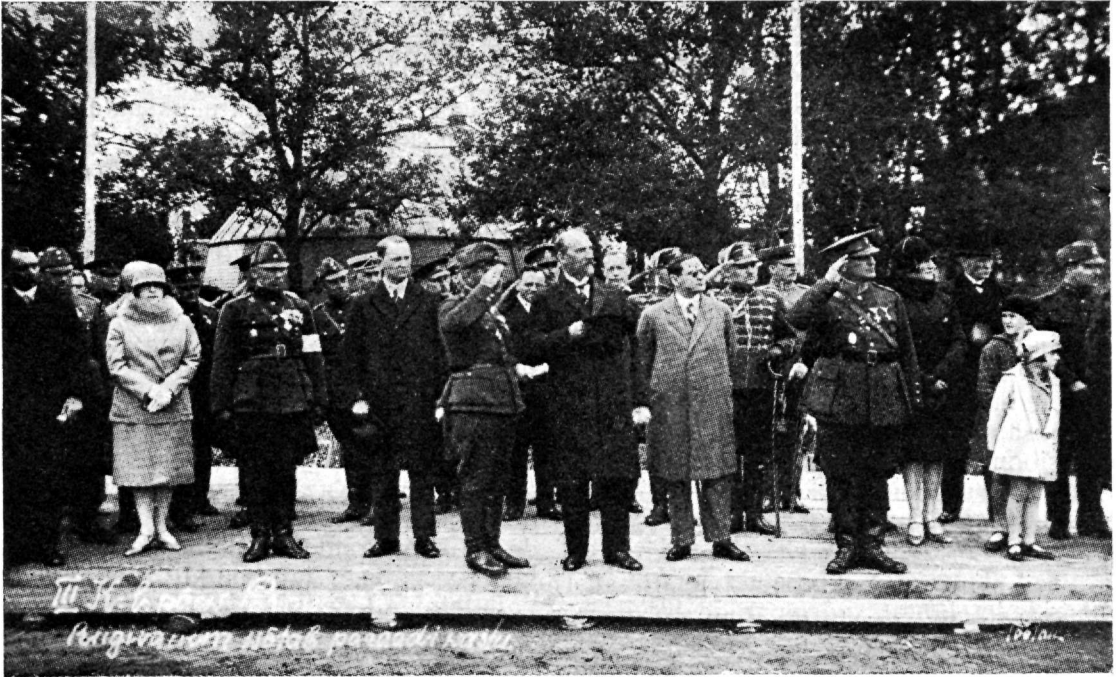
II. ÜLDLAUSED DESSANTOPERATSIOONIDE TEOSTAMISEKS.

a. Katted jõud.

Peab tähendama, et dessantvägede maalesaatmine ühes koosseisu kuuluvate hobuste, materjaalosaga jne. ei või sündida vaenlase otsekoheses läheduses, isegi väljaspool tema suurtükiväe tule ulatavust. On hädatarvilik tarvitusele võtta abinõusid, mis tagaksid dessantvägede peajõudude maalesaatmise julgeoleku.

Kuna laevastiku suurtükivägi ei suuda rahuldada seda nõudmist, on otstarbekohane kattede osade moodustamine, milised saadetakse maale esimeses järje-

III Kaitseliidu päev Pärnus 16.—17. VI 1928.



Riigivanem kaitseliidu paraadi vastu võtmas.

Peale Riigivanema hra J. Tõnissoni pildil näha: sõjaminister kindral N. Reek, kindral J. Roska, minister Teetsov, minister Seskis, minister Vuorimaa, Läti ja Poola sv. esindajad, kolonel-ltn. Maide, A. Anderkopp, kindral J. Tõrvand, Pärnu linnapea Kask, Pärnu maleva peatiku abi Jakobson j. t.

korras ja millisd peale maandumist organiseerivad midagi „sillapea“ (tête de pont) sarnast. Viimaste kaitse all saadetakse maale omakord dessantvägede peajõud.

Kuid ka katteosad ise võivad maandumisel sattuda vaenlase vastulöökidest alla. See asjaolu nõuab ka katteosadelt eri eelsoadete maalesaatmist.

Mis puutub katteosade suurusesse, siis on see väga mitmesugune ja ärritav olukorrast. Normaalselt määratakse katteosadeks $\frac{1}{6}$ — $\frac{1}{3}$ peajõududest. Katteosade koosseisu peavad kuuluma: tugev jalaväe osa koos suurtükiväega (mäe-ehk välisuurtükid), inseneriväe osad ja mõnikord isegi väikesel arvul ratsaväge.

b. Maandumise kohad.

Eelpool nägime, et dessantoperatsiooni teostamise raiooni määrab kindlaks üldine strateegiline olukord. On raioon kord kindlaks määratud, asutakse maandumise kohtade valikule.

Kõige pealt tähendame, et **maandumise kohad katteosadele ja peajõududele ei pruugi olla ühed ja needsamad.**

Maandumise kohad peavad üldiselt vastama järgmistele nõuetele:

Taktikalised nõuded. Katteosade maandumise kohaks on soovitatav valida punkt, kus vaenlane pole end organiseerinud kaitseks, või kus see kaitse on õige nõrk. Seejuures peaks see punkt asuma võimalikult kaugel vaenlase liikuvatest varudest. On selge, et kõige rohkem tuleb end eemal hoida **sadamatest**, kuna need enamasti on kaitstud kõige paremini. Teisest küljest on soovitatav, et valitud maandumise koht või kohad asuksid määratud kattepositsiooni suhtes parajal kaugusel ja viimase raioonis.

Tuleb silmas pidada ka maandumise koha ranniku profiili ja maastiku ise-loomu.

Kaljune rand pakub suuri soodustusi maanduvatele vägedele kaitseks vaenlase tule eest, kuid sünnitab tõsiseid raskusi suurtükiväe jne. maandumisel.

Lamedad ja katmata maandumise kohad pakuvad vaenlasele häid tulistamise võimalusi; katteosade maandumine on siin võimalik ainult vaenlasele **ootamata ja laevastiku suurtükide tule kaitse all.**

Sama on maksev ka maandumise koh-
tade suhtes, milliseid katavad kõrgusti-
kud — lameda nõlvakuga ranniku suunas.

Samuti on soovitav, et vägede maan-
dumise kohal **ranniku joon oleks väljas-
poole kumer**, mis takistaks vaenlasele
maanduvaid vägesid võtta flankeeriva
tule alla.

Maastiku iseloom. Madalad rannikud
on sagedasti soised. See asjaolu võib
tunduvalt takistada katteosade tegevust
pärast maandumist. Kui selle juures
maastik on veel lame ja katmata, on ta
kaitsemine vaenlasele võimalik mõne ük-
siku automaatrelvaga, muutes dessant-
vägedele edasiliikumise täiesti võimatuks.

Soodsamaiks tuleb lugeda, dessant-
operatsiooni teostamisel, **künkalist ja vä-
he kaetud maandumise kohta.**

Tehnilised nõuded. Tehnilisest vaate-
punktist nõuavad põhjalikku uurimist
järgmised elemendid: vee sügavus, maan-
dumise koha längu suurus, madalikud ja
sügavad kohad, merepõhja iseloom, va-
litsevad tuuled, ankrukohtade sügavus ja
suurus transport- ja sõjalaevadele, vii-
maste kaugus vägede maandumise ko-
hast, nende kaitsmise võimalused vaen-
lase veealuste laevade tegevuse vastu,
maandumise koha mõõdud, vee voolud,
võimalused ja raskused maandumise
teostamiseks päeval ja öösel, olemasole-
vad kohalised abinõud (vedurlaevad,
braamid jne.), sildade, dokkide jne. ole-
masolu maandumise koha pikkus (sellest
on ärarippuv ühelajal maalesaadetavate
vägede hulk), maandumise koha otstar-
bekohasus üksuste koondamiseks, joogi-
vee tagavarad maandumise koha raioo-
nis jne.

**c. Maandumiseks määratud
vägede jaotus, olenevalt
nende maalesaatmise ras-
kusest.**

Omatud kogemused sunnivad jaota-
ma dessantvägesid kolme liiki, olenevalt
ühite ehk teise väelüki kuuluva üksuse
maalesaatmise raskusest:

- jalavägi ilma voorideta,
- ratsavägi, suurtükivägi, lahingvoo-
rid, rügemendi voorid ja laske-
moona veorühmad,
- suuremad raskused: laskemoona
kastid, mitmesugused materjalid ja
varustus (inseneriväe, tervishoiu,
intendandi, lennuväe jne.).

Nendest on loomulikult esimesse liiki

kuuluvate dessantvägede maalesaatmine
kõige hõlpsam. Tähtis on siin, et või-
malik oleks jalaväe osi viia kohale, kus
pole sügav, põhi on enam-vähem kõva ja
üldiselt mitte väga kaugel rannikust.

Teise liiki kuuluvate üksuste nõudmi-
sed on juba palju raskemad täitmiseks.
Tarvilik on tingimata kõva põhi, head või-
malused braamide randumiseks ja pärast
maandumist liikumiseks dessandi raiooni
sügavusse. Lõpuks võivad sellesse liiki
kuuluvad üksused alata maandumist ai-
nult etesaadetud katteosade kaitse all,
väljaspool vaenlase suurtükiväe tule ula-
turvust.

Mis puutub aga kolmandasse liiki kuu-
luvatesse dessantosadesse, siis on siin
tarvilikud sillad, mahalaadimise sisse-
seaded jne. Ka peab nende maalesaat-
mise koht asuma väljaspool halvade ilma-
de mõjupiirkonda ja olema kaitstud vaen-
lase veealuse laevastiku võimalikkude
kallaletungide eest.

Ülaltoodust järgneb, et katteosade
koosseisust tuleb eraldada kolmandasse
liiki kuuluvad üksused ja materjalid.

Kerge jalavägi, millest peajaslikult
moodustataksegi katteosad, võib maandu-
da vaenlasele ootamata ja punktides, mis
vaenlaselt nõrgalt kaitstud. Katteosad,
peale maandumist, vallutavad esimese
märgina need esemed, millised püsides
vaenlase käes, võiksid takistada suurtüki-
väe, ratsaväe ja lahingvõrude maale-
saatmist. On see sündinud, saadetakse
maale katteosade koosseisu kuuluvad tei-
sed väeliigid.

**d. Maalesaatmise operat-
siooni järgustamine.**

Maalesaatmise operatsioon teostatakse
suurtes joontes järgmistes järkudes:

— Esimeste eelosade (premiere avant-
garde) koosseisus: kerge jalavägi,
inseneriväe osad ja sanitarid —
maalesaatmine; see operatsioon
teostatakse vaenlasele ootamata ja
laevastiku suurtükiväe tule kaitse
all.

— Kui eelosade maalesaatmise kohti
kasutatakse ka peajõudude (katte-
osade) maale saatmiseks, valluta-
vad eelosad ajaviitmata kõik need
punktid maastikul, mis võimalda-
vad kaitsta maalesaadetavaid pea-
jõude vaenlase jalaväe ja isegi te-
ma kergesuurtükiväe tule eest;
kui aga nimetatud maalesaat-

mise kohad ühte ei lange, on eelosade esimene ülesanne tagada siiski peajõudude maandumist; eelosadele antavad märgid peavad olema juba varem täpselt kindlaks määratud.

- Kui eelosade kaitse all on maandunud katteosade peajõududest järgmine eshelon, lähevad nad otsekohe eelosade täienduseks.
- On soovitatav rööbastikku ühes punktis maalesaadetud osadega, saata maale osa jõude ka mõnes teises punktis, eesmärgiga tõmmata enese peale vaenlase liikuvaid varusid.

- Peale katteosade maalesaatmist asuvad viimased pealetungile — varem kindlaks määratud märkide vallutamiseks, millised peavad:

- 1) tagama lahe või sadama, kus sündis vägede maalesaatmine, oma käes hoidmist;
- 2) katma vägede maalesaatmise baasist vaenlase võimalikkude kallaletungide vastu; seepärast peab iga maalesaadetav üksus olema täies lahingkoosseisus ja varustatud kõigi tarvisminevaga; kattepositsioon peab aga vägede maalesaatmise baasisest asuma mitte lähemal kui 12—15 km.

- On see sündinud, algab **dessantvägede peajõudude maalesaatmine.**

e. Maalesaatmise kellaaeg.

Katteosade eelosade maalesaatmine võib sündida ainult siis edurikkalt ja suuremate kaotusteta, kui vaenlasel puudub võimalus nende võtmiseks tule alla — kriitilisel maandumise momendil.

Seepärast on otstarbekohane selle operatsiooni teostamine pimeduse katte all, kuigi tegutsemine pimedas on seotud raskustega ja karta on eksimisi suunas.

Laevad ja paadid lähenevad ranniku valgustamata osale, kustutatud tuledega. Akustilisi signaale ei tarvitata. Sarnane lähenemine öösel on võimalik juhusel, kui juurepääs on rannikule hõlbus, kui puuduvad madalikud, kaljud ja tugevad voolud.

Kord juba kindlal maal, on eriliselt tähtis maandunud üksuste koondamine, et ära hoida nende segiminekut, korrallageduse ja paanika tekkimist. Selleks tuleb ette näha täpsed abinõud ja korraldused.

Loomulikult ei saa nõuda, et maandunud osad pimedas algaksid kohe suurejooneliselt peale tungima. On küllalt, kui nad maandumise raiooni puhastavad vaenlase osadest.

Järelikult, eelosade maalesaatmine peab algama sarnaselt, et öö tunde jaoks just parajasti nende maandumiseks ja eelnimetatud tegevuste läbiviimiseks. Seega siis, **eelosade maalesaatmise soodsamaks ajaks on aeg enne päevatõusu.**

Paistab aga öösel kuu, muutub ka eelosade maalesaatmine raskeks ja ootamatuse saavutamise — problemaatiliseks.

Sünnib eelosade maalesaatmine päeval, ilmub tarvidus suurtükiväe tule ettevalmistamise järele.

f. katteosade maalesaatmise tehniline külg.

Dessantvägede maalesaatmise abinõud koosnevad: paatidest, millised on määratud väeosade ja nende materjaalosa toimetamiseks laevadelt randa või selle lähedusse, vedurpaatidest (kaaterid jne.) — ülalnimetatud harilikkuude paatide, braamide jne. veoks ja maandumise abinõudest.

Üldiselt koosneb dessantvägede maalesaatmise tehniline operatsioon järgmistest tegevustest:

- transportlaevade ankrustamisest vägede maalesaatmise raioonis,
- vägede ümberlaadimisest laevadelt paatidesse, braamidele jne.,
- paatide ja braamide veost — rannikuni ja
- rannikuni transporteeritud vägede maandumisest.

Laeva paatide kasutamisel, vägede maalesaatmisel, on palju häid külgi: väeosad jäävad laevadele kuni viimase momendini, paadid liiguvad koos laevadega, vettelastult omavad suure manövreerimise võime, ei nõua sügavat vett ja väiksuse tõttu on vähem tabatavad vaenlase suurtükiväe ja jalaväe tuledele. Kuid neil ei puudu ka pahed: vette laskmisel nõuavad vagast ilma, vähese kandejõuga ja mahtuvusega, esile kutsudes väeosade tükkendamist.

Peale ülalnimetatud paatide võib veel kasutada vägede maalesaatmisel braame, vedurlaevu jne. Kuid nad kõik nõuavad võrdlemisi sügavat vett ja vastavaid siseseseideid vägede maandumiseks.

Üldise reeglina 4 paati ja 2 braami, veetult ühest vedurlaevast, moodustavad ühe „rongi“.

Vägede laadimine laevalt paatidesse sünnib kas nõorist või puust treppide abil. Soovitav, et väeosad oleksid harjunud selle operatsiooniga.

Hobused ja muud raskused laetakse laevadelt braamidele vastavate kraanade abil. Braamidelt maale — eriliste sildade abil.

Soovitav on, et dessantvägede laadimine laevalt paatidesse ja braamidele sünniks üksuste kaupa. Seejuures **iga üksusega peab tingimata kaasas olema kas ohvitser või allohvitser.**

g. Joogivesi.

Joogivee küsimus omab suure tähtsuse. See on üks punktidest, millega dessantoperatsiooni kava kokkuseadmisel väejuhatusel tõsiselt tuleb arvestada, eriti maandumise koha valikul. Maandumise kohtadest osutuvad parimailks ikka need, kus joogivesi olemas ja kättesaadaval. Sagedasti on otstarbekohane luua joogivee tagavarad. Mõnikord antakse maalesaadetud vägede käsutusse vee destilleerimise abinõud.

h. Maandumise kohtade organiseerimine.

Maandumise kohtade organiseerimine kuulub mereväe ülesannete hulka. Iga maandumise koha komandandiks määratakse üks mereväe ohvitser ja temale abiks — maaväe ohvitser.

Viimaste käsutusse määratakse, mitmesuguste ülesannete täitmiseks, vastav teenijaskond. See teenijaskond moodustab enesest maandumise koha komando.

Nimetatud komando saadetakse maale ühes katteosadega.

Peale ülalnimetatud komando luuakse veel erilised tööliste salgad, kes on abiks hobuste, mitmesuguste materjalide jne. maalesaatmisel. Tööliste salgad moodustatakse peaaesjalikult maaväest.

Sildade ehitamiseks määratakse inseneri väeosad.

i. Side.

Dessantoperatsiooni teostamisel on vaja järgmine side:

- 1) Merel, sõjalaevastiku, transportlaevade ühelt poolt ja sõjalaevastiku ning ujuva eelbaasise vahel teiselt poolt;
- 2) Maa ja mere vahel ja ümberpöörduvalt:

- maaväe juhatuse ja ujuva eelbaasise vahel,
- maa- ja mereväe juhatuste vahel,
- maandumise komandandi ja transportlaevade vahel.

3) Maal:

- maaväe juhatuse ja katteosade vahel,
- maaväe juhatuse ja maandumise koha komandandi vahel ja
- maandumise kohtade vahel, kui neid on mitu.

Kogemused näitavad, et kõik ühendused merega on otstarbekohane koondada mereväe sidesõlme, kuna ühendused maaga — maaväe sidesõlme. Mõlemad sidesõlmed peavad seisma üksteisega tihedas ühenduses.

Sidemeeskond ja materjaalosa saadetakse maale katteosadega, osa neist aga juba katteosade eelosadega.

j. Pealelaadimine dessantoperatsiooni ebaõnnestumisel.

Kuna tekkinud olukorra tõttu võib juhtuda, et maalesaadetud dessantväed on sunnitud operatsiooni katkestama ja end uuesti laadima laevadele, on soovitatav dessantoperatsiooni kava kokkuseadmisel ette näha ka seda juhust.

Kavas tuleb:

- kindlaks määrata positsioon järelväele, millisel viimane peab püsima kuni peajõudude laevadele asumiseni; järelväe positsioon peab asuma nii kaugel, et vägede pealelaadimise koht oleks väljaspool vaenlase jalaväe relvade tulepiirkonda;
- kindlaks määrata igale üksusele varjatud koondamise kohad ja teed — liikumiseks pealelaadimise kohtadesse;
- täpselt kindlaks määrata vägede liikumise mooduse kuni pealelaadimise kohtadeni;
- kindlaks määrata vägede ja materjaalosa pealelaadimise järjekorra (materjalid, lennukid, voorid, laskemoona, vankrid, suurtükivägi, ratsavägi, insenerivägi ja jalavägi);
- ette näha korraldused mittekaasavõetava materjaalosa hävitamiseks;
- kokku leppida merejõudude juhatajaga taandumise operatsiooni teostamiseks laevastiku suurtükiväe tulega;

— ette näha ujuvat järelväge, milline oma tulega kattaks järelväe osade pealelaadimist.

Soodsaim aeg vägede evakueerimiseks on öö — nõrgal kuu valgusel.

III. EELOPERATSIOONID.

Nüüd, kus meile on selgunud dessantoperatsiooni üldkuju ja selle operatsiooni teostamise üldreeglid, võime asuda eeloperatsioonide vaatlemisele.

Nagu meie alguses nägime, asusid maa- ja mereväe juhatajate staabid ühte kohta ja algasid tihedas koostöös välja töötama detailset kombineeritud operatsiooni kava.

Vaatleme üldjoontes, millest koosneb see kombineeritud operatsiooni kava.

a. Kava ja käskude alused vägede maalesaatmiseks; nende kokkuseadmine.

Vägede ülemjuhatajalt esitatud ettepaneku alusel määras Vabariigi Valitsus kindlaks:

- dessantoperatsiooni eesmärgi, s. t. dessantvägede ülesanded,
- dessantvägede jõu ja koosseisu,
- vaenlase ranniku osa, kus dessantoperatsioon tuleb teostamisele ja
- umbkaudselt aja — dessantoperatsiooni teostamiseks.

Samuti said kindlaks määratud vägede pealelaadimise sadamad kodumaal ja välja valitud ujuva eelbaasise asukoht.

Nüüd võivad maa- ja mereväe juhatajad lõpuliikult ära tähendada dessantvägede katteosade ja peajõudude maalesaatmise kohad. Seejuures arvestatakse kõige eelpooltoodud nii taktikaliste kui tehniliste nõuetega.

Nende andmete põhjal seatakse kokku vägede maalesaatmise kava.

On see sündinud, seatakse kokku maa- ja mereväe juhataja staabi poolt vägede maalesaatmise tabelid, millised asjaomastele väeosadele kätte saadetakse — lisana dessantvägede juhataja vägede maalesaatmise käsule.

b. Vägede transporti puutuvad korraldused.

Vägede transporteerimiseks käsud ja korraldused annab merejõudude juhataja.

Vägede transporteerimisel merejõud jagunevad kahte liiki: merejõud katteosad ja merejõud — transporti kaitse.

Mõlemad liigid jagunevad omakord divisjonideks ja alldivisjonideks.

Loomulikult asuvad mere- ja maaväe juhatajate staabid ühel ja samal laeval. See nõue on maksev ka teiste allüksuste juhatajate staapide kohta.

c. Peatus eelbaasisel.

Eelbaasisel saadetakse osa jõude maale, kuna suurem osa jääb laevadele nii kauaks, kui veel selgunud pole katteosade ja nende eelosade tegevuse tagajärjed.

d. Tehnilised ettevaatusabinõud vägede maalesaatmiseks.

Tehnilised ettevaatuse abinõud vägede maalesaatmisel võetakse tarvitusele merejõudude juhataja algatusel — arvestades maaväe juhataja sooviavaldustega ja vastavalt varem kokkuseatud dessantvägede maalesaatmise kavale.

Omalt poolt annab maaväe juhataja vägede maalesaatmise käsud, kooskõlastades neid merejõudude juhatajalt tarvitusele võetud tehniliste ettevaatusabinõudega.

Samasuguselt talitab ka katteosade juhataja koos nende mereväe juhtidega, kes katteosi transporteerivad ja maale toimetavad.

IV. KOMMUNIKATSIOONI (ÜHENDUSTEE) LIINI ORGANISEERIMINE.

On dessantväed maale saadetud, asutakse kommunikatsiooni liini organiseerimisele.

Kommunikatsiooni liin sisaldab:

- sõjaväe kindlammaa baasises, millega dessantväed on otseselt ühenduses ja kust nad saavad kõik lahingu pidamiseks ja elamiseks tarvismineva ning kuhu koondatakse kõik see, mis on määratud ära saatmiseks seljatagusesse, nagu haiged, haavatud jne.
- ujuva eelbaasise, kus asuvad ladud, parandustöökojad jne.; siit varustatakse kindlammaa baasist kõigi tarvilikuga ja siia saadetakse kindlammaa baasist kõik üleliigseks muutunud materjalid jne.;
- ujuvatest abinõudest, ujuva eelbaasise sidumiseks kodumaa ja kindlammaa baasiga; erilise tähtsuse omavad ujuvatest abinõudest ujuvad haigemajad jne.

V. OPERATSIOONID PEALE VÄGEDE MAANDUMIST.

Vägede maandumisel läheb vägede juhtimine täielikult maaväe juhataja kätte. Kusjuures merevägi on kohustatud maaväe operatsioonide läbiviimisele kaasa aitama kõigi abinõudega, eriti oma suurtükiväe tulega.

Maaväe juhatuse peamureks jääb oma kindlammaa baasise ja selle ning desantvägede vahelise ühendusteede julgeoleku kindlustamine.

Üldiselt aga sünnib dessantoperatsiooni arendamine, peale maandumist, samade põhimõtete kohaselt, mis on maksivad iga teise operatsiooni läbiviimisel manemaal.

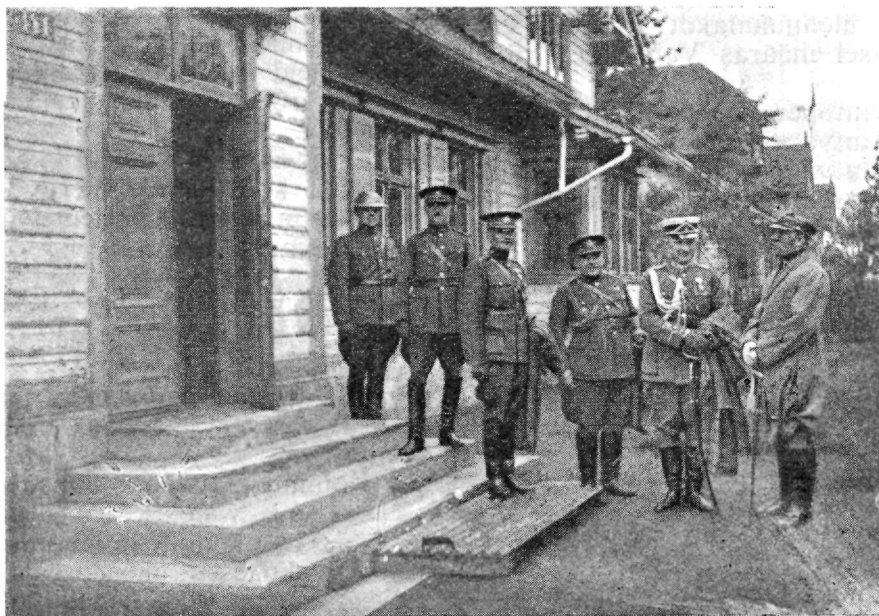
R. Tek.

Läti ja Poola sõjaväe esindajad Pärnu garnisoni küllastamas.

Üleriikliste kaitseliidu pidustuste puhul viibisid Pärnus 16. ja 17. juunil Läti sõjaväe esindaja Eestis kolonel-leitnant Schihds ja Poola sõjaväe esindaja Eestis leitnant Kintopf. Oma siinviibimisel lu-

toonselt imponeeriva peavalliga tiir näiliselt köitis külaliste tähelepanu, mispärast tähelepanelikult jälgiti saatjate üksikasjalikke seletusi. Tutvunud tiiriga ja pioneerväljaga sõideti 6. jal. rügemendi töö-

Läti ja Poola sõjaväe esindajad 6. jal. rügemendi suusk-jalgratturite komandos Pärnus, 17. juunil 1928. a.



Paremalt vasakule: leitnant Kintopf (Poola), kolonel-leitnant Schihds (Läti), kolonel Parv, leitnant Tulnola, kapten Kajak, kapten Michelson.

gupeetud liit- ja naaberriikide relv-vendade esindajad külastasid 17. juuni hommikupoolel ka kohaliku garnisoni kaitseväge osi. Kindralstaabi kolonel A. Parv'e ja leitnant H. Tulnola saatel käidi läbi suuremjagu garnisoni väeosade allüksusi. Kõigeesmaselt sõideti Papiniidu jaama taga Pärnu jõe kaldal asuvasse garnisoni tiiri ja tiiri lähedal olevale pioneer-õppuste väljale. Otstarbekohaselt sisseseatud ning võrdlemisi heas korras peetav ja arkitek-

kompaniisse, kus vaadati sõdurite eluruumide, töökodasid ja hobustetalli. Siis külastati tee ääres suusk-jalgratturite komandot, kus külalised pildistati k.-do sõduri poolt. Edasi sõideti 6. pataljoni karsarmutesse, kus käidi läbi 1. ja 2. laskur ning 1. kuulip.-kompanii eluruumid ning pataljoni ühisköök, söögisaal ja lugemistuba. Sellejärele sõideti mööda äsja valmistatud garnisoni spordiväljast, kus ajanappuse kiuste ei läbetud peatuda, ja

tuldi 4. lask. kompaniisse. Peale 4. kompanii eluruumide, köögi, lugemistoa, riie- ja jalanõude kuivatustoa ning kompanii käsitöökoja läbivaatamist rutati Vabariikliku parajasti algavale kaitseliidu paraadile. Allüksustes külalisi võtsid vastu igalpool ohvitserid, kes ei olnud sel

ajal ametis kaitseliidu spordivõistluste tõttu väljaspool.

Kõige nähtu kohta sõbralikud külalised avaldasid oma täielikku rahulolekut ja püüdsid nimetada erilise kiitusega seda hoolikust, mis kõikjal kasarmute ümbruse kunistamisel üles näidatud. H. T—la.

Põhimõtteid seljataguse teenistuse korraldamise kohta Prantsuse, Poola ja Saksa armeeades.

K. Krikmann.

Seljataguse teenistuse ülesandeks on:

- 1) varustada võitlevaid vägesid kõigi sellega, mis nad vajavad elamiseks, liikumiseks ja lahingupidamiseks ning
- 2) vabastada sellest, mis takistab või raskendab nende manöövrivõimet ja liikumist.

Analüüeerides ülaltoodud ülesandeid, selgub, et seljataguse teenistus võtab oma alla järgmised alad:

- 1) vägede varustamine laske- ja toidumoonaga;
- 2) kohalikkude tagavarade ärakasutamine;
- 3) kõigi selle evakuatsioon, mis koormab väeosi (haavatud, haiged, sõjavangid, sõjasaak jne.);
- 4) transportide ja vooride organiseerimine ning nende reeglipärase ja katkestamatu töö juhtimine;
- 5) seljataguse teede korrashoid ja tarbekorral uute teede ehitamine;
- 6) seljataguse kaitse organiseerimine (ka gaasikaitse);
- 7) sideteenistus seljataguses ja tarbekorral ka seljataguse luure;
- 8) väeosade komplekteerimine ja hobuste remonteerimine ning
- 9) seljataguse administratiivne korraldamine.

Ülaltoodust näeme, kui keeruline ja raske on seljataguse korraldamine, iseäranis kaas-ajal, kus tegutsevad massilised armeed.

Väejuhil, nii geniaalne kui ta ka ei oleks, kõiki seda korraldada, juhtida ja koordineerida käiks üle jõu, selleks on antud organisatsiooniliselt väejuhi käsutusse peaaegu igas armees rida eriteenistusi, kellede ülesandeks on seljatagusesse teenistusse puutuvate küsimuste tehniline lahendamine.

Et selgemat pilti saada, vaatleme mõnda küsimust seljataguse korraldamise alalt. nagu need Maailmasõja lõpul selle kogemuste ja õpiste põhjal Prantsuse, Poola ja Saksa armeeades on väljakujunenud.

Kõrgem väejuht juhatab lahingut ja juhib teenistuste tegevust, — see põhimõte on ühine kõigis kolmes armees, mis aga seljataguse teenistuse juhtimisse ja korraldamisse puutub, siis näeme siin tuntuvalt lahkumisevaid mõtteid.

I. Varustamise viisid ja juurdevedu.

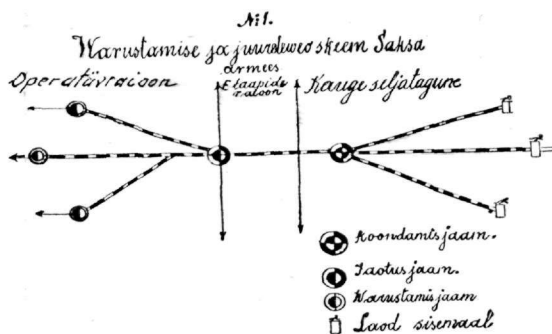
Saksa armees on sega varustamise viis, mis baseerub niihästi kohalikkude tagavarade kasutamisele kui ka juurdeveole sisemaalt.

Kohalikkude tagavarade kasutamine teostatakse operatiivraioonides vahetult armeede ja diviiside poolt, etaapide raionis — kõrgema väejuhi korraldusel.

Kohalikkude tagavarade eksploateerimine sünnib peamiselt toidumoonala, sest juurdevedu sisemaalt — kaugelt seljatagusest on viimane abinõu varustuse puuduse katteks.

Varustuse juurdevedu raudteel sünnib järgmiselt: igasugune varustus sisemaal ladudest saadetakse koondamisjaama, kust vastavalt armeede nõudmistele saadetakse edasi jaotusjaama (Verteilungsbahnhof) ja jaotusjaamast varustamisjaama.

Armee juurdeveo piirjoon (vaata skeem nr. 1) lõpeb jaotusjaamaga, mis moodustatakse järgmistel juhtumistel: kui koondamisjaamad (ülemjuhataja käsutuses) on kaugel sisemaal, ja kui teatud raionis on küllaldaselt arenenud raudteevõrk, mis võimaldab üksikutele diviisidele määrata üks ehk rohkem varustamisjaama (eraldi toidumoonala, laskemoona, intendandi jne varustuse veoks).



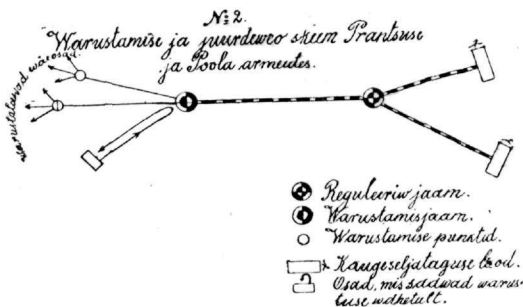
Väeosadele igasuguse varustuse kättoimetamine varustamisjaamadest on mitmesugune, arvesse võttes taktikalist olukorda ja veovahendite arvu. Väljalaadimise lõpujaama maksimaalne kaugus armee juurdeveo piirjoonest on kuni 170 klm., milline kaugus kaetakse armee ja korpuse autokolonnede abil, mis veavad varustuse kuni diviisi vooride asukohani. Punktid, kus armee või korpuse voorid varustuse diviisi vooridele üleannavad nimetatakse harilikult ümberlaadimise punktideks (Umladestellen). Nendest punktidest diviisi voorikolonned veavad varustusained diviisi väljaandmise punktidesse, mis asuvad 40 klm. kaugusel ümberlaadimise punktidest ja kust juba väeosade (rügementide) voorid varustuse edasi väeosade väljaandmise punktidesse veavad.

Prantsuse ja Poola süsteem näeb ka ette kohalikkude tagavarade ekspuaterimist ja juurdevedu sisemaalt. Selle põhimõtte teostamisel suuremaid lahkuminekuid saksa süsteemist ei ole, milles aga vaated diametraalselt lahku lähevad on selles, et prantslased ja poolakad pooldavad täielikku tsentralisatsiooni armee ressursside kasutamisel ja selle kasutamise täpset kontrolli. Ülemjuhataja peab omama nende mõistes temale alluval raudteevõrgul täidesaatvad organid, kes varustuse juurdevedu reguleerivad.

Selleks asuvad reguleeritavates jaamades (la gare régulatrice, saksa koondamisjaam) reguleerivad komisjonid (commissions régulatrices) kes täidavad niihästi varustajate kui ühenduspidajate funktsioone ülemjuhataja ja korpuse ning diviiside ülemate vahel.

Niisugune varustamise süsteem vabastab armee raskest ja üleliigsest tööst varustagavarade juurdeveost sisemaalt ja selle jaotamisest korpuste vahel. Arme juhataja annab ainult nõudmise varustuse peale reguleerivale jaamale ja jaamakoko-

missar täidab seda. Varustust reguleerija komissar (commissaire régulatrice) on ainult armee nõudmiste täitja, kuna armee varustamise kindlustuse tagamine on ülemjuhataja kätes. Reguleerivast jaamast saadetakse varustus varustajaamadesse sealt varustuspunktidesse ja lõppeb väeosades vooridega (skeem Nr.2).



II. Suurtükiväe varustamine.

Suurtükiväe varustamise teenistusel Prantsuse armees on ülesandeks:

- 1) tagada suurtükiväe varustamist igasugu ainetega ja materjaliosadega;
- 2) lahingmoona, gaasikaitse abinõude, voorivahendite, hobuserakmete, autovarustuse jne. kohaletoimetamine.

Sarnane ülesanne on ka suurtükiväe varustamise teenistusel Poola ja Saksa armees. Kuid üheski nendes armees ei ole ette nähtud diviiside või korpuste lahingmoona ladade alalist organisatsiooni.

Lahingmoon kindlaks määratud arvul on alati väeosade juures olevate veovahenditel, ainult kui on näha ette suur laskemoona kulu, moodustatakse ajutised ladud väeosade juures (stabiilne rinne) või liiguvad laskemoona pargid kui väeosad manöövreerivad.

Sakslastel väeosad saavad vahetult laskemoona liiguvatest armee suurtükiväe parkidest, kuna prantslastel ja poolakatel varustamisjaamad saavad igasugu suurtükiväe varustuse reguleerivast jaamast.

Saksa armees on ettenähtud universaal välisuurtükiväe ladude organisatsioon, milledesse on koondatud mitte ainult suurtükiväe ja jalaväe lahingvarustus vaid ka side ja autovarustus.

Prantsuse ja Poola armees universaalseid suurtükiväe ladusid ei ole. Mõlemis armees on ainult iseseisvad lahingvarustuse laod ühes armee töökodadega ja diviisides — diviiside pargid ühes diviiside töökodadega.

Kõigis armeedes suurtükiväe varustamine on tsentraliseeritud ja koondatud armee juhataja kätte, misjuures Prantsuse ja Poola armeedes tagavarade realiseerimine sünnib armee suurtükiväe ülema läbi, Saksa armees kindralkortermeistri suurtükiväe osakonna läbi.

Lahingväljalt sõjasaagina saadud või rikkiläinud varustuse evakuatsioon on poolakatel tsentraliseeritud niihästi nende materjalide koondamisel kui ka ärajaotamisel, teiste sõnadega on siin niisama kui varustamise juureski kõik õigused ja funktsioonid ülemjuhataja kättes.

Ülaltoodust selgub, et kõige kolme armee varustamises lahingvarustusega põhimõttelist vahet ei ole. Ehkki sakslastel suurtükiväe töökodade koondamise süsteem armeedes ja armee universaalsed välisuurtükiväe varustuseladud vabastavad diviisi üleliigsest ballastist ja suurendavad selle manöövreeerimise võimet, kuid paneb siiski diviisi teatud ärarippuvusse armeest ja koormab sellega viimase seljatagust. Prantsuse ja Poola armeedes diviisid ja korpused on vähem ärarippuvad armeest (omavad organisatsiooniliselt juurdeantud abinõud) kuid selle eest nende statsionaarsed töökojad tegutsevad jälle väeosade manöövreeerimise võimaluste arvel.

Edasi. Kui Prantsuse ja Poola armeedes suurtükiväe varustuse ja varanduste evakuatsioon väeosadest on suunitud lõpu väljalaadimisjaama ja sealt läbi reguleeriva (gare régulatrice) jaama sisemaale, siis Saksa armees see evakuatsioon on suunitud armee lahingvarustuse ladusse.

III. Intendandi teenistus.

Kõigis kolmes armees intendandi teenistuses esimesel kohal asub toidumoonaga varustamine. Nagu eelpool nägime, baseeruvad Prantsuse ja Poola varustamissüsteemid niihästi igapäevasele juurdeveole seljatagusest kui ka kohalikkude tagavarade kasutamisele; seda sama nägime ka sakslaste varustamissüsteemi juures.

Intendandi teenistusel Prantsuse ja Poola armeedes on järgmised täidesaatsavad organid:

- eksploatatsiooni grupp — kes diviisi raioonis kokku kogub toidumoonaga diviisi tarvis;
- diviisi tapakari;
- kooperatiivid, kellele ülesandeks on lahendada küsimusi niihästi toidu-

moonaga kui ka riietega varustamise alal.

Prantsuse ja Poola diviisides välitoitlusladusid ei ole.

- Saksa diviisi intendandi käsutuses on:
 - välitoitlusladu, millesse on koondatud kohapealt saadud kui ka sisemaalt juurdeveetud tagavarad;
 - välileivaküpsetused mehaaniliste veoabinõudega.

Leivaküpsetused kui reegel, antakse Saksa diviisile juurde, kuna Prantsuse ja Poola varustamissüsteemides see puudub; leivaküpsetused on siin armee juhataja käsutuses, ahjude eksploateerimine — komissari kättes, kes leivaga varustamist juhib, diviiside juurde antakse välileivaküpsetused ainult äärmistel juhtudel.

Välitoitlusladud ja diviiside leivaküpsetused iseloomustavad Saksa varustamissüsteemi Prantsuse ja Poola omast, kellede armeedes on ettenähtud alaline etapide toitlusladude organisatsioon, alluvusega armee etapi ülemale. Need toitlusladud täiendatakse normaalselt armee etapi raiooni eksploateerimisega. Peale selle on veel olemas ajutised toitlusladud varustamisjaamade juures juhul, kui väeosad on kaugel raudteest.

Saksa armeel on välitoitlusladu, mis võib täiendada kas diviiside välitoitlusladusid või vahetult toita väeosi, kui armee voorikolonnid veavad toidumoonaga kuni diviisi väljaandmise punktideni.

Mis puutub juurdeveo organisatsiooni väikestes üksustes, siis tuntavat lahkuminekut kõigis kolmes armees ei ole.

IV. Sanitarteenistus.

Saksa armees. Haavatute ja haite evakueerimise algelemendiks väeosades on pataljoni sidumispunktid, kus haavatuile antakse esimene arstiabi. Sanitarteenistust diviisi piirkonnas teostab sanitarkompanii moodustades diviisi sidumispunktid mis haavatuile laialdasemat arstlist abi võimaldavad, kui pataljonide sidumispunktid.

Diviisi sidumispunkt ei klassifitseeri haavatuid nagu seda näeme Poola armees, vaid klassifitseerimist toimib diviisi välilaatsaret.

Kergelt haavatud, kes omal jalgil võivad liikuda, saadetakse mõnikord pataljonide ja sanitarkompanii sidumispunktist, möödudes välilaatsareti, otsekohe kergelt haavatute kogumispunkti.

Diviisi välilaatsareti vabastamine raskelt haavatuist ja haigetest sünnib nende edasiandmisega armee välilaatsaretti; vabanedes niiviisi diviisi laatsaret omab uuesti liikuvuse ja võib järgneda diviisile.

Armee välilaatsaretist haavatud evakueeritakse etapide laatsarettidesse ja laatsarettidesse sisemaal.

Evakuatsioon raudteel teostatakse alaliste ja poolalaliste sanitarrongide abil. Haavatute ja haigete tehnilist vedu raudteel teostavad sõjajühenduste teenistuse organid. Peale tervenemist koondatakse haiged ja haavatud esialgsetesse tervenute koondamispunktidest kust juba oma väeosadesse edasi saadetakse.

Sanitarasutused Saksa armees on küllaldaselt varustatud rasket ja kergelt tüüpi autosanitarühmadega, millest on tingitud, et evakuatsioon ei kannata transpordiabinõude puuduse all.

Sanitarteenus Prantsuse armees. Evakueerimise süsteem on organiseeritud siin teistmoodi kui sakslastel. Peale pataljoni sidumispunktide on olemas prantslastel veel rügementide sidumispunktid, mis teostavad arstlist abiandmist rohkem suuremal ulatusel.

Analoogiliselt saksa diviisi sanitarkompaniile on prantsuse diviisis — diviisi sanitargrupp, mille ülesandeks on:

- haavatute vastuvõtmine rügementide sidumispunktidest;
- sanitarpatrullide ja haavatute veoks sanitarautode väljasaatmine;
- haavatute sidumine ja kiireisloomuga operatsioonide läbiviimine;
- abiandmine mürgistatuile ja
- haavatute klassifitseerimine diviisi sidumispunktis.

Ülaltoodust selgub Prantsuse ja Saksa süsteemide vahe — saksa sanitarkompanii ei toimi haavatute klassifitseerimist, kuna prantsuse sanitargrupp diviisi sidumispunktis viib läbi täies ulatuses selle töö.

Prantsuse diviisi sidumispunkt evakueerib haigeid ja haavatuid järgmiselt:

- mürgistatud ja rasked haavatud — korpuse laatsarettidesse;

— kerged haavatud — armee kergete haavatute koondamispunkti või vahetult nii nimetatud 1. ešeloni evakuatsiooni laatsaretti, seega puudub prantsuse süsteemil diviisi laatsaretid.

Korpuse laatsaretist haiged ja haavatud saadetakse 1. ešeloni evakuatsiooni-laatsaretti, mis asub alati lõpu väljalaadimisjaama lähedal. Evakuatsioonilaatsarettide on korpuse peale üks. 1. ešeloni evakuatsioonilaatsaret prantsuse armees vastab diviisi haigete ja haavatute koondamispunktile saksa süsteemis.

1. ešeloni evakuatsioonilaatsaretist saadetakse haavatud ja haiged kas etapide piirkondade või sisemaa laatsarettidesse, milline evakuatsioon sünnib ainult raudteel ja mida teostab reguleeriva jaama komisar koos nimetatud jaama sanitärülemaga.

Peale 1. ešeloni evakuatsioonilaatsareti on prantslastel veel 2. ešeloni evakuatsioonilaatsaret väljaspool armee piirkonda, mille ülesandeks on kergendada 1. ešeloni evakuatsioonilaatsareti tööd.

Prantsuse sanitarasutused on küllaldaselt varustatud autotransporthabinõudega.

Poola armees: Poola sanitarteenus süsteem sisaldab elementa niid prantsuse kui ka saksa süsteemidest. Iga Poola diviisile on organisatsiooniliselt juurde antud üks välilaatsaret, mille ülesandeks on haavatute ja haigete ravimine, klassifitseerimine ja evakueerimine armee evakuatsioonilaatsaretti, mis vastab saksa diviisi haavatute koondamispunktile. Sanitarkompanii ülesandeks Poola diviisis on peamiselt organiseerida haavatute evakueerimist aga mitte ravimist. Autotransporthabinõude vähesuse tõttu on Poola armees ettenähtud juba rahualjal hobutranspordi kasutamine.

Võrreldes kõige kolme riigi seljataguse teenistuse korraldamise süsteemi, näeme, et iseseisvad doktriinid sel alal on prantslastel ja sakslastel. Mis puutub Poolasse, siis peale oma iseäralduste on siin väga palju tunda prantsuse mõju.

Kaitseväe elu.

Märkmeid piirivalve Peipsi jaoskonna üleajateenijate kogu esimese aasta tegevusest.

Piirivalve üleajateenijate kogude asutamine on lubatud Siseministri otsuse 6. aprillist 1927. a. põhjal. Põhikirja kohaselt võivad kogu tegevliigeteks olla kordoni ülemad ja neile vastavatel kohtadel teenivad üleajateenijad, valvurid ja neile vastavad aga toetajateks liigeteks.

Oma tegevuse algul päris kogu Mehi-koorma raioonilt 300 köitelise raamatukogu, väikese kogu spordiriistu ja orkestri 8 mänguriistaga, mida juhatus jõudumööda täiendanud.

Kahjuks on kogu eluavaldused võimalikud ainult laevade liikumise ajal. Talvised liikumisvahendid ja ka teenistusolud ei luba liigetel, keda üksteisest poolteistsada ja enam kilomeetrit lahutab, mingisugust kokkutulemist.



Piirivalve Peipsi jaoskonna üleajateenijate kogu tegevliigete esitajate üldkoosolek 11. juunil 1928. a. Auesimees major Särev (×).

Peipsi jaoskonna üleajateenijate kogu esimene korraline üldkoosolek peeti 23. mail 1927. a., mis ajast ka kogu oma tegevust algas. Valiti juhatus ja revisjoni komisjon, ning määrati esimeseks aruande-aastaks aeg kuni 1. aprillini 1928. a.

Aasta jooksul on suudetud kogusse koondada kõiki jaoskonna üleajateenijaid. Suuremaks takistuseks kogu tegevusel on tema liigete laialipaisatus. Siiski on suudetud jaoskonna ülema lahkel vastutulekul ära pidada aruande-aastal 1 erakorraline üldkoosolek ja 4 juhatuse koosolekut. Ainelise külje toetuseks ja meelelahutuseks on pidusi korraldatud viiel korral ja spordivõistlusi mitmekeisistel aladel.

Aasta jooksul oli kogul

sissetulekuid	Kr. 646.34
väljaminekuid	Kr. 196.56
ülejääk	Kr. 449.78

1. jaanuarist 1928. a. tegutsch liikmete omavaheline laenu-hoiukassa, mida juhib kogu juhatus ja millest osavõtt elav. Praegu on iga liikme palgast iga kuu sunduslik sissemaks kassasse 3 krooni. Esimese kolme kuu jooksul tõusis l.-h.kassa bilans üle 2000 krooni peale, kuna järgmise kolme kuu oma juba umbes kolmekordseks muutub.

Korralisel üldkoosolekul 11. juunil 1928. a. tasakaalustati kogu käesoleva aasta elarve 1000 krooniga ja valiti kogu

juhatusse: esimees aseohv. J. Karjel, abi-esimees v.-kirj. V. Paas, sekretar v.-allohv. P. Käis ja liikmed aseohv. H. Matson ja veltv. A. Lill.

V. P.

Vabadusristi Vendade Ühenduse esimene volinikkudekogu koosolek.

Tallinnas 26. juunil 1928.

Hääleõigusega volinikke oli kokku tulnud 13. Koosoleku juhatajaks valiti Kindral J. Unt, sekretariks Major J. Vellerind. Toimetati valimised uue põhikirja alustel.

Vabadusristi Vendade Keskjuhatuse esimeheks valiti ühel häälel Kindral J. Laidoner, juhatuse abiesimeheks — Kindral J. Unt (Tallinna osakonna esimees), juhatuse liikmeteks — Kindral E. Pödder, Kindral A. Heinze, Kol.-leitn. A. Kasekamp, liikmete kandidaatideks — res. kol. Kann, ja res. kol.-leitn. A. Schmidt.

Kõrgema aukohtu esimeheks valiti ühel häälel Kindral N. Reek, liikmeteks — res. kol. Kann, Kindral P. Lill (Tallinna osakonna aukohtu esimees), Kol.-leitn. J. Unt, Kindral J. Tõnisson, kandidaatideks — Kindral G. Jonson, Kol. V. Marder ja Admiral H. Salza.

Keskreviisjoni komisjoni valiti — res. v.-leitn. Klaar, Kindral T. Rotberg ja Kol. J. Vende, kandidaatideks — Kol. Kaufer ja San.-kol. Järvan.

Kindral E. Pödder soovitas Vanematekogusse valida eestkätt reservlastest 3—4 silmapaisvamat ja tegevamat kavaleri. See ettepanek leiab koosolijate toetust. Vanematekogusse valitakse ühel häälel: Res. kol. Kann, hrad — Joh. Kukk, A. Peet, Vold. Päts, Kindralid — N. Reek, J. Tõnisson, E. Pödder, A. Heinze, Admiral H. Salza, Kol. E. Kubbo, Kol.-leitn. J. Kirschbaum ja San. kol. Leesment, kokku 12.

Vabadusristi Vendade Narva osakonna volinikult, Kol G. Leetsilt tõsteti üles toetajate liikm. õiguste ja kohuste laiendamise küsimus, nimelt — anda neile õigus saada valituks osakonna juhatuse liikmeteks (esimeheks ja abiesimeheks ei saanud valida) kuni $\frac{1}{3}$ juhatuse koosseisust, ja anda teatud kitsendusega hääleõigus osakonna koosolekutel. Peale pikemat kaalumist võetakse see ettepanek vastu.

Päevakorra p. 4. all on ettenähtud Keskjuhatuse 1928. a. tegevuskava kokku seadmine. Selle punkti arutusel esitatakse osakondade volinikkudelt mitmesuguseid sooviavaldusi. Üldiselt koosolek tunnistab tarvilikuks järgneval tegevusaastal — Vabadusristi Vendade organisatsioon täies ulatuses ellu kutsuda, koguda ta ümber rohkem sarnaseid liikmeid, kes ta tegevusele kaasa tunnevad ja kasulikud võivad olla ning koondatud liikmeid viia üksteisele lähemale, toetatud vajaduse puhul üksikuid nii moraalselt kui ka materiaalselt.

E.

Sõjakirjandust.

Inglismaa.

The Royal Engineers Journal Vol. XLII.
Juni 1928.

Veerandaasta kaustik emab esiküljel pealkirja „Kirjatööde autorid on ainuüksi vastutavad avaldatud arvamiste ja kirjatööde sisu eest“. Sellega on antud suurem vabadus kaastöölisele, mis ajakirja sisurikkust suurendab. Käesoleva kaustiku artiklis „Rahva teovõime ja selle kasutamise korraldus sõja ajal“ major G. N. Macready vaatleb kirjeldavalt Inglismaal valitsevat ühiskondlikku organisatsiooni, poliitilist olukorda, seadusi, määrusi ja annab ülevaatliku pildi olemas olevatest juhtivatest asutustest, tuues ühtlasi võrdlusi Prantsuse organisatsioonist.

„Teadusline sõjaasjandus“ kolonel Fuller (tankide suurem austaja R.) lehek. 202 kuulutab jalaväele kadu, asetab tuleviku jalaväelase soomusvankri — tankiga ja lehek. 204 tähendab, et kord juba Rooma legionisi asendati soomusega kaetud hobuste ja ratsanikku-

dega. Ajalugu kordub: käes on aeg, kus riigid peavad asetama soomusesse enda sõjaväe.

Artiklis „23-ma inseneri komp. ajalugu“ leiame mitmeid huvitavaid andmeid sildade purustamistest 1914.—1918. a. sõjas.

Kirjatükis „Waziristan“ Kindral Le G. Jacob kirjeldab Waziristani kliimat, ta sõjakat rahvast, poliitilist olukorda, raskusi, milledega seal kohtasid inglased, teede ehitust ja garnisonide asutamist. Järgmises artiklis „Elu piiril“ kapten R. E. Wood tutvustab lugejat ohvitseri eluga samal maal. Kes tunneb endise Wene väikegarnisoni elu, sellel on huvitav võrrelda, kuivõrt lahkumisevad on kombed, havid ja elamistingimused. Siin (inglise garnisonis), kultuurist eemal olevas metsikus Aasia alevikus — töö, sport, mängud, küttimine, ratsasõit ja kombed nagu Londoniski. Seal (Venes) olid — jooming, prassimine... „boloto sasossalo“. Ka meil osalt patustatakse „igavusest“.

Artiklis „Uus suur raudtee“ leitn. de Linde kirjeldab prantslaste kava, ehitada raudtee läbi Sahaara oma Aafrika koloniide kindlamaks

sidumiseks Metropoliga. Arutab raudtee ehitust strateegilisest ja insenerilisest vaatekohast.

Artiklis „Uus sadam Tangieris“ leitn. Michlam kirjeldab huvitavalt sadama ehitust. Kirjatööd võib mustriks lugeda selguses, ülevaatlikkuses ja lühiduses küsimuse refereerimisel. Sadama ehitusel on suurt osa etendanud lihtne kirjamärk „komma“ ja kutsunud esile suuri sekeldusi. Nimelt arvestamisel, et hõlpsam lugeda, said kantmeetrite arvudes, mis ulatasid miljoni-tesse, tuhanded eraldatud kommadega. Samal eraldati ka kommaga kantmeetrite kümnendik murd-arvud. Kokkuarvamisel on need kommadega eraldatud tuhanded ja murdarvud lihte arvutud. Võib ette kujutada, missuguse huvitava lõpuarve need summad andsid. Tagajärjeks olid suured sekeldused ja ajutine töö seisak, aja kaotus. Kuivõrt odav on Tangieris töäjõud, näitavad päevapalgad. Lihttööline saab meie rahast 23 senti, müüri-sepp 38 senti päevas.

Kirjatöö „Inseneri kompanii Shanghai kaitseväes“ kirjeldab neid raskusi, mida kohtasid insenerivälased linna kaitsmisel ja kirjeldab neid kaitseehitisi, mida püstitati. Kirjatükile juure lisatud pildid illustreerivad sisu.

Kirjatöös „Inseneri asjanduse mudelid“ kol.-leitn. Sandes käsitleb mudelite tähtsust. Mudel kergendab õpperaamatute kirjeldusist, skeemidest, diagrammist arusaamist, kuid mõjutab õpilast shabloonile alistumisega. Pooleldi ehituste mudelid on kasulikud. Osad, lõikepinnad omagu selgelt kirjutatud nimetuse, pealkirja. Mudelile olgu juure lisatud diagrammid, skeemid, kirjeldused, kust võiks näpunäiteid saada niivõrt, et ehituse konstruktsiooni õpilane võiks iseseisvalt (õpetaja kaasabit), ise uurida. Osade värvimine, puhas, nägus, meeldiv välimus, on külgetõmbava mõjuga ja selletõttu kasulik. Mudelid liikuvate osadega olgu „lollid kindlad“ (fool proof) nii tugevad, et liikuvaid osi saaks murda vaid tugevate haamrilöökidega. On selgunud, et iga õpilane liikuvat osa kisub ja nõrgad liikuvad osad saavad peale esimest puutumist ära kistud. Kui ei ole võimalik liikuvat osa suurendada mudelis endas, siis olgu see eraldi juure lisatud suures mõõdus ja hästi tugevas konstruktsioonis. Materjaliks on puu, raud, malm kasulikumateks osutunud. Puu peab hästi kuiv olema ja hoitama niiskuse või jälle üleliigse kuivamise eest. Artiklile on lisatud mitmed mudelite ülesvõtted.

Kirjatükis „Retk raudtee hävitamiseks“ major Simson kirjeldab Aldershot laagris korraldatud huvitavat öösis retke õppe-raudtee haru ja puusilla hävitamiseks sõja oludele väga lähedas olukorras. Lõpuks toob kokkuvõtte ja avaldab tulemusi: 1) tee muldkeha hävitamiseks laengutega on amonaal kasulikum kui pürceksiliin, 2) puusilla purustamine lõhkeainetega on keeruline ja aega viitene, 3) iga pioneer peale ei või panna üle 4 laengu süütamist, 4) vanad raudteerööpad on aprad, laeng kisub nendest peaaegu otse lõikepinnaga vähema tüki ära — ei kooluta roopa otse, 5) laengute plahvatamise aeg saagu kindlaks määratud tähtsama purustuseks määratud eseme järele, mitte varem kindlaks määratud kella ajal. Viimane asjaolu selgus retke kestvusel, nimelt: puusilla (pea eesmärk) ettevalmistus purustamiseks nõudis rohkem aega (pool tundi) kui arvati. Signaal

anti aga kindlaks määratud ajal laengute plahvatamiseks. Tegelikult sõja olukorras oleks see ettevõtte täielikult nurja läinud just selle, mitte õigel ajal antud signaali tõttu.

Purustusele järgnes silla ja tee kordaseadmine raudteekompanii poolt sama, võimalikult lähedas sõjaoludele, olukorras. Lennukid tülitasisid töölisi, pildudes jahu kotikesi ja mitmed „haavatud“ ja „surnud“ said tööst eemaldatud. — Kirjatükis leidub kasulikke näpunäiteid niisuguste õppuste korraldamiseks.

Artiklis „Võtted ja abinõud niiskete kiviseinte kuivatamiseks“ kolonel Hoysted toob huvitava näite savi torukeste (harilikud дренаash) asetamisest kivi seintesse; n. n. hollandi viisi seinte kuivatamiseks.

Ajakirja juuni raamatu lisas on järeleühendatud surma läbi lahkunud inseneriväe ohvitseridele ülevaadet ja kriitika välisriikide sõjaasjandusest jne.

R.

Saksamaa.

„Militär Wochenblatt“ Nr. 34 — 11. 3. 28.

„Saksa pealetung märtsis 1918.“ Selles numbris ilmub artikli 4 järg ja IV. peatükk. Eelmised peatügid käsitsid pealetungi kavatsusi, ettevalmistusi, selles osas vaadeldakse juba pealetungi ennast ja esimestes faasides. Artiklil on järg. Kol.-leitn: D. Mende: „Saksa sõjaväe 1928. a. eelarve võrrelduna Prantsus-Belgia relvumisega.“ See on kihutusartikkel. Prantsusmaa ja Belgia, kõneldes igalpool desarmeermisest tegelikult suurendavat oma relvastust. Ainult Saksamaa olevat tõelikult desarmeeri tud riik. Etteheited Versailles'i rahule jne. Artikkel „Kiired tulekoondised tähtsatele hetkmärkidele“. Maailmasõjast nopitud näidetel tuletatakse meelde tulede hävitavat mõju selleks, et rahuaja väljaõppel ei unustataks tule tähtsust.

Artikkel „Armee ratsavägi“ on kokkuvõtte „La France Militaire“st ja „Revue des deux Mondes“ pealkirjas mainitud teemil.

Artikkel „Artilleria või tank?“ on väljavõtte „Krasnaja Svezda“st nr. 293—1927. a. Venelaste arvates ei jõudvat nende artilleria pealetungivale jalaväele tarviliselt rajada teed. Tankil tulevat „viimistleda“ suurtükilt alatud tööd.

Artikkel „Inglise õhusõidu liinid“ on kokkuvõtte „La France Militaire“ — 31.12—1926 ja 18. 1. 1927. ilmunud artiklitest, millistes vaadeldakse olevaid inglise õhuline ja kalkuleeritakse võimalikke liine itta, Indiasse, Austraaliasse jne.

Artikkel „Mehhaaniline magu“ on kokkuvõtte „Journal of the Royal Artillery“ 1927. aprilli numbrist inglise koloneli Fulleri 1926. a. oktoobri numbris avaldatud artikli puhul, tuleviku armeest. Kol. Fuller tahab anda ülevaate 1946. a. armee strateegiast, organisatsioonist ja seljatagusest teenistusest... Näitab millise materjalide hulga seedib läbi tuleviku sõja „Mehhaaniline magu“.

„Saksa sõjaväe suusavõistluste rekordid Feldbergil 23.—26. II 1928“ Sõja kirjanduse ülevaade. Sõjaväelisi teateid.

Bibliograafia.

Kavallerieverwendung

nach den aus der Kriegsgeschichte zu ziehenden Lehren (Ratsaväekasutamisesest sõjaajaloo õpistel). Autoriks on major W. Brenken, ratsakooli õpetaja. Väljaandja E. Eizenschmidt, Berlin NW. 7., 1928. a., hind brosheeritult 7,5 ja köidetult 9 Rmk.

Ratsaväe arvu, organisatsiooni ja ülesannete küsimus tõusis teravalt esile Maailmasõja lõppedes. Paljud sõjanduse autoriteetid avaldasid mõtteid, et mootor-sõiduk ja lennuk on ratsaväe tõrjunud lahingväljalt. Nüüd, aastate möödudes, on ratsaväe suhtes asutud rohkem leplikule seisukohale. Mõned riigid, näiteks Rumeenia, N-Vene, Saksamaa ja teisi, on jõudnud arvamisele, et nende oludes on ratsaväele täita tuleviku-sõjas tähtis osa.

Major W. Brenken omas huvitavas teoses hästi kogutud ja ettekantud ajaloolistel näidetel selgitab, et ratsaväekriisid on olnud mitte ainult peale Maailmasõda, vaid ka enne. Kuid ratsaväel on olnud ka hiiglatõusu-momente, kus ta on otsustanud lahingus edu (Cannae). Friedrich Suur, kes alguses oli ratsaväe suhtes enam ta eitaja kui pooldaja, muutis sõdade kestel oma arvamise ratsaväe kasuks ja ta ratsavägi tasus selle Rossbachi ja Leutheni võitudega.

Ratsaväe organiseerimise ja kasutamise suur-

meistriks loeb autor Napoleoni, 1805. ja 1806. sõjakäikude edu ja 1812. a. esimesed võidud võlgnevad Napoleoni heale ratsaväele. Kuid sõjakäik Venemaale lõppes N. ratsaväele kurvalt: haigused, moonapuudus, maastiku ja ilmastiku olud hävitasid ta 95.000 ratsaväe täielikult (järele olevat jäänud 100!). Napoleon ei pettunud siiski ratsaväes, vaid lõi ta uuesti ja noppis selle abil hiilgavaid võite 1813. ja 1814. aastatel.

Krimmisõja kui esimese positsioonsõja järele ja kogemustel arvati, et ratsaväe päevad on loetud.

Ameerika kodusõjas 1861—1865 tõusis uuesti ratsaväe tähtsus ja kasvas Maailmasõjani, ka mille esimestel kuudel ratsavägi teotses suurtes massides ja vahel edukalt, kuid sõja lõppedes tunti tas pettumust. Vene kodusõda 1918—1920 ja Kreeka-Türgi sõda 1922 näitasid uuesti maailmale, et ratsaväel vastavates oludes on suur tähtsus.

Major W. Brenkeni teos aitab lugejal süveneda oludesse ja tundma õppida ratsaväe võimeid mitmesugustes oludes ja ülesannetel. Sellepärast on see teos soovitatav igale ohvitserile ja kodanikule, keda huvitavad riigikaitse küsimused.

Ajalooliste näidete käsitamist kergendab raamatule lisatud rikkalik kaardi- ja skeemimaterjal. K.

Ametlik osa.

Sõjainistri käsukirjad.

Nr. 246.

Tallinnas, 19. juunil 1928.
(Korraldusvalitsus.)

Määrán kindlaks väeosade ja asutuste vanuse järgmiselt:

- | | | |
|---|------------------------|---|
| 1. Vabadussõjaaegse ülemjuhataja instituudile | 23. XII 1918. | 23. XII 1918. |
| 2. Sõjavägede staabile | 6. XII 1917. | 18. XII 1918. |
| 3. Sojaringkonnakohtule | 7. XII 1918. | 22. XII 1918. |
| 4. Sõjaprokuratuurile | 7. XII 1918. | 11. XI 1917. (v. st.) |
| 5. Sv. Tervishoiuvalitsusele | 21. XI 1918. | 21. I 1919. |
| 6. Sv. Keskaigemajale | 25. XI 1918. | 8. I 1919. |
| 7. Varustusvalitsusele | 21. XI 1918. | 34. 4. suurtükiväe grupile |
| 8. Arsenalile | 1. I 1919. | 27. XI 1918 |
| 9. Sv. ühend. õppeas. juhat. | 29. VIII 1923. | 35. 2. soomusrongide rügem. |
| 10. Kõrgemale Sõjakoolile | 12. XI 1921. | 12. XII 1918. |
| 11. Sõjakoolile | 3. IV 1919. | 36. II diviisi laatsaretile |
| 12. Allohvitseride koolile | 20. V 1920. | 28. II 1919. |
| 13. Üksikule eskadronile | 1. II 1919. | 37. Tartu kaitsevääringk. ülema asutusele |
| 14. Pioneer pataljonile | 15. XII 1917. (v. st.) | 21. XI 1918. |
| 15. Side pataljonile | 21. XI 1918. | 38. Valga kaitsevääringk. ül. as. |
| 16. I diviisi juhatusel ja staabile | 21. XI 1918. | 1. II 1919. |
| 17. 1. jalaväe rügemendile | 12. IV 1917. (v. st.) | 39. Petseri " " " |
| 18. 5. jalav. rüg. 4. pataljonile | 6. XII 1917. (v. st.) | 8. II 1919. |
| 19. 5. jalav. rüg. 5. pataljonile | 21. XI 1918. | 40. Võru " " " |
| 20. I diviisi suurtükiväe juhat. | 3. I 1918. (v. st.) | 21. XI 1918. |
| 21. 1. suurtükiväe grupile | 3. I 1918. (v. st.) | 41. III diviisi juh. ja staabile |
| 22. 2. suurtükiväe grupile | 26. XII 1918. | 27. III 1919. |
| 23. 1. soomusrongide rügem. | 29. XI 1918. | 42. 6. jalav. rüg. 6. pataljonile |
| 24. I diviisi laatsaretile | 22. I 1919. | 21. XI 1918. |
| 25. Viru kaitsevääringk. ülema asutusele | 21. XI 1918. | 43. 6. jalav. rüg. 9. pataljonile |
| 26. II diviisi juhat. ja staabile | 24. XII 1918. | 16. I 1919. |
| 27. 2. jalaväe rüg. 2. pataljonile | 21. XI 1917. (v. st.) | 44. Sakala jalav. rüg. Sakala pataljonile |
| | | 25. XII 1918. |
| | | 45. Sakala j. r. 3. pataljonile. |
| | | 6. X 1917. (v. st.) |
| | | 46. III div. suurtükiväe juhat. |
| | | 16. III 1919. |
| | | 47. 5. suurtükiväe grupile |
| | | 29. I 1919. |
| | | 48. 6. " " " |
| | | 10. II 1919. |
| | | 49. Pärnu kaitsevääringk. ül. as. |
| | | 21. XI 1918. |
| | | 50. Viljandi " " " |
| | | 21. XI 1918. |
| | | 51. Ranna-õhukaitse juhatusel ja staabile |
| | | 28. X 1919. |
| | | 52. Auto-tankide divisjonile |
| | | 9. IV 1919. |
| | | 53. Lennuväe rügemendile |
| | | 30. I 1919. |
| | | 54. 10. jal. rüg. (3. pataljonile) |
| | | 25. II 1919. |
| | | 55. 10. jal. rüg. Kalevi pat. |
| | | 20. XII 1918. |
| | | 56. 10. jal. rüg. Scouts pat. |
| | | 21. XII 1918. |
| | | 57. Distsiplinaar kompaniile |
| | | 1. VI 1920. |
| | | 58. Harju kaitsevääringk. ül. as. |
| | | 21. XI 1918. |
| | | 59. Järva " " " |
| | | 21. XI 1918. |
| | | 60. Lääne " " " |
| | | 2. I 1918. (v. st.) |

- 61. Saare kaitsevääringk. ül. as. 21. XI 1918.
 - 62. Mereväele, ühes Merejõudude juhatase ja staabiga 21. XII 1918.
 - 63. M/r. „Lennuk’ile“ 2. I 1919.
 - 64. M/r. „Vambola’le“ 26. XII 1918.
 - 65. T/p. „Sulev’ile“ 27. IV 1924.
 - 66. Mereväe ekipaažile 17. I 1919.
 - 67. Peipsi laevastiku divisjonile 29. I 1919.
 - 68. Aegnaasaare komandantuurile 13. XI 1918.
 - 69. Naissaare „ „ 12. XI 1918.
 - 70. Suuropi „ „ 10. X 1919.
- Õ i e n d u s : Sõjanõukogu üldkoosoleku protokollid: 11. I 28. nr. 967, 23. I 28. nr. 977, 3. II 28. nr. 983, 4. II 28. nr. 985, 22. V 28. nr. 1031 ja 23. V 28. nr. 1033.

N. Reek

Kindralstaabi kindral-majoor,
Sõj a m i n i s t e r.

Nr. 247.

Tallinnas, 21. juunil 1928 a.

(Kindralstaap.)

§ 1.

22.—26. augustini s a. korraldatakse Tallinnas üleriiklised kaitsevää spordivõistlused järgmise kavaga:

Jooksud.

B klassis: 100, 1000 ja 5000 m jooks; 400 m tõkkejooks; teatejooks 5×500 m rakmetes; orienteerimisejooks rakmetes.

A klassis: 200, 1000 ja 5000 m jooks; 400 m tõkkejooks; teatejooks 5×50) m rakmetes; orienteerimisejooks rakmetes.

Eriklassis: 400, 1000 ja 5000 m jooks.

Hüpped.

B klassis: kaugus-, kõrgus- ja kolmikhüpe; teivaskaugushüpe rakmetes.

A klassis: kaugus-, kõrgus- ja kolmikhüpe; teivaskaugushüpe rakmetes.

Eriklassis: kaugus-, kõrgus- ja kolmikhüpe.

Visked.

B klassis: kuulitõuge ja kettaheide; granaadiviske (märki ja kaugusele).

A klassis: kuulitõuge ja kettaheide; granaadiviske (märki ja kaugusele).

Eriklassis: kuulitõuge ja kettaheide.

Ujumine.

B klassis: 100 m vabaujumine.

A klassis: 200 m vabaujumine.

Eriklassis: 400 m vabaujumine.

Üldklassis: 50 m vabaujumine rakmetes.

Sõjaväeline seitsmევõistlus A ja B kl.

1) 60 m jooks rakmetes, 2) granaadiviske (märki ja kaugusele) rakmetes, 3) kaugushüpe hooga rakmetes, 4) 50 m vabaujumine, 5) märkilaskmine vintpüssist lamades käelt 200 m kaugusele, 6) 100 m jooks rakmetes 40 kg. liivakotiga, 7) 1000 m jooks rakmetes.

Meeskondadevaheline (kaheksamehelised kergekuulipilduja jaod) **sõjaväeline viievõistlus rakmetes ühes klassis.**

1) 5 km jooks (rännak), 2) 25 kg. liivakottide kandmine tulejoonele 25 m kaugusele, 3) märkilaskmine vintpüssist lamades toelt — kaugus 200 m, 4) granaadi märkiviske kaevikusse 35 m kauguselt, 5) 100 m jooks ühes märkitorkamisega.

Jalgrattasõit üldklassis.

10 km sõit vabasriietuses; 25 km sõit rakmetes.

Jalgrattasõidus võistlejad peavad osa võtma mõlemist võistlusnumbrist.

Vehklemine.

Ohvitseridele — vehklemine espadronidel ja tääkidel.

Üleajateenijatele — vehklemine espadronidel ja tääkidel.

Jalgpallimäng üldklassis.

Diviiside ja Tallinna garnisoni väeosade esimeeskondade vaheline jalgpallivõistlus.

Jalgpallivõistlusest ei võta osa need kaitsevälased, kes varemalt on osa võtnud A kl. riikide (maadevahelistest) või linnadevahelistest (välisriigi linna esitusmeeskonnaga) jalgpallivõistlustest.

Võistlejate A, B ja eriklassi jaotamine sünnib käesoleval aastal järgmiselt:

A klassis võistlevad ohvitserid, sõjaväeametnikud, kadetid ja üleajateenijad.

B klassis võistlevad ajateenijad kaitsevälased (siia kuuluvad ka aspirandid).

Kaitsevälaste eriklassi määramisel võtta aluseks tagajärjed, mis nad on saavutanud kuni ülesandmise tähtpäevani kaitsevää (välja arvatud väeosade sisemised võistlused) ja spordiorganisatsioonide vahelistel võistlustel. Ohvitserid, sõjaväeametnikud, kadetid, üleaja- ja ajateenijad kaitsevälased, kes tähendatud võistlustel on saavutanud vähemalt alltähendatud tabelis näidatud tagajärgi, võistlevad üksikutes võistlusnumbrites eriklassis järgmiselt:

Järje nr.nr.	Üksikud võistlusnumbrid eriklassis	Alad ja nendes nõutavad saavutused, mille järgi määratakse kaitsevälasi üksikutes võistlusnumbrites eriklassi
1	400 m jooks	100 m jooksus — 12 sek., 200 m j. — 25 sek. või 400 m j. — 55 sek.
2	1000 m jooks	400 m j. — 55 sek., 800 m j. — 2 min. 10 s. või 1000 m j. — 2 min. 50 sek.
3	5000 m jooks	3000 m j. — 9 min. 50 sek., 5000 m j. — 17 min. 40 s. või 10000 m j. — 36 m. 40 s.
4	Kaugushüpe	Kaugushüppes — 6 m 5 sm
5	Kõrgushüpe	Kõrgushüppes — 160 sm
6	Kolmikhüpe	Kolmikhüppes 12 m 30 sm
7	Kuulitõuge	Kuulitõukes 7,257 kg raskuse kuuliga — 11 m 50 sm
8	Kettaheide	Kettaheites — 35 m
9	400 m vabaujumine . .	100 m vabaujumises — 1 min. 40 sek., 200 m vabaujumises — 3 min. 40 sek. või 400 m vabaujumises — 8 min. 20 sek.

Ohvitserid, sõjaväeametnikud ja üleajateenijad, kes üle 35 a. vanad, võistlevad, varem võistlusaladel saavutatud tagajärgedele vaatamata, kõigis võistlusnumbrites A klassis.

Et üleriiklistele kaitseväe spordivõistlustele pääseksid kohalises võimetes ainult paremad kaitsevälased, selleks korraldada eelvõistlused diviisides ja Tallinna garnisonis eelpooltähendatud kava järgi.

Diviisid ja Tallinna garnison võivad saata võistlustele osavõtjaid alljärgnevalt: I diviis — 90, II diviis — 105, III diviis — 60 ja Tallinna garnison — 165 kaitsevälast.

Igas individuaal võistlusnumbris igas klassis (A, B, eri- ja üldklassis) võivad võistlustele üles anda: III diviis kuni 3, I ja II diviis kuni 4 ja Tallinna garnison kuni 5 osavõtjat. Iga meeskondadevahelisele võistlusele (teatej. rakm. 5×500 m A kui ka B kl., sõjaväe viievõistlus ja jalgpall) iga diviis peab saatma ühe (võitja väeosa) meeskonna, kuna Tallinna garnison peab saatma — kaks meeskonda, kusjuures iga meeskond peab koosnema ainult ühe väeosa kaitsevälastest.

§ 2.

Võistlusteks tarvisminevate üksikasjaliste juhendite väljatöötamise ja nende teatavakstegemise diviisidele ja Tallinna garnisonile ja võistluste läbiviimise panen Kindralstaabi VI osakonna peale. Kindralstaabi VI osakonna ülema käsutusse võistluse ajaks määran Tallinna garnisoni spordikomisjoni ja sama garnisoni väeosa de spordiinstruktorid.

Väljaspoolt Tallinna garnisoni võistlejate korterisse paigutamise ja toitlustamise korralduse panen Tallinna garnisoni ülema peale.

Võistlejatel Tallinna ilmuda 21. augustil ja samal päeval kell 16 koguda garnisoni „Sõdurite kodusse“. Võistlustele ilmunud sõdurid olgu varustatud atestaatidega või toidurahaga. Võistlejad olgu varustatud korralikkude spordiülikondadega, võistlusteks tarvisminevate relvadega, rakmetega ja laskemoonaga. Väljaspoolt Tallinna garnisoni võistlustest tegelikult osavõtjatele ohvitseridele ja üleajateenijatele allohvitseridele maksta võistlustel viibimise aja eest komandeerimise päevaraha.

Võistlustele ülesandmised saata Kindralstaabi

VI osakonna ülema hiljemalt 16. augustiks. Ülesandmised olgu ainult nimekirjalised, täpselt ära täiendades, missugustes numbrites ja klassis keegi võistlustest osa võtab.

N. Reek

Kindralstaabi kindral-major,
Sõjaminister.

Nr. 248.

Tallinnas, 21. juunil 1928. a.

(Kindralstaap.)

Vabariigi Valitsuse poolt on 25. mail s. a. kindralstaabi määrustiku kaitseväe vedude korraldamiseks raud- ja veeteedel, mis väeosaadele ja kaitseväe asutustele saadetakse kätte juulikuus.

Määrustiku elluviimisele kaitseväes käsin asuda järgmises korras:

1. Ohvitserid ja allohvitserid peavad käesoleva aasta suvel määrustikku tundma õppima niivõrra põhjalikult, et võiksid seda edukalt õpetada juba käesoleval aastal ja oskaksid täielikult kaitseväe laadimisi toimetada raudteel.

2. Noorte õppekavasse võtta sügisel tegelikud laadimise harjutused raudteel ja üldised määrused kaitseväe vedude kohta raud- ja veeteedel.

3. Sõjakoolis ja õppeüksustes — allohvitseride koolis ja diviiside õppekompaniides — asuda määrustiku õpetamisele kohe pärast sügisese õppetöö algust, eesmärgiga, et kadetid, aspirandid ja allohvitserid oleksid ette valmistatud kaitseväe veo üldmääruste tundmises ja määrustiku praktilises kasutamises.

4. Käesoleval aastal toimepandavatel kaitseväe vedude korraldajate kursustel nõuda ohvitseridelt määrustiku põhjalikku tundmist.

5. Tarvilikke selgitusi määrustiku tõlgitsemises anda Kindralstaabi ülema.

6. „Määrustik kaitseväe vedude korraldamiseks raud- ja veeteedel“ maksimahakkamisega kaotavad oma maksvuse minu käsukirjad nr. nr. 412 — 1922. a. ja 638 — 1925. a. ühes hilisemate täiendustega.

N. Reek

Kindralstaabi kindral-major,
Sõjaminister.

Sport kaitseväes.

Sõjaministeriumi Üleajateenijate Kogu poolt korraldatud omavaheline laskevõistlus sportpüssidest 22. juunil 1928 a.

Sõjaministeriumi Üleajateenijate Kogu juures on moodustatud spordigrupp, kes endale ülesandeks seadnud huvi äratamise spordi vastu kogu liigete seas.

Pearõhku muude spordialade kõrval on pandud laskesportile, sest paljud kogu liikmed on endale muretsenud väikekalibrilised sportpüssid, mis selle suure tähtsusega spordiala on kättesaadavaks teinud.

Kuigi kogul pole kohast laskeplatsi, kus tarvili laskeharjutusi võiks läbi viia, püüti siiski siin-ja-seal lasketiirus kui ka

mujal, kus see võimalik oli, oma oskusi laskmises täiendada.

Et aga laskesporti kogu liigete seas esikohale tõsta, seks korraldas kogu spordigrupp 22. juunil s. a. käsisõjariistade lao lasketiirus, Tondil, omavahelised laskevõistlused sportpüssidest järgmistel tingimustel:

1) Laskerelvaks oli ette nähtud ainult väikekal. (kal. 22) sportpüssid. Kõik sihingud olid lubatud, välja arvatud optiline sihing. Igale laskurile kaks proovilasku.

2) Võistlustel tarvitati normaal-märklehti 50 mtr. peale (märkleht 10 ringiline, iga ringi vahe 1 sm., kogu märklehe läbimõõt 20 sm., seesmised ringid 7—10 mustad).

Nr.	A s e n d.	Padr. arv.	Tabamustingimused.	M ä r k u s i.
1.	Lamades käelt*)	5	Vähemalt 75 silma.	*) Näidatakse kaks esimest lasku eraldi. Teised pärast harj. täitmist. **) Iga lask 8 sek. jooksul (laadimise aeg eraldi).
2.	Põlvelt	5		
3.	Püsti käelt	5		
4.	Püsti käelt**)	3	2 tabam. ringidesse.	

Laskja, kes vähem kui 75 silma esimese kolme harjutusega oli välja lasknud või neljandas harjutuses kahte tabamust ringidesse ei saanud, kuigi tal esimese kolme harjutusega nõuetav silmade arv lkäes, kaotas õiguse auhinna saamiseks. Paremus otsustas suurem silmade arv neljast harjutusest.

Kuigi võistluste tagajärjed pole hiilgavad, näitab võistlustest osavõtt siiski, et kogu liigetel tahet on laskeasjanduse äraõppimiseks ja võib kindel olla, et tulevikus paremaid tagajärgi saavutatakse.

Kogu juhatuse poolt oli välja pandud kohtadele tulijatele kolm väärtuslikku auhinda ja diplomi.

Istuvad (vasakult paremale):
Peavahekohtunik leitn. Klement, vahekohtunik sv.-ametnik Uster, spordigrupi esimees II j. kirjutaja G. Klaar.
Seisavad (vasakult paremale)
kohtadele tulejad üleajateenijad: II j. aidamees K. Teetsman (I), II järku aidamees A. Aasa (II), I j. kirjutaja K. Leithammel (III), veltveebel A. Valter (IV).



Võistlusele olid üles annud 25 kogu liiget; neist võtsid võistlustest osa 19; kelledest kohtadele tulid järgmised neli kogu liiget-üleajateenijat:

- 1) 2. j. aidam. Teetsmann, Karl — silmade kogusumma 102
- 2) 2. j. aidam. Aasa, Arnold — silmade kogusumma 98.
- 3) 1. j. kirjut. Leithammel, Karl — silmade kogusumma 96.
- 4) veltveebel Valter, Otto — silmade kogusumma 89.

Võistlusel olid kohtunikeks leitnant Klement ja sv.-ametnik Uster, kellele kogu tänu võlgneb eeskujuliselt ja hästi läbiviidud võistluse korralduse eest.

Kogu spordigrupp, kus töötavad üleajad. 2. j. kirjut. G. Klaar, Ed. Eigi ja veltv. R. Aamann, on tähelepanu alla võtnud ka muid spordialasid. On renditud jalgpalliplats, kokku seatud jalgpallimeeskond ja korraldatud harjutusi.

G. K.

Uusi raamatuid kindralstaabi raamatukogus.

9869. 8. Алексеев, С. Октябрьская революция. Революция и кокусõda valgekaartlaste kirjeldusis. Москва. 432 lhk.

9870. 3. Попов, В. Конница иностранных армий. Organisatsioon, relvistus, varustus, komplekteerimine. Москва, Госиздат, 1927. 63 lhk.

Trükivea õiendus.

„Sõduri“ s. a. 24/25/26 nr. 1. l. 757 on trükitud eksitav lause: 9. oktoobril panid 2. Eesti soomusrongi dessantosad nende pealetungi Riias Väina liinil seisma. — Peab olema: 9. oktoobril panid kaks Eesti soomusrongi koos dessantosadega nende pealetungi jne.

Esimene Eesti Kinnituse Selts

EEKS

Tallinn, LAI 1, oma majas, tel. 7-85

Kõige vanem ja kindlam
Eesti Kindlustuse Selts.

†
Tule-kindlustus
Koduloomade-kindlustus
Murdvarguse vastu kindlustus
Klaaside kindlustus
Elu- ja kapitali-kindlustus
Laste-kindlustus.

*
Esindajad igas linnas ja
rahvarikkamas maakohas.

G. Heinmann'i

kondiitriäri ja kohvik

Suur Karja tän. nr. 4, telefon 20-47.



Alati värsked:

koogid, tordid, küpsised.

Kõiksugu kondiitrisaadused.
Oma tööstuses valmistatud

shokolad

tahvlites.

Shokoladi kompvekid

liht- ja ilukarpides.

Suur valik! Saadaval suhkrujäätis.

Eesti-Poola Petrooleumi Ühisus

S. Przemyski & K^o

„EESTIPOLMIN“

Poola riigi naftasaaduste
vabrikute peaesitus Eestis
soovitab odavate hindadega:

**Mootori-, auto- ja
silindriõlisid**
Bensiini
Naftat

Igasuguseid nafta saadusi.

CHANDLER'i autod.

Vestinghause õhupiduritega auto-
maatse chassis määrimisega ^{12/50} ja
^{18/50} HP 6 silindr. ^{20/100} HP 8 silindr.

„FISK“ autokummid,

mis vastupidavad, seega kõige
:—: kasulikumad. :—:

TALLINN, Lai tän. nr. 1.

Tel. 14-95 ja 15-64.

Kel kukrus raha vähe, kuid siiski
harjunud on hea paberossiga, see
tarvitagu ainult

A.-S. „Regina“

paberosse

„PALM“

25 tk. 15 senti.

„KAVALER“

20 tk. 15 senti.

Male.

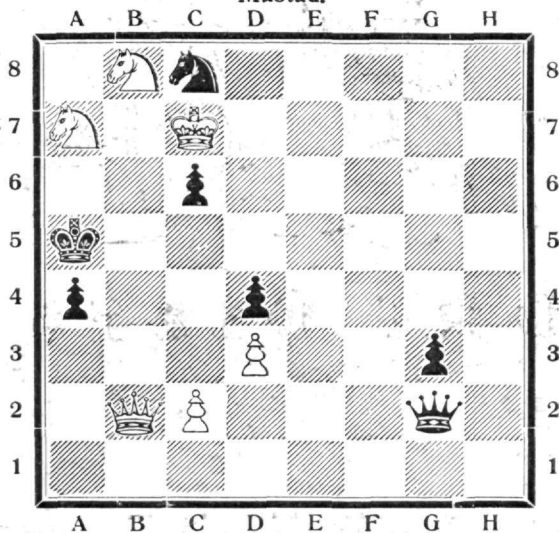
Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 66.

Kokku seadnud K. Kubbel.

Austusega mainitud „Op te Hoogte” turniiril.

Mustad.



Valged.

Valged: Kc7, Lb2, Ra7 ja b8, Ec2 ja d3.

Mustad: Ka5, Lg2, Rc8, Ea4, c6, d4 ja g3.

Valged algavad ja annavad matt kahe samuga.

Lahendused palutakse saata: Tallinn, Narva mnt. 26, krt. 6, A. Burmeistrile.

Hüüato ülesande nr. 64 lahendus.

1. Ld4 — d7, Kh5:g6,

2. Ld7 — f7 annab matt.

1. (Ld4 — d7), Vh6 : g6,

2. Ld7 — h3 annab matt.

1. (Ld4 — d7), g5 — g4,

2. Ld7 : g4 annab matt.

1. (Ld4 — d7), Kh5 — h4,

2. Vg6 : h6 annab matt.

Õiged lahendused saatsid: R. Martinson (Tartust), v. allohvitser Mart Unt (Võrust), n. allohvitser E. Riisk, prof. Th. Lemba ja stud. tehnik V. Teppaks (Tallinnast).

Laskeinspektori poolt kinnitatud

Õppelaskmise

märklauad.

Müügil „Sõduri” tahtuses Ilus t. 10.

A/s A Le Coq

London



Tartu

VÕRU ÕLLELADU

Võrus, Vabaduse tän. 12. Telef. 1-06.

Soovitab tuntud hääduses PORTERI, PILSENI, BAIERI lauaõlu ja Dombräu õllesi ning karastavaid jooke.

A.-S. A Le Coq'i esitaja Võrus Aleks. Ebber.

VALTER POHLAK TRÜKIKODA — VÕRUS

JÜRI TÄN. 21 :: TELEF. 1-31

Valmistab kõik tema alasse kuuluvad tööd kiirelt, maitserikkalt ja mõõdukate hindadega.

S. SONGI RAAMATUKAUPUS, TRÜKIKODA ja RAAMATUKÕITMISE TÖÖKODA VÕRUS Telefon — 120 VÕRUS

Seemnete müük, muusikariistad, mesindustarbed, jalgrattad ja nende osad, tapeedid, kirjutusmaterjal, papp jne. ::

Ajalehe „KUULUTAJA“ toimetus ja talitus.

Rossia, Omega ja Imperial

on ainukesed kerge käiguga ja vastupidavad

Jalgrattad

ning eriti soodsad ja kaukestvad meie halbadel teedel. Seepärast enne jalgratta ostu võrrelge ja tutvunege nende väärtusega.

Müük eriti soodsail maksutingimusil.

Kullasepaäri

K. KRIIS

Võrus,

Jüri tänav nr. 5. Telefon 1-79.

*

Peale selle ladus:

Inglis kohver- ja kast-grammofonid ja plated paremas ja uuemas valikus.

Toimetus ja talitus Üus t. 10. — Kõnetraat: Sõjaväe 163. A.-S. „Ühiselu“ trükk. Tallinn, Pikk t. 42.

EESTI
RAHVUSRAAMATUKOGU
AR